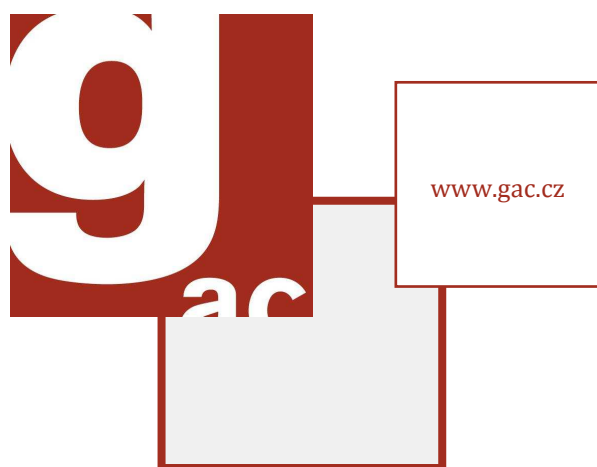

Broumov

**DLOUHODOBÝ MONITORING SITUACE ROMSKÝCH LOKALIT
– ČESKÉ LOKALITY**

Praha, prosinec 2009

Tato výzkumná zpráva vznikla na základě výzkumného projektu „Dlouhodobý monitoring situace romských lokalit – české lokality“ zadaného Úřadem vlády ČR. Realizátorem zakázky byla společnost GAC spol. s r. o.

Ilustrační mapky vytvořila Eva Vaňková na základě mapových podkladů PLANstudia.

OBSAH

1. Obecné charakteristiky obce.....	4
2. Romská populace v Broumově – historický vývoj.....	8
2. Přehled hlavních problémů města pohledem občanů.....	9
3. Přehled sociálně vyloučených lokalit.....	13
Sociálně vyloučené lokality očima obyvatel.....	14
Na Příkopech.....	15
Tyršova ulice.....	16
Polákovy domy.....	17
Soukenická.....	17
5. Sociálně vyloučené lokality v politice města.....	18
4. Bydlení.....	21
Projekt nevyhnutelnosti.....	23
Projekt neřešitelnosti.....	29
Problémy s neplatičstvím a zadlužením.....	32
5. Trh práce.....	34
Nezaměstnanost a volná pracovní místa.....	34
Romové na trhu práce.....	37
Aktivní politika zaměstnanosti a veřejná služba.....	39
6. Vzdělávání.....	45
Předškolní vzdělávání.....	45
Základní vzdělávání.....	46
Střední vzdělávání.....	52
Doučování, volnočasové aktivity a nízkoprahová zařízení.....	52
7. Sociální dávky.....	58
8. Dostupnost služeb pro osoby ohrožené sociálním vyloučením.....	59
9. Kriminalita a rizikové formy chování.....	62
Extremismus a podpora krajně pravicových stran.....	65
Rizikové formy chování.....	67
10. Zdraví.....	68
12. Shrnutí.....	70
13. Doporučení.....	74
Příloha: Životní trajektorie obyvatel lokalit.....	79

1. Obecné charakteristiky obce

Broumovsko, region ležící v severovýchodní části Královehradeckého kraje v okrese Náchod při hranici s Polskou republikou, je známo především svou historií a kulturním dědictvím benediktýnského opatství. Vyniká zejména sítí barokních kostelů navržených bratry Dienzenhofery a barokními statky, kterými benediktýni kolonizovali celé místní území. Později v oblasti a ve městě vznikaly pobočky textilního průmyslu, přádelny, tkalcovny a nové domy pro dělníky.

Město Broumov je obcí s rozšířenou působností státní správy. Pověřený obecní úřad spravuje osm městských částí a také čtrnáct okolních obcí na Broumovsku a Teplicku. Správní obvod obce je oddělen od jiných obcí Náchodského okresu přirozenou přírodní hranicí Broumovských stěn; z druhé strany je ohraničen státní hranicí s Polskou republikou, se kterou není obvod provázaný ani železniční ani autobusovou dopravou. Jedinou spojnici s Náchodským okresem tvoří hlavní silnice 303 a železniční trať; s Polskou stranou je to především silnice 302 a 35 a autobusová doprava jedoucí z města Náchoda. Broumovsko je součástí bývalých Sudet. Z oblasti Broumovska se po druhé světové válce vystěhovalo více než 22.000 obyvatel německé národnosti.¹ Drtivá většina současných obyvatel přišla do oblasti v rámci poválečného osídlování pohraničí. V současné době žije ve městě Broumov **8361 obyvatel.**²

I když ve městě působí několik větších zaměstnavatelů, přesto je zde dlouhodobě nejvyšší nezaměstnanost z Náchodského okresu. Ta se sezónně v posledních třech letech pohybuje mezi sedmi až deseti procenty. Město má poměrně dobrou občanskou vybavenost: nachází se zde čtyři pobočky mateřské školy, tři základní školy, gymnázium, nemocnice a jiné instituce a zařízení. Sezónně se ve městě či blízkém okolí konají hudební festivaly. Dlouhodobou poptávku obyvatel po kinu a kulturním centru zastupitelstvo města v současné době řeší prostřednictvím projektu výstavby Česko-Polského informačního centra na místě bývalé diskotéky; projekt na sportovní centrum chce zastupitelstvo města realizovat v budově bývalého klášterního pivovaru. Ve městě jsou vedle menších obchodů postaveny dva velké supermarkety diskontního typu, z nichž jeden byl otevřen v roce 2008.

Jednotlivé městské části byly vystavěny v odlišných obdobích a kvalita bydlení se také různí. Pro účely tohoto textu členíme jednotlivé části města na geograficky a historicky

¹ <http://www.broumov-mesto.cz>.

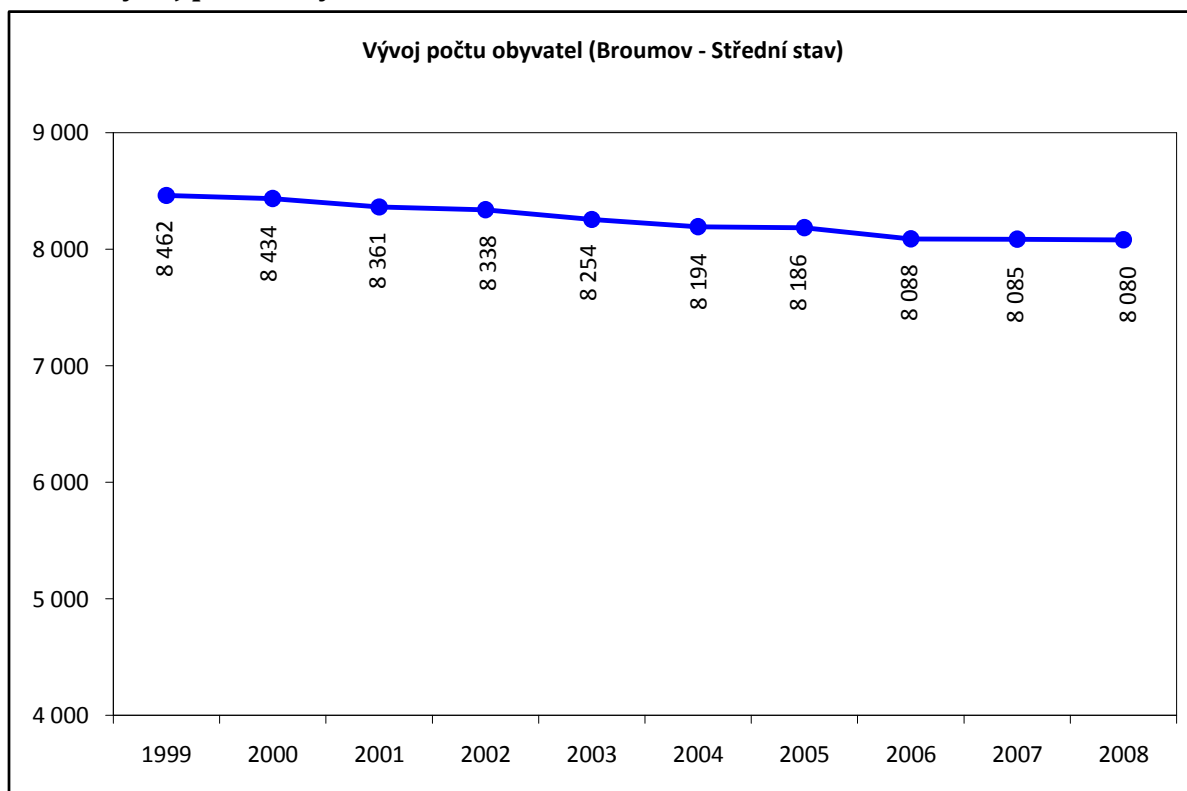
² Český statistický úřad (2008): Lexikon obcí 2008. Praha: ČSÚ.

oddělitelné části: historické centrum, činžovní zástavba, panelová sídliště. Centrum města tvoří renesanční zástavba v „horní“ části města Broumova, v jejíž blízkosti je vystavěn benediktýnský klášter. Tato část města je nejvíce vybavena množstvím drobných obchodů a na jejím okraji v sousedství s klášterní zahradou sídlí i některé odbory městského úřadu. Většinou jde o neromské obyvatele, avšak i v některých domech v centru bydlí romské rodiny.³ Ze dvou stran centrální části města v osmdesátých letech vznikla dvě sídliště: Křinice na jihu a Spořilov na severozápadě. Na každém sídlišti funguje prodejna potravin a byty první kategorie většinou obývají neromští obyvatelé. K sídlišti Spořilov přiléhá zástavba rodinných montovaných domků, tzv. OKÁLů, taktéž postavená v raných osmdesátých letech. Převážná část zástavby v dolní části města u řeky Stěnavy byla postavena koncem devatenáctého století. Jde o činžovní, tří až čtyřpatrové domy pro dělníky a také o nové tovární budovy, které nechali vystavět textilní továrníci. V této části města v současné době sídlí pobočka náhodského úřadu práce, oddělení státní sociální podpory a Domov s pečovatelskou službou. Žije zde také většina romských obyvatel města a občanská vybavenost zde není tak pestrá jako v centrální části Broumova.

Počet obyvatel města se od počátku dvacátého prvního století postupně nepatrně snižuje, následkem přibližně vyrovnaného počtu narozených a zemřelých a zejména **záporného migračního salda** (mezi lety 1999-2008 se z obce vystěhovalo o 430 osob víc, než se do něj přistěhovalo). V roce 2008 žilo v Broumově 8080 obyvatel.

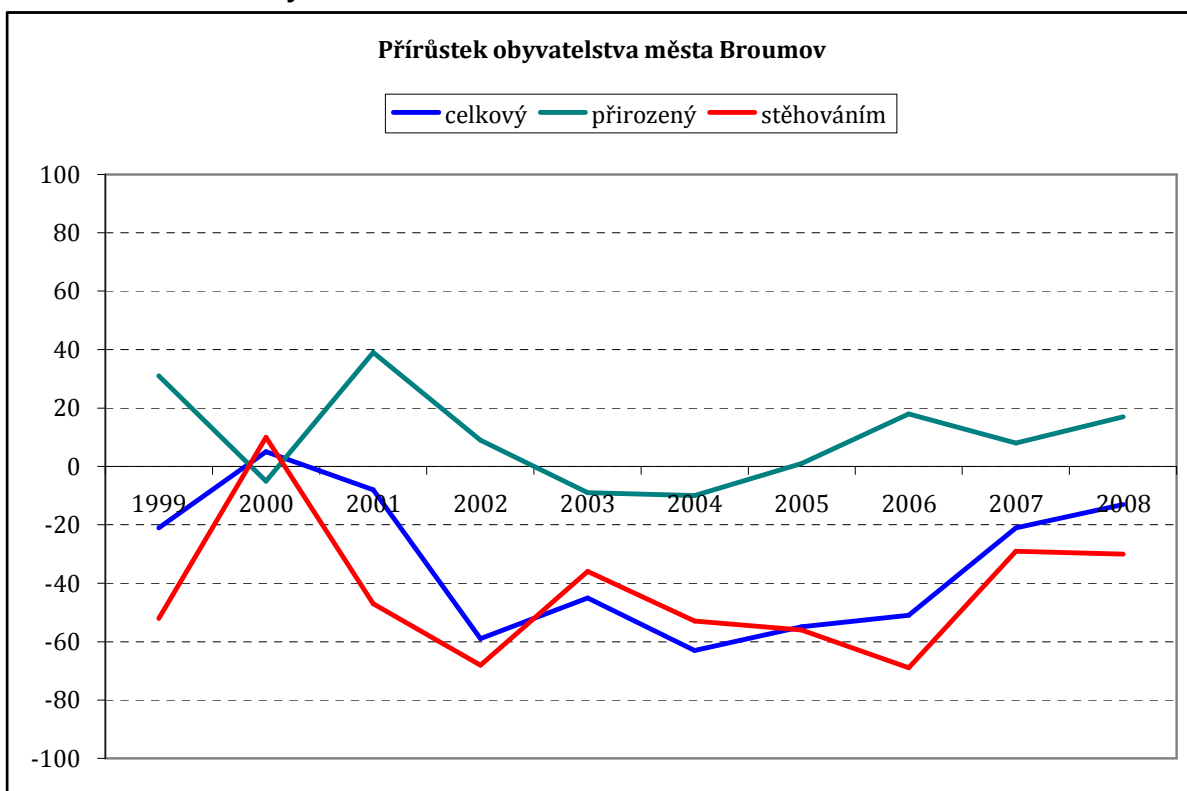
³ V textu používáme termínů Romů a ne-Romů jako analytických kategorií, které kopírují lokální vzájemné odlišování a v některých kontextech i vydělování místních obyvatel. Nejde tedy o lokální názvy těch „druhých“ o kterých mluví zrovna mluví, ale o analytické kategorie, které vystihují distinkci, která je v různých kontextech uplatňována.

Graf 1: Vývoj počtu obyvatel

Zdroj: Český statistický úřad

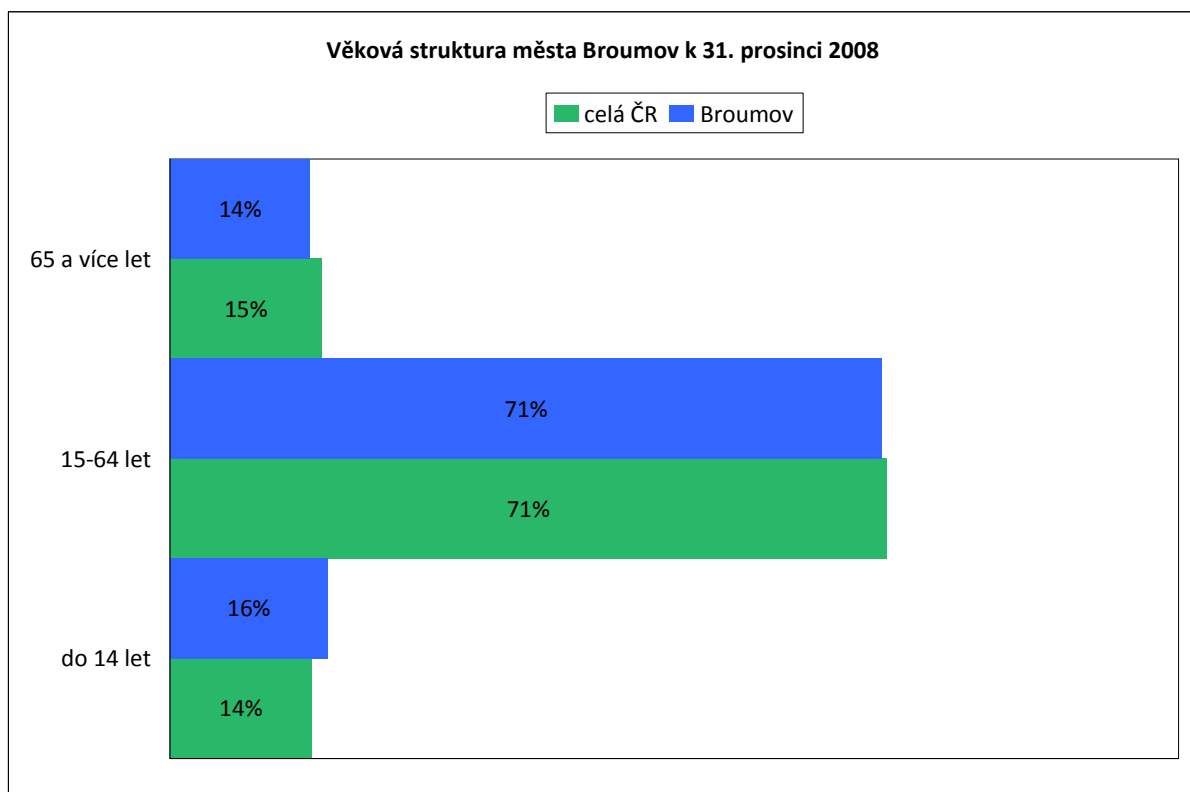
Graf 2: Přírůstek obyvatelstva města Broumov

Zdroj: Český statistický úřad

Broumov náleží ve srovnání s celkem České republiky k **mladším oblastem**, třebaže mezi lety 1999-2008 se průměrný věk zvýšil z 36,3 roku na 39,3 roku: tento vývoj lze připočítat nejen celkovému stárnutí populace České republiky, ale také emigraci z obce, neboť ta je nejvíce nesena mladšími osobami v produktivním věku (stěhování za prací). Věková struktura obce přibližně kopíruje celostátní úroveň s tím rozdílem, že převážení je tu přítomno na straně osob do 14 let, kterých zde bydlí nepatrně více než osob nad 65 let; počet živě narozených na 1000 obyvatel se zde v posledních letech pohyboval nad úrovní průměrné porodnosti v České republice.

Graf 3: Věková struktura města Broumov

Zdroj: Český statistický úřad

Okolo poloviny místních **dětí** přichází na svět **mimo manželství**, což v rámci České republiky představuje **nadprůměr** (36 procent). Obdobně převyšuje Broumov republikový průměr v počtu dětí, které se rodí nezletilým matkám. Zatímco v celostátním průměru se z každých sto dětí tři narodí matkám mladším devatenácti let, v Broumově je to šest dětí. Na vyšší úrovni se zde oproti celku pohybují také **rozvodovost** a **umělá přerušena těhotenství**. V roce 2008 celkem v Broumově připadlo 61,9 rozvodů na 100 uzavřených manželství a 3,2 rozvodu na tisíc obyvatel; ve stejném roce bylo u žen s trvalým bydlištěm v Broumově zaznamenáno 40 potratů, přičemž ve více než polovině případů (21) šlo o umělé přerušena těhotenství.

2. Romská populace v Broumově – historický vývoj

Po odsunu německých obyvatel z regionu vznikla poptávka po nových dělnících, kteří by pracovali v textilním průmyslu stejně jako v nově vzniklých státních statcích v blízkém okolí Broumova. Zároveň byly ve městě volné byty v bývalých Schmidtových domech v Dělnické ulici. Šlo o deset tří až čtyřpatrových domů u řeky Stěnavy, kde žilo několik českých rodin převážně přistěhovalých po odsunu německého obyvatelstva. První Romové podle pamětníků do města přišli již v roce 1946 ze Slovenska. V této době šlo podle některých pamětníků přibližně o pět romských rodin. Byly ubytovány v **Dělnických domech**, které na přelomu dvacátého století nechal vystavět továrník Schmidt pro své úředníky. Podle jedné pamětnice, jejíž rodina zde bydlela ještě před přistěhováním romských rodin, to byly velké slunné byty se sociálním zařízením na chodbách. V lokalitě bydleli převážně úředníci z podniku, jenž byl později přejmenován na Vebu.

V roce 1961 v Broumově žilo celkem 102 Romů ve 24 rodinách (osmnáct z nich bylo v pionýrské organizaci, což byl největší počet z celého Náchodského okresu).⁴ V šedesátých letech podle místních legend došlo k přistěhování několika romských rodin, které byly také nastěhovány do Dělnické ulice. Podle místního kronikáře v této době přišlo až 100 romských obyvatel, kteří byli do Broumova nastěhováni za působení tehdejší tajemnice „v rámci celookresní akce rozsídlování romských obyvatel“.⁵ Podle pamětnice mnoho Dělnických domů chátralo a stav některých domů se v této době výrazně zhoršil. Hodně neromských nájemníků domy opouštělo. Jiní však v ulici zůstali a žili v těsném sousedství s romskými obyvateli údajně bez větších potíží.⁶ Romské rodiny nežily jen v této lokalitě: v sedmdesátých letech bydlelo několik romských rodin mimo Dělnickou ulici, podle pamětníků zejména v **ulici Nádražní**, kde do šedesátých let podle nich žila místní „elita“. Podle kronikáře byly domy v havarijním stavu, a tak se počátkem osmdesátých let z Dělnických domů stěhovaly nejen neromské, ale i romské rodiny.⁷ Roku 1979 se v Broumově rozvodnila řeka Stěnav a vytopila již tak chátrající Dělnické domy stejně jako výraznou část zástavby v dolní části

⁴ Okresní NV v Náchodě (1962): Informační zpráva o stavu péče o cikánské obyvatelstvo v okrese Náchod. SOKA Náchod.

⁵ Historické záznamy o počtu romských rodin a nově přistěhovalých však nelze dohledat. První dochované a nesystematizované záznamy o romských obyvatelích města se nacházejí v dokumentech z let 1971-1989. Není zřejmé ani to, zda šlo o součást akce tzv. rozptylu nežádoucích soustředění obyvatel cikánského původu, uzákoněného usnesením vlády č. 502/1965 (viz např. Pavelčíková 2004).

⁶ Příběh o neproblematickém soužití se traduje nejen v Broumově, ale také v jiných městech. Historické dokumenty z jiných výzkumů však ukazují na skutečnost, že tato minulost byla vždy pouhým ideálem (konzultace s J. Snopkem).

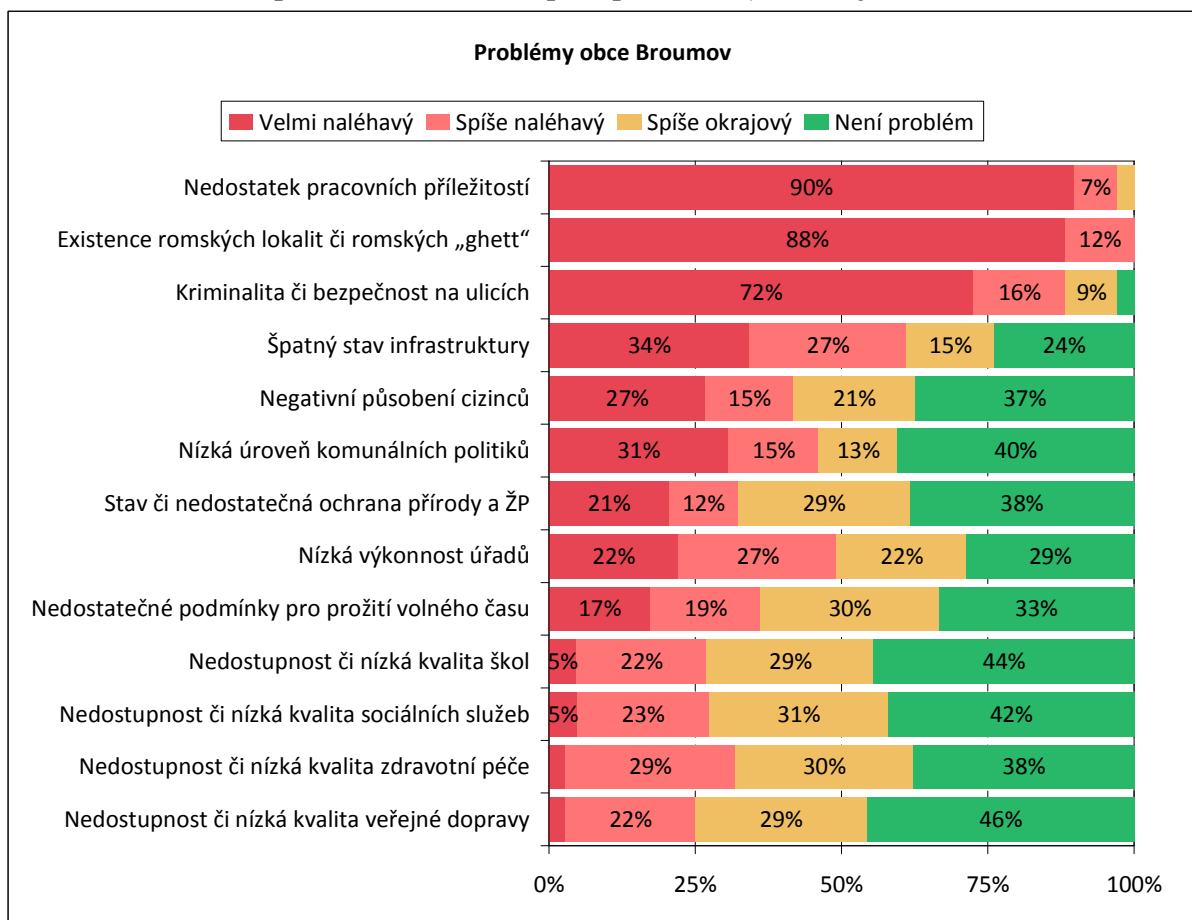
⁷ Novotný (2009): Kronika města Broumova. Soukromý archiv.

města. V té době v Broumově žilo 242 Romů.⁸ V roce 1986 v Broumově žilo již 463 obyvatel „cikánského původu“, z nichž 295 bylo v produktivním věku, 320 z nich pracovalo v místních podnicích.⁹ O rok později v tehdejší devítitisícové městě žilo 492 obyvatel „cikánského původu“, z nichž 29 jich zde pobývalo jen přechodně.

V posledním Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 se ve městě Broumově přihlásilo k romské národnosti celkem 93 obyvatel.

2. Přehled hlavních problémů města pohledem občanů¹⁰

Graf 4: Naléhavost problémů v městě perspektivou jeho obyvatel

Za stávající nejzávažnější problémy své obce považují oslovení obyvatelé Broumova **nedostatek pracovních příležitostí** (za velmi naléhavý problém jej považuje 90 procent

⁸ Danihelová (1987): Plán práce za II. Pololetí. Zápis z jednání komise pro otázky cikánského obyvatelstva 1987. SOKA Náchod, inv. 168, karton 34.

⁹ MěNV Broumov (1986): Evidence a pohyb cikánského obyvatelstva. Zpráva k výkazu MPSV ČSR 1987. SOKA Náchod inv. 567, karton 64.

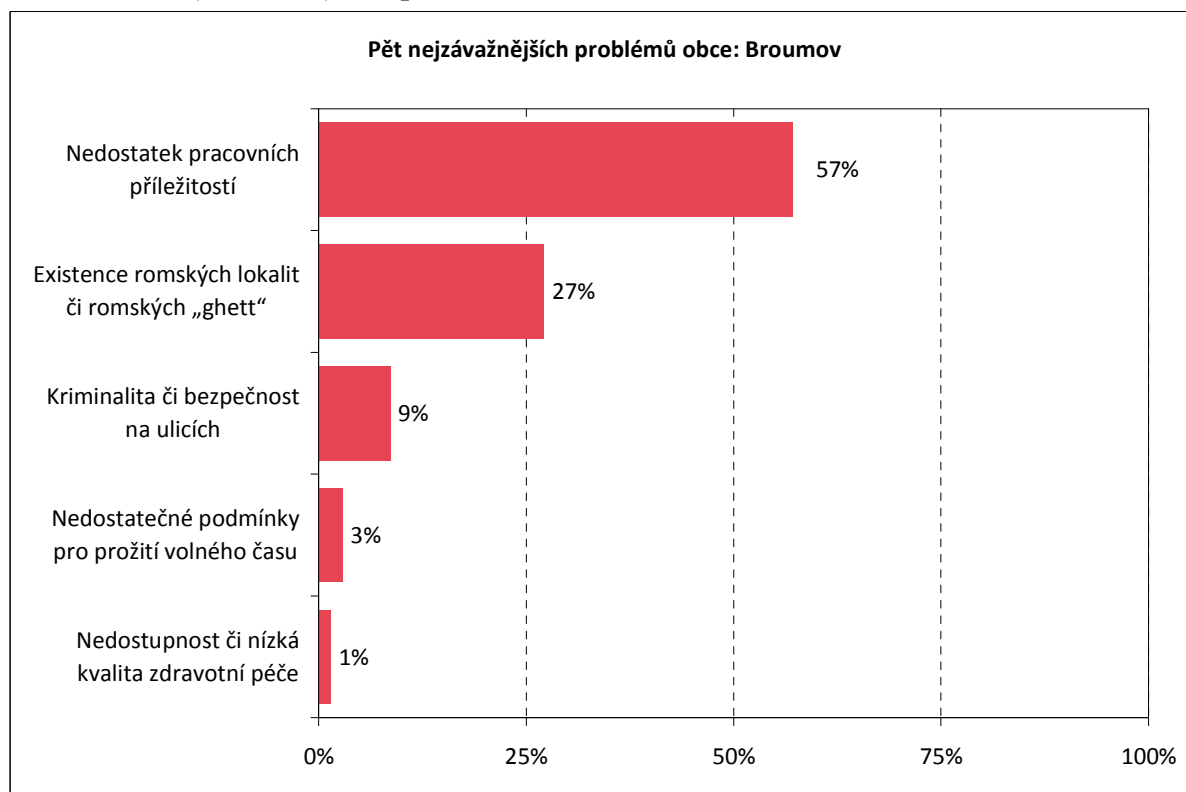
¹⁰ Data vychází z výzkumu, kterého se v Broumově zúčastnilo celkem 70 respondentek a respondentů. Výběr respondentů v sledovaných lokalitách byl proveden kvótně podle pohlaví, věku a vzdělání. Data sebrala společnost Factum Invenio.

dotázaných), **existenci romských lokalit či ghett** (za velmi naléhavý problém ji považuje 80 procent z nich) a **kriminalitu a nebezpečnost na ulicích** (70 procent ji označilo za velmi naléhavou). V případě sociálně vyloučených lokalit se nenalezl nikdo, kdo by jejich existenci považoval za okrajovou či zcela neproblematickou záležitost. Vnímání kriminality se ukazuje být jako silné ve srovnání s dalšími obcemi, které také byly součástí zjišťování. Společně se Šluknovskem také relativně nejvíce lidí považuje za problematický stav infrastruktury.

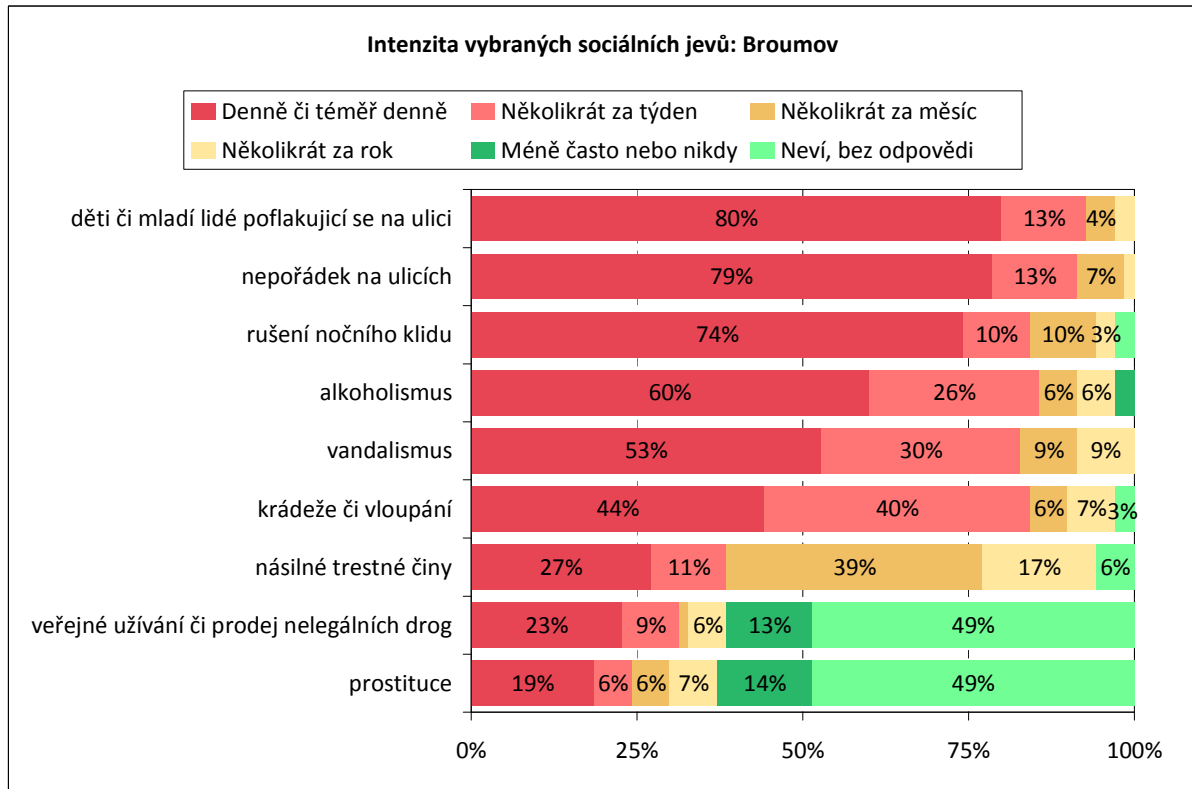
V případě ostatních vybraných problémů existují silné segmenty populace, které je vůbec nepovažují za problematické. Obyvatelé Broumova si pochvalují zejména kvalitu komunálních politiků, dostupnost a kvalitu škol, sociálních služeb a veřejné dopravy.

Když měl být z této nabídky vybrán jeden problém, který je nejzávažnější, nejčastěji byl, obdobně jako v jiných zkoumaných obcích, zmíněn **nedostatek pracovních příležitostí**: uvedlo ho celkem 53 procent respondentů. Za ním následuje existence sociálně vyloučených lokalit s 24 procentním podílem. Téměř jedna desetina (devět procent dotázaných) vidí jako nejnaléhavější problém obce kriminalitu a bezpečnost. Tři procenta dotázaných zmínily podmínky pro trávení volného času a jedno procento špatnou kvalitu a nedostupnost zdravotní péče.

Graf 5: Pět nejzávažnějších problémů obce

Graf 6: Intenzita vybraných jevů v sousedství sociálně vyloučených lokalit

V bezprostředním okolí sociálně vyloučených lokalit se obyvatelé nejčastěji setkávají s **děti a mladými lidmi**, kteří se potulují po ulicích (93 procent z oslovených je vidí několikrát do týdne), **nepořádkem** (79 procent je mu svědkem denně či téměř denně), **rušením nočního klidu** (74 procent uvedlo, že jím trpí téměř denně), **alkoholismem** (téměř denně mu přihlíží 60 procent dotázaných), **vandalismem** (s jeho stopami se denně setkává 53 procent dotázaných) a **krádežemi a vloupáními** (84 procent se s nimi setkává několikrát do týdne). **Prostituce** je – například ve srovnání s Chebem – zaznamenávána mnohem méně často, podobně jako veřejné užívání či prodej drog (takřka polovina oslovených nedokázala určit frekvenci výskytu tohoto jevu či neodpověděla vůbec). Incidence rušení nočního pořádku je po Šluknovsku druhá nejvyšší. Otázkou je i to, co jako evidenci prostituce občané hodnotí. Podle policistů a dalších oslovených místních aktérů a pozorování v terénu se tato forma přivýdělnku v Broumově nevyskytuje.

Ve městě je podle úředníků a ředitelů škol **dlouhodobá nedůvěra vůči Romům**, která někdy ústí v rasové vidění, posuzování, odsuzování a vydělování těchto obyvatel města. Tato vzájemná nedůvěra se ale neprojevuje u všech obyvatel Broumova. Několik úředníků zdůraznilo, že ve městě žije již hodně tzv. smíšených rodin, kdy spolu žijí romští a neromští občané města. Mezi některými romskými a neromskými obyvateli funguje spolupráce na

různých úrovních, vzájemně si směňují zboží, informace, sdílí spolu klepy či proti sobě prostřednictvím klepů brojí. Ti tzv. starousedlí, kteří vedle sebe žijí již desítky let a vzájemně se znají, tvoří pomyslnou komunitu „broumováků“, kteří hovoří proti nově přistěhovalým a často ještě chudším obyvatelům. Nedůvěra vůči romské populaci se překvapivě projevuje v oficiálních prostorech centra města a při jednáních sociálně lépe postavených obyvatel města. Příkladem takového oficiálního prostoru, kam romští občané nejsou pouštěni pod záminkou „soukromé akce“, jsou místní diskotéky. Se skutečností, že se romští obyvatelé nedostanou na místní diskotéku, se setkala více romských obyvatel.

„Šly jsme na diskotéku, on otevře dveře a povídá, co chcete? Já povídám, no chci na diskotéku ne. A on povídá, no dál nemůžete. Říkám, a proč? No prostě nemůžeš. Já, ale proč, tak mi to řekni, důvod. Říká, jsi černá. Já povídám, já jsem černá jo, pokud vím, tak černá barva vypadá jinak, vole.“ (obyvatelka lokality)

Příkladem nedůvěry k lidem a činnostem spojeným s místními Romy ze strany sociálně lépe situovaných jedinců může být také například jednání o přiznání příspěvku města na tepelnou spotřebu kanceláře pro veřejnou službu, projednávané zastupitelstvem města.

....

Přepis diskuze, která na zastupitelstvu dne 23. 9 2009 zazněla mezi zastupiteli a zaměstnanci města

Paní M: *„Technické služby žádají o částku padesát tisíc na elektrickou energii Na Příkopech 27, kde je šatna veřejně prospěšných zaměstnanců. Je to spočítáno ze čtyř záloh 12 160 korun. Takže ta celková částka je 48 640 korun. V současné době už přišlo vyúčtování za rok 2009 a ta spotřeba je 45 000 korun. Jsou tam dva přímotopy, lednice, bojler a je měřena přímo samostatným elektroměrem.“*

...

Pan N: *„Nelíbí se mi, že bychom měli dát 50 000 korun Na Příkopy do tý šatny. Jde o velmi vysokou částku na to, že se jedná o veřejné práce. Doufám, že tam někde pracovali a ne, že si tam ohřívali večere.“* Později také pochyboval o počtu elektrospotřebičů a samostatném elektroměru. Domníval se, že k tak vysoké částce za elektrickou energii se Technické služby dostaly proto, že jim někdo na černo odebíral energii. Kancelář sídlí přímo v domě, kde bydlí Romové.

Paní X: *„to nejsou jen VPP, ale i veřejná služba.“* Argumentovali tím, že lidé, kteří se v kanceláři scházejí, nejsou jen zaměstnanci Technických služeb, ale také zaměstnanci města Broumova na které TS dohlíží.

Pan O: *„Já bych to komentoval. Ten prostor je pro veřejnou službu, zaměstnance veřejné služby, veřejně prospěšné práce a potrestané. Takže jde o zázemí, aby měli prostor a případně sušení v zimě a na ohřev... Je možný, aby si tam ohřáli svačiny, je tam bojler na teplou vodu, je tam konvice na ohřev teplé vody aby si mohli udělat čaj... Schází se tam denně kolem dvaceti pěti lidí od rána od půl šestý do té třetí.“*...

Návrh na stanovenou částku byl nakonec schválen i opozičními zastupiteli poté, co se domluvili na změně ohřívačů a poté, co se ujistili, že v kanceláři proběhla kontrola, zda někdo z domu nelegálně energii neodebírá. Měly by být do místnosti kanceláře VPP nainstalovány akumulční kamna.

....

3. Přehled sociálně vyloučených lokalit

V Broumově je několik míst, ve kterých bydlí Romové. Čtyři hlavní ulice jsou označovány za „sociálně vylučované“ či „sociálním vyloučením ohrožené lokality“. Nejde však o jasně ohraničená a od jiné zástavby oddělená místa. Jedná se o jednotlivé domy v bezprostředním sousedství domů, ve kterých žijí neromští obyvatelé města. Většinou jsou to nemovitosti v majetku města Broumova, v každé z nich působí domovník z řad nájemníků, tři z městských domů spravuje domovník zaměstnaný odborem správy majetku města (SMM). Jiné jsou ve vlastnictví soukromníků. Úředníci odkazují především ke třem ulicím a ke konkrétním domům v dolní, záplavové části města Broumova a k dělnickým domkům na okraji města. Do následujícího popisu současného stavu domů nezahrnujeme všechny domy, ve kterých romští obyvatelé bydlí či je vlastní. Obyvatelé domů, jež popisujeme níže v textu, se častěji setkávají s různými úředními aktéry. Domy, ve kterých bydlí, jsou v širším povědomí brány za „problémové“. Mimo tyto popsané domy je v Broumově přibližně dalších patnáct domů, ve kterých romští občané bydlí. Ty a jejich obyvatelé však nejsou úředníky považováni za tak „problematické“ a zahrnovány mezi „lokality“.

Tabulka 1: Přehled lokalit

Ulice Na Příkopech (jde o jeden dům v majetku města č. p. 27)
Ulice Tyršova (jde o jeden dům v soukromém vlastnictví č. p. 73)
Polákovy domy (jde o dva domy o třech vchodech)
Soukenická (jde o čtyři domy převážně v majetku města zejména v oblasti Olivětín č. p. 14, 18, 65, 92)

Podle častých odhadů lokálních expertů žije v Broumově přibližně 800 Romů a Romek. Na základě vlastní kalkulace jsme počet Romů odhadli na základě projekce počtu zjištěných školou povinných romských dětí do odhadované věkové struktury romské populace ze Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001.¹¹ Na základě této extrapolace jsme dospěli k číslu

¹¹ Jde o standardní postup využívaný i v jiných výzkumech. Věkovou strukturu romské populace ze sčítání v roce 2001 lze považovat za reálnou a relativní zastoupení pětiletých věkových skupin na celkovém počtu Romů lze aplikovat i na odhad početního stavu romské populace. K tomuto předpokladu blíže viz Kalibová Květa (1999): Romové z pohledu statistiky a demografie. In *Romové v ČR*. Praha: Socioklub

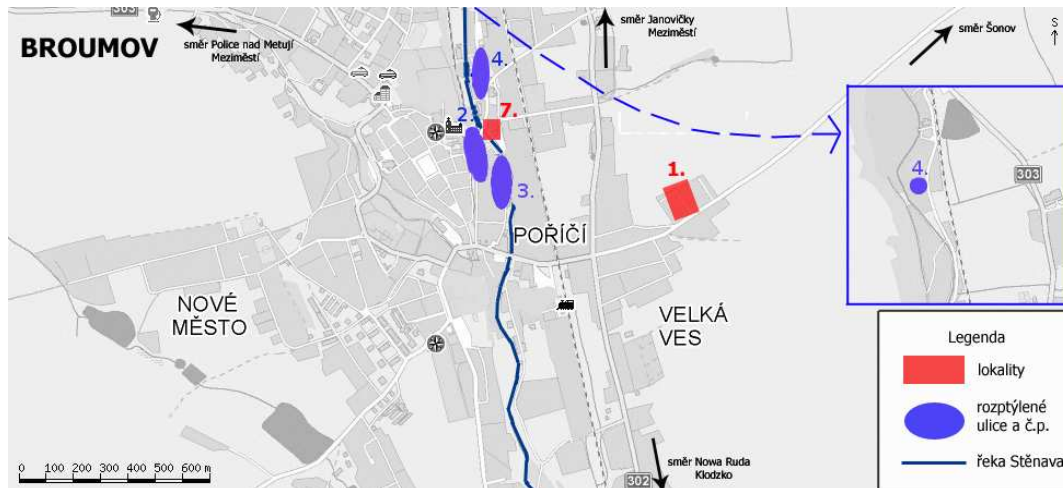
730, toto číslo může být ovlivněno několika odchylkami způsobeným tím, že školy počty svých romských žáků pouze odhadovaly, možnou mírnou odlišností věkové struktury broumovské romské populace od romské populace republiky jako celku či faktem, že broumovské základní školy navštěvují i děti z okolních sídel. Nicméně se domníváme, že 800 osob je spíše horní hranice počtu místních Romů. Občanské sdružení Romodrom provedl na jaře 2010 sčítání *sociálně vyloučených* romských obyvatel Broumova a dospěl k číslu 475.¹² Toto číslo odpovídá i počtu, který nám poskytl sociální odbor města. Podle něj pobírá dávky hmotné nouze celkem 470 romských obyvatel sociálně vyloučených lokalit.

Sociálně vyloučené lokality očima obyvatel

Podle průměrného odhadu obyvatel oslovených v rámci kvantitativního šetření bydlí v Broumově přibližně 1300 Romek a Romů, tedy výrazně více než je reálný počet romských obyvatel. **Za „slušnou“ přitom 90 procent dotázaných označuje maximálně desetinu sociálně vyloučených.** Mezi své přátele je počítá pouhé jedno procento dotázaných, nicméně třetina se s nimi zná a zdraví je.

Za nejméně bezpečnou považují oslovení obyvatelé lokalitu **Soukenická**, ve více než polovině případů byla označena za „oblast, které je lepší se vyhnout“; za ní následují **Tyršova** s dvacetiprocentním podílem, Olivětín a Polákovy domy (po deseti procentech) a **Dělnická** (tři procenta).

¹² Terénní pracovníci občanského sdružení Romodrom postupovali tak, že obešli a spočítali obyvatele romských domácností žijících v sociálně vyloučených lokalitách a také těch romských domácností, které žijí mimo sociálně vyloučené lokality (v domech v Husově, Dvořákově a Žižkově ul.) a pobírají dávky hmotné nouze. (Zdroj: terénní pracovníci o. s. Romodrom, program Romodrom pro regiony Broumov)

Legenda:

Lokalita:

- 1 Polákovy Domy
- 7 Soukenická

Rozptýlené ulice:

- 2 ulice Na Příkopech
- 3 Tyršova ulice
- 4 Soukenická ulice

Na Příkopech

V případě lokality Na Příkopech jde o dům o čtyřech patrech o zhruba čtyřech bytových jednotkách na každém z nich. Odhadem zde žije 60 až 70 osob. Dům je známý jako „Chanov“. Někteří lidé, kteří nebydlí v blízkém sousedství, kolem neprocházejí, či procházejí jen po druhém chodníku. Dům je ve vlastnictví města Broumov, byty většinou o velikosti 2+1 či 1+1. **Někteří obyvatelé domu často fluktuují (po roce odcházejí jinam), je zde ale převážná většina rodin (více generací) – asi 7 rodin – které zde žijí dlouhodobě, anebo se jejich členové stěhují v rámci budovy (v případě dětí). V přízemí je kancelář vedoucího veřejně prospěšných prací a sklad náradí.** Vedle kanceláře byla vytvořena „klubovna“ fotbalového týmu, která před rokem fungovala jako hospoda. Místnost byla v letních měsících upravena na zázemí pro pracovníky VPP a veřejné služby, tudíž již jako klubovna či hospoda nefunguje. Zároveň se upravují bytové jednotky na byty první kategorie. Přidělávají se toalety s koupelnou, do každé místnosti se instalují kamna. Protože hodně obyvatel tohoto domu má dluhy na nájmu, město opravuje či vychází vstříc jen těm nájemníkům, kteří svůj dluh pravidelně splácejí. Někteří nájemníci proto marně žádají již několik let o nové linoleum či jiné opravy v bytové jednotce.

....

Popis jednoho z bytů:

V přízemí je nově opravený byt velikosti 1+1 s koupelnou a záchodem. V přízemní uličce mezi dvěma byty je špína, staré haraburdí, rozbité sklo, v chodbě nesvítí světlo apod. Nově opravený byt má stará, nedoléhající a nenalakovaná okna, chybějící parapety nahrazuje pruh koberce natažený na zeď pod okny. Místnosti jsou nově omítnuté a vymalované, na zem je položeno nové lino a koberec, do každé místnosti jsou dána nová kamna na tuhá paliva, do koupelny ještě elektrický ohřívač vzduchu. Přísun vody pro pračku a odpad není v koupelně, ale na místě zamýšlené kuchyně u vchodu do bytu. V zadním pokoji s kobercem jsou položena kamna na železný plát a na koberec. Kamna jsou postavena do rohu místnosti, kde je umělohmotná zásuvka. S prvním zatopením v kamnech hrozí, že se zásuvka roztaví. Mezi zamýšlenou kuchyní a koupelnou je na nově upravené zdi mokrá flek zhruba 1,5 metru široký a omítka se začíná loupat. Stejně je tomu také na druhé straně zdi v koupelně, kde je na místě mokré skvrny umístěn elektrický ohřívač vzduchu, je tedy otázka času, kdy dojde ke zkratu elektřiny. V koupelně je napevno umístěno sklo místo okna, takže jediným zdrojem větrání vlhkého vzduchu je malý otvor ve stěně – snížený sádkokartonový strop je podle dalšího návštěvníka, zkušeného romského zedníka, dobré kvality a nebude nasakovat vlhko. Když jsme se ptali jednoho romského obyvatele domu, který se chlubil, že dělal omítnutí popisovaného bytu, zda někomu vytekla pračka nebo z jakého důvodu je na zdi a stropě mokrá flek, vysvětlil nám, že jsou zde staré odpadní trubky. Trubky protékají na více místech v domě a potřebovaly by vyměnit. Budoucí nájemnice bytu vysvětlovala, že se byl na byt podívat i místostarosta a že vedoucímu majetkového odboru nařídil, aby místo koberců na zdech instalovali parapety a aby opravili okna. Budoucí nájemnice chce zrušit kamna v místnosti s kobercem. Pracovnice oddělení správy majetku města prý nájemnici slíbila, že to má v bytě na chvíli „přežít“, pak ji dá bydlet do jiné lokality.

...

Tyršova ulice

Jde o třípatrový dům, v každém patře jsou cca dva byty velikosti 2+1. Dům obývá přibližně 25 až 30 osob. Vlastníkem je jeden z místních Romů. Před domem je propadlý chodník, který město dělalo před dvěma lety. Dům má oprýskanou omítku, stará okna, nevymalované vnitřní stěny, na chodbě nesvítí světlo. Byty jsou vybaveny kamny na tuhá paliva. Vchodové dveře jsou polorozpadlé. Byty mají samostatné koupelny se záchodem a kuchyň. Dům je obecně brán za druhý „Chanov“. Jeho pověsti napomáhá kriminalita některých obyvatel domu, kteří se často nacházejí ve složité ekonomické situaci. Za některými obyvateli často docházeli úředníci z různých oddělení města Broumova. Jedné rodině, která v domě žila, odebraly v roce 2008 šest dětí. Podle sociálních pracovníků to byl v Broumově jediný případ rodiny, které odebraly děti z důvodu „nedostatečného materiálního

zabezpečení“. Na rozdíl od městských domů zde nedochází k pravidelným úklidům a vyklízení nepořádku z domu v rámci veřejně prospěšných prací.

Polákovy domy

Polákovy domy jsou bývalou dělnickou kolonií v nejbližší části města směrem k polským hranicím. Cesta do centra trvá přibližně 15 minut pěšky. Jde o dvě řady domů o šesti vchodech a v každém vchodě o šesti bytech velikosti 2+1. Domy obývá odhadem 250 osob z nichž až 170 je Romů. Řada domů blíže k centru města je považována za „problematičtější“ oblast. Zde si město ponechalo byty ve vlastnictví. Druhou řadu domů z převážné části Broumov v roce 2008 prodal soukromým vlastníkům, zejména bývalým nájemníkům bytů. **V domech dlouhodobě žijí romské rodiny přestěhované z původní lokality Dělnické domy vedle těch ne-romských.** Domy jsou ve špatném technickém stavu. Podle některých místních obyvatel jsou byty vlhké a v zimě zdi plesniví, mají stará a nedoléhající okna a starou, oprýskanou omítku.

Soukenická

Jde o tři domy, jež jsou ve vlastnictví města, jeden dům je v soukromém vlastnictví. Po roce 1997 (po povodních) provedl majetkový odbor v některých domech úpravy bytů s cílem zamezit vzestupu vlhkosti stěn a předělat byty horších kategorií na byty druhé kategorie. Domy jsou čtyř, tří a dvoupatrové s byty většinou o velikosti 2+1. V jednom z domů **v č. p. 14** žije odhadem 25 osob, byty mají nově nalakovaná a vyměněná okna. V bytech jsou kamna na tuhá paliva a za budovou jsou malé kůlny jako sklady na uhlí a dřevo na zimu. **Dům je celý obydlen romskými nájemníky. Před domem č. p. 14 a 18 často v odpoledních hodinách sedává několik žen z více generací, jindy se k nim přidávají i jejich muži.** Většinou jsou to všichni obyvatelé domu či přilehlých domů, které jsou také obydleny či vlastněny místními romskými obyvateli. **Dům č. p. 18 vlastní jeden z romských obyvatel města a v domě bydlí se svou rodinou, některé byty pronajímá i jiným romským nájemníkům.** Odhadem zde žije 35 osob. Před domem často sedávají jeho obyvatelé do pozdních odpoledních hodin, v místnosti na rohu domu jeho majitel s dalšími muži hrají na hudební nástroje. **V č. p. 65 žijí vedle sebe romští i neromští občané,** odhadem zde žije celkem 45 osob, z nichž až 25 je Romů. **V prvním patře bydlí neromští nájemníci, v druhém patře bydlí několik romských domácností.** Dům není svým zevnějškem rozpoznatelný od jiných domů v okolí. Zajíždí sem často městská policie kvůli stížnostem na rušení nočního klidu. **Dům č. p. 92 je dvoupatrový a bydlí zde několik romských a pár**

mladých neromských rodin či lidí důchodového věku, odhadem však asi 30 až 35 osob. Dům má starou omítku, v části chodby chybí okna, jsou zde stará okna a v místnostech jsou vysoké stropy, takže je těžší byty vytopit. Byty jsou druhé i třetí kategorie.

Domy obecně potřebují razantní rekonstrukci, na kterou často jak město, tak i soukromí majitelé nemají finance. Ve výše popsaných „lokality“ dochází ze strany města k neustálým drobným opravám městského majetku, někdy i k větším rekonstrukcím. Ne vždy jsou však peníze na generální opravu domu. Úředníci jsou si vědomi nelukrativnosti zmíněných „lokality“ jako míst k bydlení. Někdy přesvědčují potenciální nájemce, že se mají do bytu nastěhovat krátkodobě. Připouštějí tak, že bydlení pro některé je zejména v domě v ulici Na Příkopech 27 krátkodobou záležitostí, protože jen málo lidí vydrží v místě bydlet déle.

5. Sociálně vyloučené lokality v politice města

V roce 1986 město Broumov plánovalo „modernizaci“ Dělnických domů. V zápisu z jednání Komise pro otázky cikánského obyvatelstva z 16. 12. 1986 se píše, že je na rok 1987 plánována přestavba čtyř domů, město však nakonec nemělo pro tamní obyvatele volné byty k přestěhování. V komisi proto zazněl návrh, aby se použily volné byty zničené povodní a aby se romské rodiny rozmístily po celém městě (Ibid.). V roce 1987 vydal MěNV povolení k přestavbě většiny domů v Dělnické ulici z toho důvodu, že leží v městské památkové zóně a nebylo možné je zbourat.¹³

„V současné době se řeší otázka vystěhování obyvatel cikánského původu z Dělnických domů z důvodu plošné modernizace. Modernizace má být zahájena v červenci 1987. V první etapě se jedná o domy č. p. 80-83, což představuje přestěhování 21 rodin v počtu 67 občanů. K přestěhování budou použity všechny vhodné byty v obvodu města.“¹⁴

V rámci plánování „modernizace“ domů a stěhování jejich obyvatel MěNV Broumov realizoval záměr politiky okresního výboru „rozptýlit“ romské občany po celém obvodu města. Jednotlivé rodiny byly komisí rozčleněny do tří kategorií:¹⁵ do kvalitativně lepších

¹³ Novotný (2009): Kronika města Broumova. Soukromý archiv.

¹⁴ MěNV Broumov (1987): Plnění úkolů v péči o cikánské obyvatelstvo ve městě. SOKA Náchod inv. 567, karton 64.

¹⁵ Šlo o tzv. integrační úroveň cikánských rodin. Rodiny první kategorie byly „zcela přizpůsobené“, rodiny druhé kategorie byly „částečně přizpůsobené se zájmem o zlepšení své sociální situace“ a rodiny třetí kategorie byly „zcela nepřizpůsobené s nezájmem o zlepšení své sociální situace“. V roce 1986 evidovala Komise pro otázky cikánského obyvatelstva cca pět domácností v první kategorii, 110 domácností v druhé kategorii a 10 domácností ve třetí kategorii této škály (MPSV ČSR 1986). V roce 1987 to již bylo 14 rodin v první kategorii, 98 rodin v druhé kategorii a 10 rodin ve třetí kategorii (ONV Náchod 1989), o rok později bylo osm rodin

bytů stěhoval MěNV rodiny první a druhé kategorie. Ze strany neromských obyvatel se stěhování Romů do jiných částí města setkala s nepochopením.

„Toto je velmi složité realizovat. I když jsou vybírány rodiny z I. kategorie, u kterých je předpoklad, že se přizpůsobí ostatním občanům, přesto přidělení bytu je vždy problematické a naráží na nepochopení ostatních občanů.“¹⁶

V roce 1987 bylo v rámci modernizace Dělnických domů lidem přiděleno sedmnáct bytů do části Broumova I, Broumova III a Křinic. Z nově přidělených bytů bylo osm bytů čtvrté kategorie (tj. sociální zařízení na byt bylo na chodbě) a devět jich bylo druhé kategorie (Ibid.). Vysídlování Dělnických domů trvalo delší dobu. Ještě začátkem roku 1988 zde některé rodiny žily a tehdejší „Cikánská samospráva“¹⁷ pomáhala s „vyklízením Dělnických domů“, v květnu téhož roku zde prováděly „prvomájový úklid“.¹⁸ Když v roce 1988 sestavovali na MěNV seznam „obyvatel cikánské národnosti“, zjistili, že z celkového počtu 516 romských obyvatel jich je ve městě trvale přihlášeno 474, což bylo 110 rodin.¹⁹ Ty bydlely v ulicích či oblastech: Tyršova, Polákovy domy, Mírové náměstí, Komenského, Heřmánkovice, Olivětín, Dělnické domy, Rožmitál, Velká Ves, Na Příkopech.²⁰ Většina obyvatel Dělnických domů byla tedy koncem roku 1988 přestěhována do jiných částí města, jen jeden dům zůstal obydlený až do počátku devadesátých let.²¹ K rekonstrukci budov došlo až o několik let později.

Mezi lety 1992 a 2000 bylo postupně zrekonstruováno devět domů za 70 milionů korun hrazených z finančních prostředků města, desátý dům byl prodán soukromému majiteli. V těchto devíti městských domech vzniklo dohromady 77 bytů první kategorie, nebytové prostory pro dva úřady a cukrárna. Pro seniory vznikl spojením dvou domů Dům s pečovatelskou službou, který má kapacitu 26 bytů.²² Zaměstnanec oddělení správy majetku města popsal, že v opravených Dělnických domech jsou byty s velkými místnostmi a velkými společenskými prostory. Vzhledem k tomu, že se výše nájmu vypočítává na m² podlahové

vyškrtáno z evidence s odůvodněním, že se „nepočítají mezi cikány“, protože se nejedná o „úplnou cikánskou rodinu“ (NV Broumov 1988).

¹⁶ MěNV Broumov (1987): Zápis z jednání komise pro otázky cikánského obyvatelstva ze dne 16. 12. 1987. SOKA Náchod inv. 167, karton 34.

¹⁷ Šlo o sdružení Romů, kteří se měli skrze „cikánskou samosprávu“ zapojovat do veřejného života města.

¹⁸ MěNV Broumov (1988): Zápis z jednání komise pro cikánské obyvatelstvo z 24. 5. 1988. SOKA Náchod inv. 169, karton 34.

¹⁹ MPSV ČR (1988): Roční výkaz o poskytování péče cikánskému obyvatelstvu a o péči o společensky nepřízpůsobivé občany za rok 1988. SOKA Náchod inv. 567, karton 64.

²⁰ MěNV Broumov (1988): Soupis obyvatel cikánské národnosti. SOKA Náchod inv. 568, karton 64.

²¹ Novotný (2009): Kronika města Broumova. Soukromý archiv.

²² Tamtéž.

plochy, nájmy v těchto domech se v době výzkumu podle úřednice A vyšplhaly na částky sedm, osm až devět tisíc korun.

„Takže můžu říct, že pro Broumov jsou to nadstandardní byty, protože člověk nemá ani takovou výplatu. Prodavačka si nemůže takový byt ani dovolit, takže tam jsou dva byty velikosti 3+1 volné. Ze seznamu uchazečů nemáme jediného, který by to uplatil.“ (úřednice A)

Kolem nově opravených domů kolují ve městě mezi romskými obyvateli různé příběhy, jak byli jejich rodiče či prarodiče z domů vystěhováváni s příslibem, že se do již opravené lokality budou moci vrátit. Žádná z romských rodin se do Dělnických domů nevrátila, naopak se do nově opravených domů nastěhovali místní lékaři a jiní, ekonomicky lépe situovaní občané města.

Problematika sociálního vyloučení je i součástí **Integrovaného plánu rozvoje Broumova** 2007 – 2013 v jeho prioritní ose 5 – Občanská vybavenost a kvalita života, která obsahuje jako jednu z oblastí podpory i sociální integraci, vzdělávání a rozvoj lidských zdrojů. V rámci projektových záměrů této oblasti jsou v plánu uvedeny tyto projekty: Zaměstnávání a vzdělání sociálně vyloučených a znevýhodněných osob na trhu práce, Počítačové vzdělávací centrum, Kulturní a vzdělávací centrum a Škola gastronomie v Teplici nad Metují.

Úředníci stejně jako jiní aktéři, které jsme dotazovali v průběhu výzkumu, se shodovali, že romští obyvatelé města netvoří homogenní skupinu obyvatel.²³ Stejně tak tvrdili, že ve městě není oblast, která by se dala označit za „sociálně vyloučenou lokalitu“. Podle nich jde spíše o jednotlivé a jen některé domy, ve kterých žijí romští občané v těsném sousedství s neromskými občany města. I přesto se oslovení úředníci shodují na několika městských částech či ulicích, ve kterých se častěji vyskytují problémy občanského soužití, zadlužení, vyšší nezaměstnanost atd. a kam oddělení správy majetku města umísťuje další romské občany. Dlouhodobé přidělování bytů romským občanům jen v některých, „problémovějších“ městských částech, označila většina lokálních úředních aktérů jako cílenou politiku, která má však nezamýšlené důsledky: segregaci romského obyvatelstva a ve výsledku zhoršené životní situace a šance Romů na sociální mobilitu, stejně jako zhoršování vztahů romských a neromských obyvatel města. Shodují se na tom, že bytová politika města je klíčem k

²³ Většinou se shodli na počtu dvaceti nukleárních romských rodin, se kterými se často a opakovaně zástupci různých státních i městských úřadů setkávají.

úspěšnosti politik jiných úředních aktérů. Politiku města v této oblasti více rozebíráme v následující kapitole.

4. Bydlení

Poslední plošné mapování struktury bytového fondu bylo provedeno v roce 2001 v rámci Sčítání lidu, domů a bytů. **Podle něj se v Broumově nachází celkem 1096 obydlených domů, v nichž je 3161 obydlených bytů. Více než polovina domů byla postavena v období před rokem 1945 (57 procent domů), 20 procent v období 1946 až 1980 a 23 procent bylo postaveno po roce 1980. Třicet procent bytů je v rodinných domech, sedmdesát procent v domech bytových.**

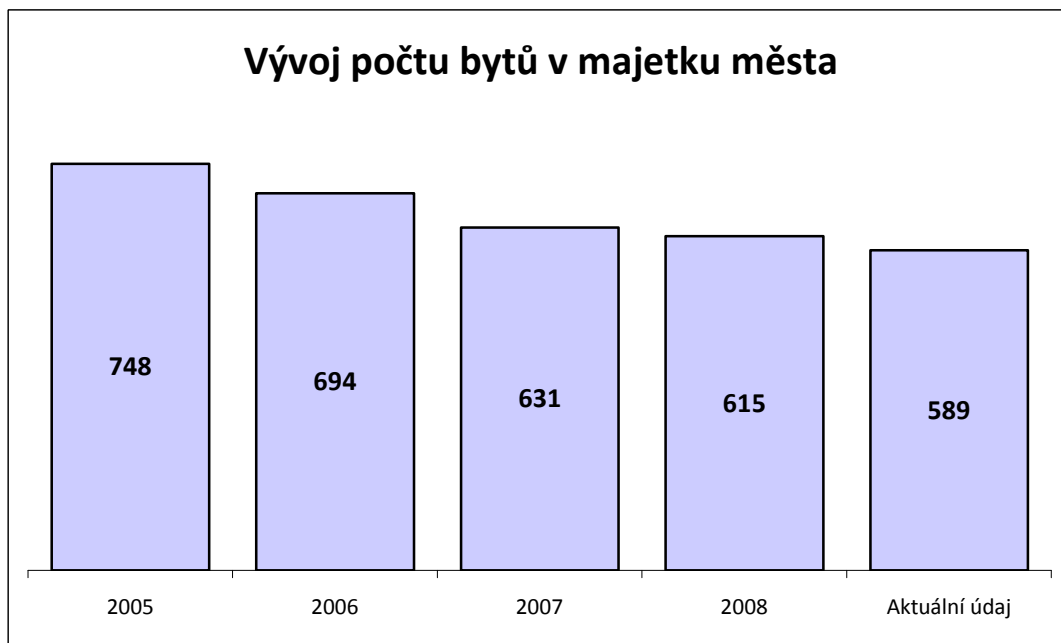
Tabulka 2: Struktura bytového fondu

Celkem obydlených domů	1 096
V soukromém vlastnictví	815
Obecní, státní	134
Družstevní	37
Celkem obydlených bytů	3 161
Ve vlastním domě	766
V osobním vlastnictví	443
Nájemní	1226
Družstevní	528

Zdroj: Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001

Podle informací z bytového odboru město v současnosti vlastní 589 bytů, jejich počet klesl od roku 2005 o 159.

Graf 7: Vývoj počtu bytů v majetku města Broumov

Zdroj: MěÚ Broumov

V současné době je podle informací od městského úřadu průměrná cena bydlení v městských bytech 2236 korun, od roku 2005 stoupla o 1376 korun (zvýšila se zhruba o 62 procent). **V průměru jsou v jednom městském bytě přihlášeny čtyři osoby.** V sociálně vyloučené lokalitě město podle informací úřadu vlastní celkem šest domů, z toho čtyři jsou po rekonstrukci a dva rekonstrukci vyžadují.

Tabulka 3: Charakteristika bydlení v Broumově

	Aktuální údaj	2008	2007	2006	2005
Počet bytů ve vlastnictví města	589	615	631	694	748
Celkový počet domů v sociálně vyloučené lokalitě	6	6	6	9	9
z toho rekonstruovaných	4	4	4	3	3
z toho těch, které vyžadují rekonstrukci	2	2	2	6	6
Počet ubytoven	1	2	2	2	2
Počet osob žijících v ubytovnách	21	64	68	62	76
Průměrná cena bydlení v bytech ve vlastnictví města (v korunách)	2236	1863	1632	1028	860
Průměrný počet osob přihlášených v městském bytu	4	4	4	4	3
Celkový dluh na nájemném v městských bytech (v tis. korun)	1999	2031	1745	1650	1750

Zdroj: MěÚ Broumov

V následující části textu jsou popsány dva způsoby popsání situace různých institucionálních aktérů: ze strany oddělení správy majetku města jde o projekt nevyhnutelnosti, ze strany jiných úřadů a zejména ze strany úředníků odboru sociálních věcí a zdravotnictví (dále jen OSVZ) o projekt neřešitelnosti. **Nevyhnutelností odbor správy majetku města (dále jen SMM) legitimizuje svou praxi přidělování bytů převážně romským občanům do výše popsaných oblastí.** Poukazuje na skutečnost, že má omezené možnosti, v jakých domech a lokalitách byty žadatelům přidělí z důvodu ekonomického i z důvodu zmírňování sociálních pnutí mezi sousedy. **Neřešitelností** někteří úředníci sociálního odboru vysvětlují postavení politiky rozdělování bytů ze strany oddělení správy majetku města jako klíčové pro další úspěšné působení pracovníků sociálního odboru na rodiny.

Zdůrazňují, že romští občané města jsou stěhováni do vybraných lokalit a kvůli tomu mezi nimi kumulují sociální a ekonomické problémy. Argumentací tak pracovníci odboru sociálních věcí a zdravotnictví zároveň umlčují jednání a politiky, které vůči „sociálně slabým občanům“ činí a v důsledku také přispívají k odvracení pozornosti zástupců města od podpory sociálních programů a zaměření pozornosti k problematice bydlení. Tento posun vnímání „sociálně vylučovaných lokalit“ skrze bydlení a nikoliv skrze sociální a ekonomické situace

rodin má důsledky v omezování podpory sociálních programů a činnosti neziskových organizací ve městě (podrobněji viz níže).

Projekt nevyhnutelnosti

Popis vývoje počtu bytů ve správě majetku města je v kapitole ze dvou důvodů: popisuje kontext rozdělování bytů a možnosti, jež má bytová komise v této oblasti k dispozici; omezenost bytového fondu je úředníky správy majetku města užívána k legitimizaci projektu nevyhnutelnosti, jenž vede k segregaci romského obyvatelstva. Projekt nevyhnutelnosti je tudíž způsob odůvodňování praxe přidělování bytů s odkazem na omezenou kapacitu bytového fondu a na společenskou zodpovědnost vůči ne/romským občanům města.

....

Náplň činnosti odboru správy majetku města (SMM), jak ji popsal vedoucí odboru:

- 1) Odbor správy majetku města je mimo jiné činnosti pověřen výkonem realitní správy bytového fondu Města Broumova podle směrnic jim udělených.
- 2) Prioritním zájmem odboru SMM potažmo města je pronajímat byty města tak, aby nájemníci byli sto dostát závazkům spojeným s užíváním bytu a nedocházelo k dalšímu prohlubování dluhů.
- 3) Přidělování bytů je prováděno v souladu s platnou směrnicí města a konečné rozhodnutí, komu bude přidělen byt, bylo vždy na rozhodnutí bytové komise, nebo ve sporných případech na Radě města. V žádném případě nejde o benevolenci pracovníků SMM.
- 4) Některé domy a část bytového fondu v nich je soustavně devastována a znečišťována některými ze stávajících nájemníků, totéž platí i pro nejbližší okolí těchto domů. SMM má omezené finanční prostředky na opravy a údržbu a zároveň musí plnit své závazky i vůči nájemníkům řádně užívajícím pronajaté byty.
- 5) SMM neustále řeší výše uvedené problémy jednáním s nájemníky mající dluhy na nájemném, řeší nápravu vzniklých škod na majetku města spoluprací s městskou i státní policií, ale není v její kompetenci suplovat práci sociálních pracovníků.

Zdroj: vedoucí odboru SMM 2009

....

V následující části textu je popsána strategie přidělování bytů ve městě Broumov a způsoby vysvětlování a legitimizování této strategie.

V roce 1992 místní textilní podnik Veba převedl na město Broumov několik svých budov. Šlo o panelové domy v Olivětině (8 domů), Křinické sídliště (devět domů), ubytovnu v Olivětině (dva domy), bývalý internát pod klášterem č. p. 75, domy ve Větrné ulici a další nebytové prostory.²⁴ **Podle zaměstnanců oddělení správy majetku města činil bytový fond města Broumova v devadesátých letech přibližně 900 bytů různé kvality.**²⁵ V roce 2008 čítal bytový fond zhruba 615 bytů a v roce 2009 (době výzkumu) to bylo již jen 589 bytů, z nich 59 procent je první kategorie a 40 procent se sníženou kvalitou – ve třetí kategorii to je 0,5 procenta bytů a ve čtvrté kategorii to je 0,5 procenta bytů, zbytek – 30 procent – jsou byty druhé kategorie. V roce 2006 město prodávalo většinu domů, ve kterých bydleli romští občané. Jeden z úředníků odboru zdůraznil, že prodej domů je dlouhodobá politika města.

„Tendence současného vedení města bylo, že se budou byty prodávat, aby bylo v bytovém fondu těch bytů méně. Abychom pak ani neřešili tuto sociální vrstvu obyvatel a podobný lidi, protože by nebylo kam je umísťovat. Tendence prodávání tu je, občas nějaký dům prodáme na byty nebo na podíly. Ale ty baráky stejně nikdo nekoupí. To bysme museli každému prodat byt za korunu a pak se dívat, jak to vypadá.“ (úředník A)

Domy v „dolní“, záplavové části města koupili převážně romští obyvatelé města, kteří pochází podle úředníků ze správy majetku města ze „starousedlých rodin“, které do města přišly v šedesátých letech. Šlo o přibližně šest romských rodin. Prodaly se domy: Soukenická č. p. 68 (8 bytů), Nádražní č. p. 114, Na Příkopech č. p. 23, Alšova č. p. 83 (9-12 bytů) a Husova č. p. 143. O rok později se prodávaly také domy v ulici Tyršova č. p. 14, Tylova č. p. 73 (9 bytů).²⁶ **Cena za bytové prostory či celé domy se vypočítávala z odborného odhadu ceny nemovitosti, ze které město slevilo 40 procent.** Cena bytů se pohybovala mezi 135 tisíci korun a 200 tisíci korun za byt 2+1, cena celých domů se pohybovala kolem půl milionu korun za dům (v Tyršově ulici například stál dům s devíti byty 420 tisíc korun)²⁷. Domy č. p. 14 a 27, které jsou doposud v majetku města, nemůže město Broumov nabídnout ke koupi z toho důvodu, že je na oba uvalena zástava kvůli půdní

²⁴ Novotný (2009): Kronika města Broumova. Soukromý archiv.

²⁵ Byty druhé kategorie mají koupelnu, WC, ale v jedné místnosti například chybí vytápění. Byty třetí kategorie mají sociální zařízení mimo prostory bytu. Byty čtvrté kategorie mají jen omezené sociální zařízení, je zde například WC na chodbě, k bytu však již nenáleží koupelna. Tato kategorizace bytů platí do roku 2010, kdy se přechází na nový systém označování bytů. Od roku 2010 budou existovat jen dvě kategorie bytů: první kategorie a se sníženou kvalitou bydlení.

²⁶ Stejně tak se prodaly domy v ulici Soukenická č. p. 16, 17, 18, 26, 65; Tyršova 72, byty v Polákových domech (každý vchod po šesti bytech) a další. K těmto prodejům však během rozhovorů nebyly získány bližší informace.

²⁷ Oproti tomu ceny bytů na sídlištích Křinice a Spořilov byly vyšší. Pohybovaly se za družstevní byt 3+1 či 4+1 kolem 800 tisíc korun a více. V době výzkumu se prodával jen jeden dům s byty v centru města, který prodával soukromý majitel za cenu 4 300 tisíc korun.

vestavbě. Minimálně deset let tak bude muset město tyto domy spravovat. Domy v ulici Soukenická č. p. 51 (kde je přibližně 21 bytů) a Soukenická č. p. 92 (s devíti byty) byly sice nabídnuty k prodeji za přibližně jeden milion korun, nikdo však o domy neprojevil vážný zájem.

Přestože nájemné na m² na podlahovou plochu v městských bytech stále stoupá²⁸, zájem o bydlení v městském bytu roste. V roce 2008 bylo evidováno přibližně 60 zájemců o městský byt, některé žádosti mají lidé podané a každým rokem si je obnovují již od roku 2003,²⁹ v roce 2009 to bylo již 87 žadatelů. Podle zaměstnance oddělení jde ze tří čtvrtin o romské obyvatele,³⁰ ostatními zájemci jsou převážně chudší lidé z okolních vesnic. Jednou za měsíc zasedá bytová komise a v roce 2009 na každém setkání řešila přidělení pěti a více bytů na základě podkladů o žadatelích, které jim vypracoval pracovník odboru správy majetku města.

Podle některých romských i neromských obyvatel města je bydlení v městských bytech jistější a levnější. Pokud totiž vůči městu nájemník nemá dluhy, není důvod, proč by mu nebyla prodloužena nájemní smlouva. Tuto jistotu nepociťovali někteří obyvatelé soukromých domů. **Soukromní majitelé si také účtovali výrazně vyšší částky za nájemné. Podle terénního pracovníka se výše nájmu v jednotlivých domech liší maximálně o 200 korun. Za byt velikosti 1+1 pak nájemci platí přibližně čtyři až pět tisíc korun, oproti tomu v městských bytech za takový byt před zdražováním zaplatili o zhruba dva až tři**

²⁸ V podkladech pro ZM ke dni 23. 9. 2009 oddělení majetku města předložilo srovnání vybraných peněz na nájmech. Oproti roku 2006, kdy město vybralo zhruba 7 700 tisíc korun, to bylo v roce 2008 již 10 800 tisíc korun a plánovaný příjem na rok 2010 je 18 000 tisíc korun. Velký nárůst příjmů města v roce 2010 je důsledkem SMM navrhovaného a na ZM dne 23. 9. 2009 schváleného zvyšování nájemného. Podle podkladů pro ZM jde o „poslední možnost ke zvýšení regulovaného nájemného“ a sazby za jednotlivé byty se v důsledku zvýšily až o 70 procent. Byty první kategorie se z 28,70 korun zvedly na 43,22 korun za 1m² podlahové plochy, druhé kategorie z 26,70 korun na 38,90 korun na 1m² podlahové plochy, byty třetí kategorie z 24,43 korun na 38,90 korun za 1m² podlahové plochy a byty čtvrté kategorie z 22,45 korun na 38,90 korun na 1m² podlahové plochy (SMM 2009). Před plánovaným zdražováním nájemného SMM některé byty horších kategorií upravovalo, aby nájemníci neplatili stejný nájem za byt bez sociálního zařízení jako za byt se sociálním zařízením (úředník A). Sazby pro obyvatele Domova s pečovatelskou službou jsou sníženy. Město tak srovnalo své sazby s městy Hronov a Police nad Metují. (SMM 2009) Při jednání zastupitelstva nikdo nepochyboval o zvýšení nájemného, jen jeden účastník zdůraznil, že je nutné hledat vyvážení mezi vyšší nájmu a hranicí hmotné nouze. Peníze, které od nájemníků bude město požadovat, by podle aktéra neměly zapříčinit větší propad sociálně slabých a tak i navýšit výdaje města za dávky HN. Návrh se však odhlasoval v takové podobě, v jaké byl předložen ZM.

²⁹ „Někdy se stane, že má podanou žádost měsíc-dva a je tak jejich situace tak neúnosná a jsou tam děti, že pokud se uvolní nějaký byt, tak ho dostanou. To byla třeba žena, která tu nežila, ale narodila se tu a vrátila se do města. Jiný čeká třeba rok, dva, protože pro toho občana se takový vhodný byt, který by mohl užívat, neobjevil. Nebo se objevil, ale dostali ho jiní, kterým se musel přidělit, protože tam byly jiné důležité důvody“ (úřednice B).

³⁰ Podle úředníka SMM jde nejen o rodiny, které se chtějí přestěhovat z domů soukromníků. Vzhledem k tomu, že romské rodiny žijí dvě až tři generace v jednom bytě, žádají o městské byty příslušníci mladší generace, kteří se chtějí osamostatnit.

tisíce korun méně. Přidělování městských bytů je však podle některých obyvatel neprůhledné a nespravedlivé. Mezi obyvateli panuje představa, že nárok na byt by měl vzniknout zejména těm, kteří se ve městě narodili a strávili zde celý svůj život. Naproti tomu podle nich byty dostávají i lidé, kteří ve městě nežili, a pár měsíců po svém příchodu do města jim právo na městský byt vznikne. Zároveň si stěžovali na neprůhlednost systému rozdělování bytů, protože se jim nedostane vyrozumění a odůvodnění, proč byt nedostali. Tuto neprůhlednost rozdělování bytů pak podpírají několika nešťastnými případy lidí ze svého okolí, kteří dlouhodobě čekají na přidělení městského bytu.

Představy, komu by měl být byt poskytnut, se ze stran různých aktérů odlišují. Podle místních obyvatel by měl vzniknout nárok na byt těm, kteří jsou „starousedlí“ oproti „přistěhovalým“. Představy zástupců města jsou však jiné. Starostka města upřednostňuje rodiny, které se chtějí osamostatnit od svých rodičů, ukončí vzdělání, nastupují do zaměstnání a předpokládají, že budou zakládat rodinu. Ve prospěch své vize také intervenuje.

„Zrekonstruovali jsme byt a já jsem prostřednictvím pracovnice, která má bytovou stránku na starosti, komisi vzkázala, že když je byt zrekonstruovaný, je tam nová koupelna, zda nevybrat rodinu, se kterou nejsou problémy, platí nájemné, svůj byt si udržuje. Jestli to nabízet těm slušným rodinám. Vytipovat takových deset rodin by nemuselo být problematické.“ (starostka)

O představě starostky sice pracovnice oddělení správy majetku města vědí, ale samy konstatují, že život **marginalizovaných lidí, kteří žádají o městské byty, je často velmi nevypočitatelný, a tak nelze trvat na všech parametrech, které by měl žadatel splňovat.** Výběr žadatele mezi ty, kteří se budou ucházet o volný byt, popsala jedna z úřednic. Na SMM mají připravenou předtištěnou žádost, kterou úřednice spolu s žadatelem vyplní a potvrdí pravdivost čestným prohlášením žadatele. Žádost platí po dobu jednoho roku, poté ji musí znova žadatel osobně prodloužit.

„Pokud se objeví byt, který je připravený k převzetí, tak podle seznamu uchazečů – u nás nehraje roli datum podání – vybereme dva, tři adepty na každý byt. Oslovíme je, navštívíme s nimi byt, řekneme jim kolik je nájem, odkdy by byla nájemní smlouva, a zjistíme, zda na to mají. Každý byt je jiný, a protože ty lidi už známe, tak víme, kdo by kam mohl jít. Bytová komise, která zasedá jednou za měsíc, dostane informace o adeptech, my o nich promluvíme a oni vyberou toho, kdo by byl ten nejvhodnější kandidát na přidělení.“ (úřednice B).

Poté vystaví pracovník SMM nájemní smlouvu nejdéle na jeden rok a na dobu určitou. Pokud se nájemník osvědčí, nájemní smlouva se mu prodlužuje na dva roky. **Pokud má dluh na nájmu do deseti tisíc korun, pak dostane smlouvu na kratší dobu – tři měsíce až jeden měsíc – a splátkový kalendář.** Pokud však dluh na nájmu převyšuje deset tisíc korun, pak se případ podává k soudu. Při posuzování vhodného kandidáta se přihlíží k více okolnostem.

„Když vezmete ty žádosti, které tu jsou evidované, tak málo kde můžeme říci „ano oba pracují, oba mají stálý příjem“. Buď je ona na mateřské a on pracuje na chvíli, než na ně však přijde řada [rozuměj na přidělení bytu], je znovu na úřadu práce. Pracovní místa pro ně nevytvoříme. Jak víme, tyhle lidi nikdo nechce. Každý si vybere raději jiného, než Roma do firmy. Takže jsou většinou nezaměstnaní a ženy na mateřské dovolené. Přednost mají pracující, narození v Broumově a pak se řeší, z čeho vzešli: zda bydlí s rodiči, kolik jich tam bydlí, jestli tam není někdo nemocný, i ty sociální, zdravotní věci zjišťujeme, jestli chodí děti do školy, jestli se mají kde učit. Sociálka a terénní pracovníci nám poskytují informace o některých žadatelích. Důležité je, že ty žadatele známe a víme, z čeho ten člověk pochází a jak to u nich vypadá. Proto máme v bytové komisi i pracovníci z úřadu práce, která ví, zda je člověk zaměstnán či není.“ (úředník A)

Úředníci SMM přihlížejí k ekonomické a sociální situaci žadatele o byt a vybírají byty žadatelům podle toho, z jakého zázemí žadatel pochází a na jaký byt sociálně a ekonomicky „stačí“. V rozhovoru z roku 2008 úřednice uvedla, že na setkání bytové komise bude mít připraveno asi osm bytů, z nichž dva jsou v Domu s pečovatelskou službou, ostatní jsou v „příznivé“ lokalitě a „jeden by měl být dobré kategorie, ale v **Polákových domech, kde budeme řešit jednu z romských rodin.**“ (úřednice C). Dlouhodobé stěhování romských rodin jen do některých částí města lze sledovat i na diskuzi, která probíhala mezi úředními aktéry ohledně holobytů. Diskuzi shrnula úřednice B v roce 2008.

„Samozřejmě jsme už několikrát zjišťovali, kolik stojí holobyty. Byl tu návrh stavět maringotky. Ale je to pro nás tak nákladné – tam musí být voda, elektrika – a ty priority města teď jsou jinde, takže zatím na to nebyly finance. Ale úvaha byla byty vystavět nebo přestavět starý statek nebo ho koupit od soukromníka. To je problém nejen financí, ale za druhé určete nebo buďte ten, který rozhodne, které místo to teda doslova odprnde. V Broumově jsou samí slušní lidé a kde umístit a soustředit takové lidi, které vystěhováváme pro neplacení: nezvladatelné, nepřízpůsobivé. Kde zneprůjemnit život navždy našim občanům, kteří za to vůbec nemohou. To je taková velká odpovědnost, že nakonec se to místo pořádně nikdy nevybralo, protože nechceme tomu druhému ublížit.“ (úřednice B)

Lidí, kteří jsou vystěhováni pro neplacení nájmu, není mnoho. Za rok 2009 se to týkalo čtyř osob. Město vlastnilo dvě ubytovny, ale jednu z nich, ubytovnu v centru města, z důvodu dlouhodobé nerentability (nebyl zájem o ubytování v tomto domě a vybrané finance tak nepokryly náklady spojené s údržbou domu) pracovníci SMM ubytovnu zavřeli a v současné době neplánují její znovuotevření. SMM romským rodinám přiděluje byty jen do některých částí města, ve kterých „tradičně“ romští občané žili, tj. do dolní, činžovní části města. V horní části v lokalitě OKÁL žije podle některých úředníků jen jedna romská rodina, ale na vysvětlenou dodávají, že „snad ani nejde o romskou rodinu. Ty se za cikány nikdy nepovažovali a nepovažují“. Muž totiž podniká ve stavebnictví, vlastní a pronajímá jeden z domů v dolní části města Broumova. Symbolické dělení obyvatel Broumova se tak v průběhu let transformovalo do geograficky oddělovaných prostorů. Argumentem pro přidělování bytů romským rodinám právě do vybraných lokalit pak byla nevyhnutelnost. Úředníci SMM mají představu, že není jiné cesty, než stěhovat romské občany do vybraných míst: ze solidarity k neromským obyvatelům města stejně jako ze solidarity k ekonomické situaci romských žadatelů. V těchto lokalitách jde většinou o byty menších rozměrů a nižších kategorií, proto jsou také levnější. Jak se realizují představy, kdo by měl v jakém bytě bydlet, je popsáno na příkladech dvou bytů, které byly přidělovány během září 2009.

....

Příklad 1: historie bytu v Olivětíně č. p. 65

Jedná se o byt velikosti 3+1 v Olivětíně, který SMM nově rekonstruovala. Byt byl nabídnut jedné vícečetné romské rodině, která v současné době bydlí u soukromého vlastníka v domě, jenž je celý promáčený, padají stropy a podlahy. Jeden z institucionálních aktérů popsal, jak se vyvíjelo přidělování bytu této rodině. Proti případnému přidělení bytu rodině se zvedla vlna odporu obyvatel Olivětína, kteří podepsali petici, že další romské občany v oblasti nechtějí. Tu pak předali na SMM. Pracovník SMM následně informoval telefonicky ženu z romské rodiny, že se má do patnácti minut dostavit za starostkou. Vyprávění terénního pracovníka, sousedek romské ženy a známých se shodovalo, že starostka ženě vysvětlila, „že ten byt je velký a stál velké peníze a že jí to nemohou nabídnout. Že prý je byt nadstandardně opravený, protože oprava stála 100 tisíc korun. Asi se město bálo, že ten byt zničí.“

....

Příklad 2: historie bytu Na Příkopech č. p. 27

Byt o velikosti 1+1 v ulici Na Příkopech správa majetku města během léta 2009 nově zrekonstruovala a nabídla ho matce samoživitelce. (Ženě již jednou nabízeli byt v lokalitě Olivětín, podle ní byl však v té době - v té době s ní žilo sedm příbuzných - malý, vlhký a s plísněmi, a tak ho odmítla. Poté rok žádala o byt, až jí byl nabídnut zmiňovaný byt v lokalitě známé jako „Chanov“, tedy byt v ulici Na Příkopech s tím, že

jinou šanci na byt od SMM již nedostane). Podle tvrzení ženy jí místostarosta města byt osobně ukázal a dal jí do ruky klíče s tím, aby si mohla v bytě větrat, protože v jedné z místností byla na stropě mokrá omítka. Žena nabyla dojmu, že byt je připraven pro ni a plánovala, jak si byt vymaluje. Podle jejích slov se do nového bytu těšila. Podle zaměstnance SMM však jednal místostarosta bohužel neoprávněně a vzbuzoval v ženě plané naděje, na přidělení bytů totiž nemá žádný vliv. Komise stanovená pro přidělování bytů navrhla jinou rodinu, která by podle nich měla byt získat. Byla to podle úředníků „neproblémová“ rodina, která dlouhou dobu bydlela mimo hlavní „problémové“ ulice. Tato rodina byt údajně odmítla z toho důvodu, že byt je v domě, ve kterém žijí jen Romové. Byt se tedy v září 2009 neobsadil a na další měsíc pracovník SMM připravoval další seznam žadatelů, kteří by mohli podnájem v bytě získat. Mimo jiné ho nabídl také znovu výše zmíněné matce samoživitelce, vedle ní byl byt nabídnut ale i další mladé matce samoživitelce, která v roce 2009 dosáhla osmnácti let. Komu komise byt přidělí nebylo v době výzkumu známo.

....

Uvedené příklady slouží nejen jako příklady praxe přidělování některých bytů ve městě. Jsou to příklady pnutí dvou vizí, kdo má byt získat: zda ti ideální obyvatelé, či ti co byt z různých důvodů potřebují. Jsou to také příklady, které alespoň krátce zachycují emoce a naděje, které žadatelé o byt pojí se získáním bytu. Právě z toho důvodu, že je přidělení bytu a bytová politika obecně pojímána lokálními obyvateli jako velmi důležitá, do případného získání bytu vkládají své touhy a představy o budoucím bydlení, které však zůstávají v mnoha případech nenaplněné.

V následující části textu popisujeme druhý způsob vypovídání o rozdělování bytů ve městě z hlediska pracovníků OSVZ, kteří zdůrazňovali bydlení jako klíčový problém, se kterým se jejich klienti potýkají. Zdůrazňováním bytové stránky „sociálního vylučování“ některých obyvatel města však také tyto pracovníci predefinovávají sociální a ekonomické problémy, se kterými se „sociálně slabí“ občané města potýkají, a podléhají tak celorepublikovému trendu zdůrazňování materiální stránky a bytové situace rodin. V důsledku toho tak ve městě dlouhodobě dochází k malé podpoře a prosazování tvorby dalších sociálních služeb či občanské poradny ve městě.

Projekt neřešitelnosti

Ze strany různých úředníků **sociálního odboru i jiných institucionálních aktérů**, kteří se při své práci setkávají s romskými obyvateli města, se v průběhu rozhovorů snášela výtka vůči politice oddělení správy majetku města. Většinou poukazovali na záměrné stěhování romských rodin do několika městských domů, jež Správa majetku města Broumov činí. Často byla bytová situace rodin pro úředníky klíčovým bodem a stěhování takových rodin do

různých oblastí města Broumova předpokladem lepšího uplatňování politik sociálního odboru a výchovného působení na žáky ve školách. Někteří zdůraznili vzrůstající vzájemnou nedůvěru Romů a ne-Romů, která podle nich nebyla ještě na počátku devadesátých let tak výrazná. Podle některých úředníků se tak snahy a intervence úřadu dostávají do pozice neřešitelnosti situací jejich klientů právě z důvodu politik přidělování bytů. V následujícím textu popisujeme důraz úředníků z odboru sociálních věcí a zdravotnictví, který kladou na problematiku bydlení jako příčinu dalších problémů spojených s jejich klienty.

Vedoucí odboru sociálních věcí a zdravotnictví (OSVZ) se aktivně účastní setkávání Lokálního partnerství³¹ a zapojuje se do úkolů, jež si na schůzkách účastníci stanovují. Stejně tak se zapojuje do jiných setkávání na krajském úřadě v Hradci Králové. V průběhu rozhovoru kladl důraz na geografickou stránku „sociálního vyloučení“. Oproti roku 2008, kdy prováděl rozhovor pro výzkum Světové banky, své vyprávění a představu o „sociálním vyloučení“ transformoval z oblasti sociální a ekonomické (zaměstnávání) do oblasti bydlení. Zdůraznil historicitu vzniku jednotlivých „lokalit“.

„Ta ulice Dělnická, té se říkalo cikánská ulice. Tam to bylo ghetto a pak se ti obyvatelé rozprostřeli v rámci města. Takže z tohoto pohledu si troufám říci, že se trošku něco udělalo. Netvrdím, že se to povedlo stoprocentně. Ale jsou rodiny, které dlouhodobě žijí mezi většinovým obyvatelstvem a patří mezi ty slušnější, které nemají problém se soužitím a dovedou se integrovat.“ (vedoucí odboru SVZ 2009)

Pokračoval, že v současné době jde o pár domů v několika ulicích v dolní části města Broumova, kam se původní obyvatelé domů v Dělnické ulici přestěhovaly do bytů horší kategorie (třetí a čtvrté kategorie) v době rekonstrukce a „modernizace“ objektů v Dělnické ulici. Činnosti sociálního odboru a vliv trhu práce na životy romských i neromských obyvatel Broumova zmínil až druhotně. **Politiky zaměstnávání stejně jako rozdělování dávek hmotné nouze totiž viděl ne jako součinnou, ale jako následnou praxi úřadů zmírňujících situaci „sociálně vydělovaných“ občanů města.** Podobně viděla situaci bydlení také jedna z pracovnic OSVZ, která se o politice rozdělování bytů a důsledcích bytové politiky pro občany města vyjádřila takto:

„Když jsem byla malá holka, tak jsme se s romskými dětmi normálně bavili, hráli. Oni byli roztroušení po celém Broumově a nikdy jsem neslyšela ani od mých rodičů, nesmíš se s tím

³¹ Agentura pro sociální začleňování začala podle lokálních aktérů v Broumově reálně působit až s nástupem současného pracovníka. Ten je na setkání Lokálního partnerství dne 28. 7. 2009 a znovu dne 8. 9. 2009 informoval o možnosti čerpání peněz na investiční projekty zaměřené na podporu „sociálně vylučovaných lokalit“. Peníze by měly být použity zejména na materiální zajištění, opravy a úpravy prostorů.

cikánem bavit. Protože tady byla ta skladba jiná. Teď město vyčlenilo domy, kde je začalo ubytovávat a vlastně pak se jich sešlo hodně v jednom domě a vznikaly problémy. Oni se pak nemají od koho co naučit, když si tam komunikují a tam si žijí.“ (úřednice D)

Podobně viděla bydlení jako klíčovou pro další politiky směřované k chudým nezaměstnaným jiná úřednice z odboru sociálních věcí a zdravotnictví, která přiložila k emailové zprávě také popis případu jednoho jejího klienta a svůj komentář ke klientově situaci.

....

Popis případu, kdy se rodiny dostávají do situace, že se lehko stanou bezdomovci

Klientka pobírá s druhem a synem dlouhodobě dávky pomoci v hmotné nouzi. Je jí přiznán pouze příspěvek na živobytí, jehož výše se pohybuje v závislosti na příjmech a počtu vykonaných hodin veřejné služby od minimálně 1962 korun do maximálně 5861 korun (za leden až září 2009). Životní minimum celé rodiny činí 7440 korun. Náklady spojené s bydlením činí měsíčně přibližně 3786 korun. Klientka však náklady spojené s bydlením nehradí pravidelně. V současné době se rodina dostala do svízelné situace a z důvodu dluhu na nájmu klientce nebyla prodloužena nájemní smlouva. Dluh na nájmemném jí vznikl, když se zapomnětlivý druh nedostavil na sjednanou schůzku na úřad práce, a byl na půl roku vyřazen z evidence úřadu práce. Na to navázalo snížení příjmu rodiny, která následně neměla peníze na živobytí a přestávala hradit nájem. Rodina nyní bydlí v bytě, kde jim skončila platnost nájemní smlouvy a Městský úřad Broumov, správa majetku města, jim odmítá nájemní smlouvu prodloužit. Nastane martyrium soudní výpovědi z bytu a vystěhování na ulici.

Rodina potřebuje předložit platnou nájemní smlouvu (kterou nemá), k žádosti o příspěvek na bydlení. Úřad práce, oddělení státní sociální podpory (SSP) žádost o příspěvek na bydlení posuzuje společně s platbami spojenými s bydlením a příjmy za uplynulé čtvrtletí. Pokud nebude klientce přiznán příspěvek na bydlení, nemůže požádat o další dávku pomoci v hmotné nouzi – doplatek na bydlení. Ten vyplácí městský úřad, odbor sociálních věcí. Výsledkem je, že klientka nikde nemůže získat dávku, která je určena na úhradu nákladů spojených s bydlením, nebude mít peníze na úhradu běžného nájmu, nebude moci splácet dlužný nájem. Nemá na to dostatek finančních prostředků.

Pokud nebude moci doložit platby na SSP (mimo jiné i platnou nájemní smlouvu), nedostane příspěvek na bydlení a její situace nemá východiska. Jediné možné řešení je, že správa majetku města by byla vstřícná a dala šanci této klientce a sepsala by s ní novou nájemní smlouvu, třeba na dobu určitou. Klientka pak může k žádosti o dávku SSP, tj. o příspěvek na bydlení, předložit nájemní smlouvu. Poté může klientka požádat o další sociální dávku, doplatek na bydlení, který vyplácí městský úřad. Kdyby klientka měla šanci (tzn. nájemní smlouvu na dobu určitou) si o tyto dávky požádat, tak by získala prostředky na úhradu běžného nájmemného a byla by schopna hradit ve splátkách dlužné nájmemné. Klientka se vyjádřila v tom smyslu, že chce svoji situaci řešit a chce náklady hradit, záleží tedy na přístupu správy majetku města, zda vyjde v těchto případech vstříc.

Obecně shrnuto:

Pokud je v rodině klient, který selže a je na půl roku vyřazen z evidence úřadu práce, tak se tím strhne lavina, která rodinu vynese na ulici, a stávají se z celé rodiny bezdomovci. Rodina nemá na úhradu nájemného. Když neplatí nájemné, tak správa majetku města neprodlouží nájemní smlouvu. Když není nájemní smlouva, nejsou sociální dávky na bydlení. Situace končí vystěhováním na ulici.

Řešení:

Pokud se jedná o prvotní situaci či situaci méně častou v konkrétní rodině, tak očekáváme od správy majetku města vstřícnost a to nabídku nájemní smlouvy na dobu určitou. Pokud klient projeví vůli platby nájemného a splácení dlužného nájemného, je to oboustranně výhodné. Klient se chová v souladu se svými povinnostmi a dále bydlí. Správa majetku města postupně dostává zapláceno dlužné nájemné.

Správa majetku města však odmítá další jednání s neplatiči a nehledá další pomoc a řešení (neplatiči nenabídne další nájemní smlouvu na dobu určitou), které je oboustranně výhodné.

Zdroj: úředník

....

Z uvedeného případu je patrný důraz, který klade úředník sociálního odboru na bytovou situaci a bytovou politiku uplatňovanou vůči jistým klientům. „Řešení“ situace některých klientů tak podle něj začíná a končí benevolencí pracovníků SMM, a situace se tak stává ve prospěch klienta „neřešitelnou“. Úředník, který případ popsal, přehlíží kontext, který ke ztrátě nároku na nájemní smlouvu vedl, tj. promeškanou schůzku na úřadu práce a dluh na nájemném, s cílem zdůraznit problematiku bydlení. **Bydlení se tak stává nejen ze strany správy majetku města, lokálních obyvatel, ale i ze strany sociálního odboru a jiných institucí klíčovým problémem ve městě Broumov.** Bytů je omezený počet, je o ně mnoho zájemců, zároveň se stává bytová politika aktuálním tématem nejen na lokální úrovni, ale také v širším institucionálním rámci Agentury pro sociální začleňování. Zároveň je nutné podtrhnout, že důraz, jaký se klade na bytovou politiku města, často zastiňuje práci sociálního odboru a jiných institucí.

Problémy s neplatičstvím a zadlužením

Podle terénního pracovníka jsou všichni romští obyvatelé a někteří neromští **zadlužení** hned několika způsoby do výše přibližně dvacet tisíc korun a více. Někteří dluží městu na nájmu.³² Za nájemné celkem městu dluží 134 domácností a částka činí 1 999 000 korun, z čehož 705 000 korun (35 procent) je za byty v sociálně vyloučené lokalitě. **Město celkem**

³² Výše dluhu na nájmu v městských bytech činila v době výzkumu celkem 1 927 800 korun.

sjednalo 52 splátkových kalendářů a se souhlasem klienta ustavilo 12 institutů zvláštního příjemce. V letošním roce (2009) město přidělilo celkem 268 bytů.

Tabulka 4: Celkový dluh na nájemném v městských bytech

	Aktuální údaj	2008	2007	2006	2005
Celkový dluh na nájemném v městských bytech (v tis. korun)	1999	2031	1745	1650	1750

Zdroj: MěÚ Broumov

Další dluhy vznikají lidem za neplacení zdravotního pojištění, za neplacení spotřebitelských úvěrů, za půjčky Provident, za paušály za telefony. Někteří si půjčují větší částky před Vánoci. Pracující si berou půjčky a úvěry na auta a jiné zboží do domácnosti. Jak již bylo zmíněno,³³ ve městě dosud neexistuje žádná občanská poradna nebo jiné poradenské služby zaměřené specificky na zadluženost obyvatel, přestože její zřízení bylo jedním z hlavních bod Komunitního plánu rozvoje sociálních služeb pro Broumovsko z června roku 2004.³⁴ V následujícím textu představíme některé z obyvatel „sociálně vylučovaných lokalit“, se kterými byly v průběhu výzkumu uskutečněny rozhovory.

K exekucím sociálních dávek podle vedoucího oddělení sice dochází, ale ne ze strany jeho odboru. Příjemcům sociálních dávek je zamezen přístup na jejich osobní konta v bankách na požádání nebankovních věřitelů. Oddělení sociálních věcí a zdravotnictví stanoví v určitých případech, kdy hrozí, že dávka bude použita v rozporu s jejím účelem, takzvaný institut zvláštního příjemce.. Jde o praxi srážení části peněz, která by měla být žadateli vyplacena např. na bydlení. Převod peněz je vždy podmíněn písemnou dohodou s žadatelem o dávku a finanční částka, odchází na účet města. Tímto způsobem si někteří zadlužení občané hradí dluhy na nájmu.

„Řeší se i dluhová problematika s těmi lidmi. Jsme schopný jim část dávky zasílat ve prospěch účtu města. My tomu neříkáme srážka, protože to je dobrovolný. My to nesmíme jako srážku pojímat, protože to ze zákona nelze. Nicméně pokud oni souhlasí s tím, že část dávky bude zasílána tam a tam, a že tím budou hradit nějaký dluh – nájem, pokuty – tak je to v pořádku. My tím napomáháme tomu, aby se nezadlužovali dál, protože exekuce to je pro ně tragédie. To už pak nestíhají splácet nikomu.“ (vedoucí OSVZ 2009)

³³ V kapitole Dostupnost služeb pro osoby ohrožené sociálním vyloučením.

³⁴ Komunitní plán rozvoje sociálních služeb pro Broumovsko. Dobrovolný svazek obcí „Broumovsko“. Broumov, červen 2004. <http://www.broumov.net/>.

5. Trh práce

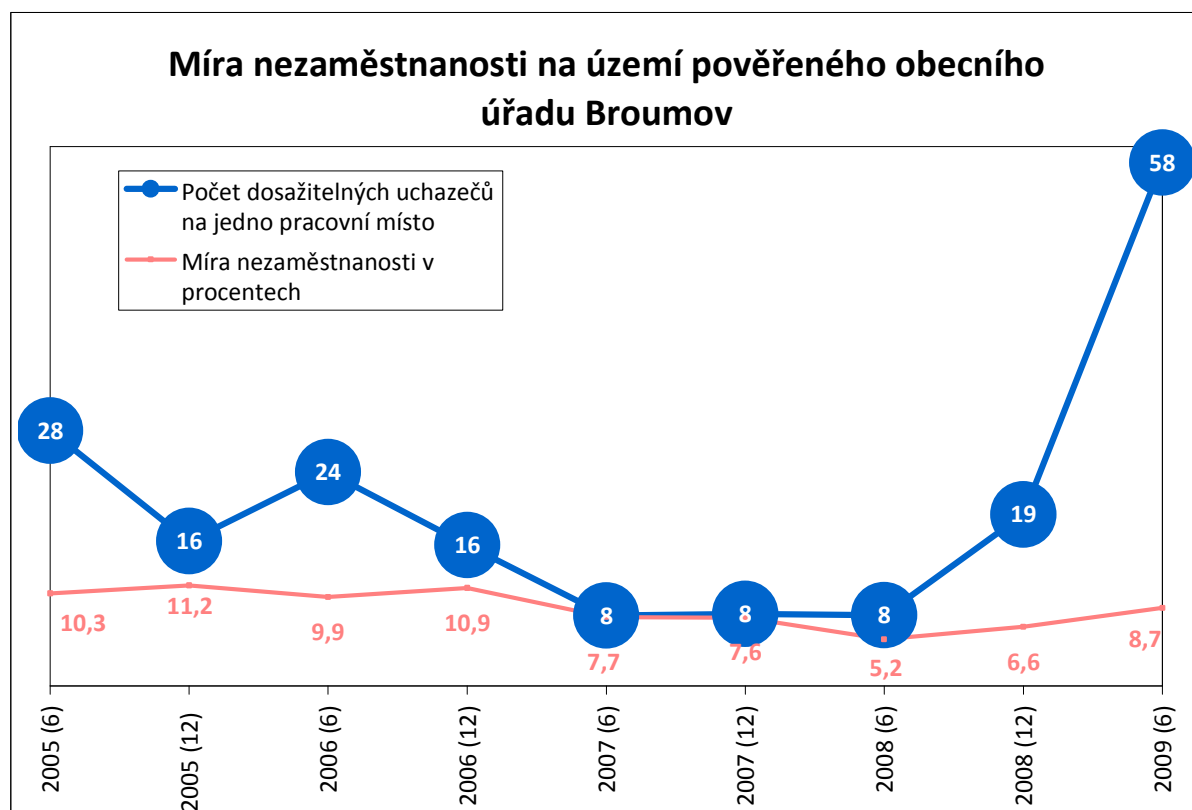
Region Broumovsko lze charakterizovat jako průmyslově zemědělský. Z důvodu své komunikační a sídlištní oddělenosti má mezi dalšími regiony v okrese Náchod specifické postavení. Z důvodu geografické a dopravní izolovanosti od okresu se spádová oblast města Broumova vždy vyvíjela poněkud stranou sousedních oblastí. *„Z důvodu nepříznivé vzdělanostní a socioprofesionální struktury obyvatel a větší koncentrace obyvatel romského etnika se na zdejším trhu práce již dlouhodobě mívá omezená poptávka po pracovních silách s nabídkou pracovních sil. Od počátku existence úřadu práce je region hlavním zdrojem nezaměstnanosti“*.³⁵

Nezaměstnanost a volná pracovní místa

V roce 2009 se podle vedoucí oddělení úřadu práce (ÚP) zvedla míra nezaměstnanosti až na deset procent (v říjnu 2009 to bylo 9,1 procenta) nezaměstnaných vedených v evidenci ÚP. **V době rozhovoru s vedoucí pobočky Úřadu práce bylo na Broumovsku evidováno 772 klientů a 26 volných pracovních míst** (přibližně 30 uchazečů na jedno pracovní místo).

Graf 8: Míra nezaměstnanosti a počet pracovních volných pracovních míst

³⁵ Úřad práce Náchod (2009): Zpráva o situaci na trhu práce okresu Náchod za 1. pololetí 2009. Náchod: Úřad práce, str. 33.

Zdroj: portal.mpsv.cz (výpočet vlastní)

V samotném Broumově bylo v evidenci úřadu práce od začátku roku 2007 do 3. čtvrtletí roku 2009 v průměru 332 nezaměstnaných, z toho 41 procent v nejnižší kvalifikační skupině (KZAM 9), 34 procent z nich bylo nezaměstnáno opakovaně. Na druhou stranu úřad práce v průměru nabízel 34 volných pracovních míst. **Obyvatelé sociálně vyloučených lokalit představovali 71 procent ze všech nezaměstnaných uchazečů v nejnižší kvalifikační skupině**, jejich počet osciloval okolo 100 osob. Velká většina z nich má pouze základní vzdělání. Za sledované období úřad práce evidoval v průměru 85 romských uchazečů o práci s pouze se základním vzděláním, což představuje 71 procent ze všech uchazečů se základním vzděláním. Vývoj v času ukazuje následující tabulka.

Tabulka 5: Vývoj nezaměstnaných ve sledovaných kategoriích

	2009			2008				2007			
	1Q	2Q	3Q	1Q	2Q	3Q	4Q	1Q	2Q	3Q	4Q
Počet nezaměstnaných	384	372	389	305	255	246	301	436	306	317	340
z toho v KZAM 9	161	127	153	138	107	84	124	188	147	129	149
z toho opakovaně	128	124	130	102	85	82	101	145	120	107	113
Počet nabízených pracovních míst v KZAM 9	75	13	3	150	36	4	0	64	18	6	9
Počet nezaměstnaných obyvatel	113	99	107	103	78	61	97	172	99	99	111

sociálně vyloučených lokalit v KZAM 9												
z toho obyvatel sociálně vyloučené lokality	120	93	91	97	71	55	90	163	91	93	99	
Počet absolventů pouze základní školy mezi nezaměstnanými	156	123	150	120	95	80	111	160	105	95	110	
z toho obyvatel sociálně vyloučené lokality	105	83	89	78	80	73	75	125	82	70	73	
Počet osob vyřazených z evidence ze sankčních důvodů	22	13	1	4	7	10	19	3	3	7	6	
z toho obyvatel sociálně vyloučené lokality	15	10	0	2	2	1	6	3	1	0	1	

Zdroj: Úřad práce v Náchodě

Nabízené práce nebyly určeny pro nekvalifikované profese. Naopak požadavkem na většinu míst byla znalost alespoň jednoho cizího jazyka a středoškolské vzdělání. V době rozhovoru s vedoucí úřadu práce bylo v Broumově a okolí několik zaměstnavatelů, kteří zaměstnávali nekvalifikované dělníky. Byli to textilní podniky (Vebe), strojírenské podniky (Wikov, Broumovské strojírný Hynčice, Konstruktform, Proma Reha) a přidružená výroba (Hobra Školník, Peko, Broumovské stavební sdružení, Merkur v Polici nad Metují). Nedostatek volných pracovních míst na Broumovsku úřad práce rovněž vysvětluje vlivem ztížené dosažitelnosti vhodného středního vzdělávání na Broumovsku.³⁶

V minulosti se míra nezaměstnanosti v Broumově odvíjela od vzniku a zániku některých podniků, které byly či nadále jsou hlavními zaměstnavateli v oblasti. Podle souhrnné zprávy, kterou pro zastupitelstvo města v roce 2001 vytvořila tehdejší vedoucí odboru sociálních věcí a zdravotnictví, nezaměstnanost vzrostla již v roce 1990.³⁷ V tehdejší době podle dokumentu zaniklo několik významných zaměstnavatelů v oblast, následkem čehož se ocitlo mnoho nezaměstnaných v evidenci úřadu práce. V roce 1999 podle této zprávy převýšila míra nezaměstnanosti v Broumově deset procent a v evidenci bylo vedeno 463 klientů. V roce 2001 bylo v evidenci uchazečů o zaměstnání celkem 1053 klientů, přičemž míra nezaměstnanosti se lišila v jednotlivých lokalitách. Krom okolních vesnic byla nezaměstnanost v lokalitách Broumova (Olivětín, Velká Ves, Poříčí), kde v té době žilo již hodně nekvalifikovaných romských obyvatel, o mnoho vyšší než v jiných částech města. V Olivětíně bylo 98 nezaměstnaných, kteří tvořili přibližně 15 procent nezaměstnaných z této části města; v Poříčí to bylo 54 nezaměstnaných, tj. přibližně 25,5 procenta nezaměstnaných z této části města; ve Velké Vsi bylo 84 nezaměstnaných, šlo o 12,5 procenta nezaměstnaných

³⁶ Úřad práce Náchod (2009): Zpráva o situaci na trhu práce okresu Náchod za 1. pololetí 2009. Náchod: Úřad práce.

³⁷ Zpráva byla použita v dokumentu Rady města Broumova ze dne 5. 3. 2001 pro zastupitelstvo města (ZM) Broumova.

z této části města Broumova. Podle vedoucí oddělení úřadu práce byla v období kolem let 2005 a 2006 nezaměstnanost vyšší a na dva zprostředkovatele připadalo přibližně 1100 klientů. Mezi lety 2006 a 2007 míra nezaměstnanosti rapidně poklesla, jelikož v oblasti vznikla nová firma a měla zájem o klienty úřadu práce, kteří mají strojírenské vzdělání.

....

Vývoj nezaměstnanosti v Broumově podle zprávy z roku 2001:

Dále došlo k transformaci několika podniků a i tyto změny přinesly snížení pracovních míst. Pro porovnání uvádíme několik údajů:

Veba, textilní závody a. s.	r. 1988	3227 zaměst. včetně 700 cizinců
	r. 2000	1620 zaměstnanců
nemocnice	r. 1996	167 zaměstnanců
	r. 2000	149 zaměstnanců
	Počátek 90. Let	Březen 2001
Koh-I-Noor Hardtmuth a. s.	300	60
Broumovské strojírný a. s.	550	245
Strojtex a. s.	300	112
Batex s. r. o.	80	50
Lesní společnost, Lesy ČR	400	160
Hobra – Školník s. r. o.	70	44

V nově vzniklých podnikatelských subjektech pracuje k březnu roku 2001 267 zaměstnanců. [...] Důsledkem je nadbytek nekvalifikované pracovní síly. [...] Bude proto nutné ve spolupráci se školami a dostupnými projekty [...] vychovat generaci schopnou uplatnit se na trhu práce. Současná skutečnost je v našem městě opakem, neboť dochází ke zrušení učňovského školství.

Zdroj: RM 2001

....

Romové na trhu práce

Podle **terénního pracovníka žije ve městě až deset romských rodin, v nichž převážně všichni členové domácnosti mají stálé zaměstnání. Sedmdesát procent ekonomicky aktivní romské populace tvoří takové rodiny, ve kterých má legální zaměstnání (sezónní práce nejen v místních podnicích, zednických firmách, ale i veřejně prospěšné práce)**

alespoň jeden člen z rodiny a ostatní jsou ti, jež práci nemají a využívají jiných způsobů přivýdělku (občasné melouchy, stavební a kopáčské práce pro vzdálenější i pro místní podniky či soukromé osoby, sběr železného šrotu, občasné krádeže). Někteří muži a ženy jezdí pracovat do blízkého okolí, jiní jezdí za prací až do Mladé Boleslavi, Prahy či Plzně.

Na počtech zaměstnaných Romů se však institucionální aktéři neshodnou. Vedoucí OSVZ například tvrdil, že nezaměstnaných je přibližně osmdesát procent romských obyvatel města. V případě odhadů OSVZ o počtu nezaměstnaných je nutné vzít v potaz populaci, se kterou se úředníci OSVZ setkávají. Jsou to pouze lidé, kteří se dostali do složité ekonomické situace a žádají o dávky v hmotné nouzi. Jejich odhady, stejně jako odhady jiných, budou tudíž pouze orientační.

Co se týká otázky **diskriminace Romů na trhu práce**, názory se různí. Zatímco jedna z obyvatelk Broumova se podle svých slov s diskriminací při ucházení se o zaměstnání setkala: „někteří mi řekli na rovinu, že Romové neberou, to se mi stalo jednou“, další dvě respondentky setkání s diskriminací ze strany zaměstnavatelů odmítly. Jedna z respondentek hovořila spíše o diskriminaci žen s dětmi na trhu práce obecně, bez ohledu na původ a etnicitu, a to z důvodu nedostatku pracovních příležitostí pro všechny obyvatele regionu.

Někteří romští muži v Broumově využívají různých možností přivýdělku, ať jde o drobné přivýdělky v místě (jde zejména o kopáčské práce a jiné fyzicky namáhavé práce u místních neromských sousedů či známých, jež jsou nárazové a lépe placené); o větší pracovní zakázky na stavbách v Královéhradeckém kraji či v Praze. Krátkodobé „fušky“ v místě a pracovní kolektiv si romští muži domlouvají sami podle toho, jak s jakými romskými muži vycházejí a podle toho, jak podle nich ten který muž pracuje či jak nutně potřebuje peníze. Důvody utvoření pracovního kolektivu mohou být tedy různé podle situace jednotlivých aktérů. V průběhu výzkumu jsme však nepozorovali žádné takové skupiny pracovníků. Muži, kteří jezdí za prací do vzdálenějších oblastí v rámci kraje či mimo něj, svých kontaktů se zaměstnavateli využívají z již předešlých let. Někteří jsou si vědomi toho, že znovu nastoupí na stavbu pod vedením konkrétního zaměstnavatele od konkrétního měsíce a budou mít zajištěnou, avšak nelegální, práci po dobu několika měsíců. Výdělky z takových prací se také liší. Za jednorázové pracovní činnosti (vykopání příkopu apod.) místním neromským obyvatelům dostávají někdy i 120 korun na hodinu. Výdělek si rozdělí tak, aby ten, který práci tzv. dohodil (jeden z pracujících), také více vydělal. Za práce na stavbách ve vzdálenějších městech dostávají pracovníci mezi 60 a 80 korunami za hodinu, měsíční

výdělky tak činí mezi patnácti až sedmnácti tisíci korun. Mezi dalšími alternativními zdroji obživy můžeme jmenovat také drobné krádeže použitého oblečení ze skladů Diakonie, které spadají do oblasti kriminality.³⁸

Aktivní politika zaměstnanosti a veřejná služba

Město Broumov, konkrétně pak odbor sociálních věcí a zdravotnictví, dlouhodobě spolupracuje s úřadem práce a participuje na projektech zaměstnávání dlouhodobě nezaměstnaných občanů. Počet osob zapojených do těchto programů ukazuje následující tabulka.

Tabulka 6: Počet osob zapojených do programů aktivní politiky zaměstnanosti

	2009			2008			
	1Q	2Q	3Q	1Q	2Q	3Q	4Q
Počet osob, kterým byl vytvořen individuální plán zaměstnanosti	63	107	61				
z toho obyvatel sociálně vyloučené lokality	27	45	21				
Počet osob zařazených do rekvalifikací	1	31	18	8	3	5	8
z toho obyvatel sociálně vyloučené lokality	0	10	2	4	0	3	4
Počet osob, které dokončily rekvalifikaci	3	31	18	8	3	4	7
z toho obyvatel sociálně vyloučené lokality	0	10	1	4	0	3	4
Počet osob, které po úspěšném ukončení rekvalifikace nastoupily do zaměstnání	1	11	5	7	3	1	4
z toho obyvatel sociálně vyloučené lokality	0	1	1	4	0	1	2
Počet osob zaměstnaných na VPP	2	8	5	2	13	0	4
z toho obyvatel sociálně vyloučené lokality	0	3	2	0	9	0	1

Zdroj: Úřad práce v Náchodě

Jak je patrné z výše uvedené tabulky, romští i ne-romští uchazeči o zaměstnání zařazování do rekvalifikací náhodským úřadem práce jsou velmi úspěšní z hlediska dokončení rekvalifikací. Zatímco v roce 2008 se ÚP v Náchodě dařilo umístit přibližně polovinu rekvalifikantů žijících mimo identifikované sociálně vyloučené lokality, v roce 2009 se jednalo již pouze o jednu třetinu původního počtu rekvalifikovaných osob, což je ale například v případě umístěných rekvalifikantů v druhém čtvrtletí roku 2009 nutné vnímat ve srovnání s jinými obdobími roku 2009 i 2008 jako úspěch vzhledem k vyššímu počtu osob, o které se jednalo. Ovšem poměr Romů, kteří z původního počtu rekvalifikantů nastoupili do zaměstnání, byl v druhém čtvrtletí roku 2009 výrazně nižší.

Úřad práce v minulých letech vytvářel pro každou skupinu, zejména v době poklesu nezaměstnanosti, speciální programy rekvalifikace a poradenskou činnost. Pokud v následujícím textu píšeme o **rekvalifikacích**, nejde o zaměstnanecké rekvalifikace, které si

³⁸ Více viz kapitola Kriminalita a rizikové formy chování.

objednává zaměstnavatel pro své zaměstnance. V textu se soustředíme jen na rekvalifikace klientů, kteří jsou vedeni v evidenci úřadu práce a které si taktéž od rekvalifikačních agentur kupuje úřad práce.

Rekvalifikačních agentur, které zajišťují rekvalifikace pro náhodský úřad práce, je přibližně patnáct. Pracovnice úřadu práce zdůraznila, že rekvalifikace nevytvářejí pro jakékoliv evidované nezaměstnané, ale pro ty, u nichž se po absolvování rekvalifikačního kurzu předpokládá, že nastoupí do zaměstnání (mají to s budoucím zaměstnavatelem domluveno) nebo se jim zvýší šance nástupu do zaměstnání. Motivace uchazeče tak podle pracovnice není vynaložena nadarmo. V současné době kvůli vysoké míře nezaměstnanosti a nízkému počtu volných pracovních míst rekvalifikace pro Broumov nedělají, či jen v malé míře.

Na zakázku rekvalifikoval ÚP pracovníky **na vysokozdvížné vozíky a na řidičské průkazy typu C a E**, které požadoval místní dopravce P-Transport, jenž kromě firmy CDS jako jediný zajišťuje v Náchodském okrese dopravu. Podle pracovnice ÚP však řidičské průkazy nemohou nabízet romským uchazečům, protože ti většinou nemají řidičské průkazy typu B, které musí mít uchazeč, aby mohl nastoupit na rekvalifikaci. Řidičské průkazy typu B také jako jediné nemůže úřad práce finančně dotovat. Záleží tedy na samotných nezaměstnaných, zda si řidičské průkazy typu B obstarají sami.

Dalším typem rekvalifikací, který se zejména v minulých letech podle úřednice osvědčil, je „**obsluha počítačů**“. V roce 2007 a 2008 se dělala zvláštní rekvalifikace na obsluhu počítačů pro mladistvé. Na každé sezení jich chodilo přibližně dvanáct. V roce 2008 rekvalifikaci úspěšně zakončil zkouškou jen jeden účastník projektu. V roce 2009 se ale takový zvláštní program nekonal, neboť nebylo tolik evidovaných nezaměstnaných mladistvých, kteří by dobrovolně zaplnili kapacitu rekvalifikačního kurzu.

Podle úředníků je v Broumově největší zájem o počítačové kurzy. Jejich účastníky mají rozdělené do skupin podle dovedností. Cílem je naučit klienty ÚP pracovat s počítačem a internetem, umět vložit inzerát hledání práce na portál MPSV, napsat a vložit životopis. Celý kurz probíhá přibližně 140 až 160 hodin. V roce 2008 zakončil kurz jeden účastník úspěšným absolvováním testu ECDL.

Zpětnou vazbu na rekvalifikační agentury ÚP získává od svých klientů, kterých se zprostředkovatel opakovaně ptá na průběh kurzu a spokojenost s ním. Do kurzů chodí na inspekce zástupci ÚP a vyhodnocují jeho úspěšnost. K závěrečným hodnocením úspěšnosti

pracovníci ÚP přihlížejí v době, kdy vybírají nového poskytovatele rekvalifikací na další rok. Zaměstnankyně ÚP v Náchodě sdělila, že časem poznali, jaké agentury pracují lépe než jiné. Agentury jsou vybírány nejen na základě zkušeností s jejich prací a spokojenosti účastníků kurzu, ale také podle nabízené ceny, za kterou je rekvalifikační agentura schopná a ochotná svou práci vykonávat. Do budoucna budou velkou část rekvalifikací vyhodnocovat pracovníci Náchodského ÚP formou veřejné soutěže, ze které by měl vzejít poskytovatel či poskytovatelé, kteří by měli s ÚP uzavřít smlouvu o spolupráci do roku 2012.

Úřad práce vytváří také **veřejně prospěšné práce (VPP)**. Již od roku 1991, kdy se (nejen) městům naskytla první možnost zaměstnávat evidované klienty úřadu práce prostřednictvím VPP, zaměstnali hned několik pracovníků na úklid a úpravu města Broumova. Každým rokem pak vytvářeli několik veřejně prospěšných míst. Do projektů VPP se brzy zapojily i jiné subjekty a v posledních letech přes VPP získá v Broumově krátkodobě zaměstnání až třicet pracovníků. Ze strany zejména romských nezaměstnaných je o VPP velký zájem a každým rokem je tak krátkodobě zaměstnáno několik nekvalifikovaných Romů i ne-Romů.

O zaměstnance na veřejně prospěšných pracích se dlouhodobě starají a jejich činnosti organizují Technické služby města Broumova (TS). V tom samém roce byli zaměstnáni a Technickými službami koordinováni ještě čtyři pracovníci na VPP. Firma POE EDUCO o ně požádala a za úplatu zajišťovala písemnou agendu (v rámci projektu Kruh ÚP vybral agenturu, která klienty zaměstnávala, a ÚP pracovníky finančně dotoval). Dalšími pracovníky, které Technické služby koordinovaly, byli lidé rekvalifikující se na dlaždiče (nápad vzešel ze strany ÚP a klienty vybrané Technickými službami následně úřad pod dohledem TS rekvalifikoval). Bylo to celkem pět osob, čtyři z nich posléze od roku 2008 nastoupily přes společensky účelná pracovní místa do zaměstnání do Technických služeb města a za rok vydláždily osm chodníků zejména v dolní části Broumova.³⁹ Zároveň pod dohledem TS pracovalo 14 osob, které si přes obecně prospěšné práce odpykávaly své tresty.

Technické služby města Broumova v roce 2009 požádaly o menší počet veřejně prospěšných pracovních míst než v předchozím roce. V roce 2009 pod Technickou službou města Broumova pracovalo na VPP celkem sedm zaměstnanců. Pracovníci technických služeb se zároveň starali o čtyři pracovníky, kteří si přes obecně prospěšné práce odpykávali své tresty. Ve stejném roce žádaly úřad práce o vytvoření pracovních míst také Tělovýchovná

³⁹ Příspěvek na pracovníka TS ze strany ÚP činil 10 tisíc korun, zbytek doplácel zaměstnavatel. Pracovníci dostávali mzdu devět tisíc korun hrubého, z důvodu strhávání dluhů a vyživovacích povinností pracovníků se jim do rukou dostalo kolem šesti tisíc korun měsíčně.

jednota Slovan, která takto zaměstnávala dva pracovníky, město Broumov zaměstnalo jednoho pracovníka na průvodcovské služby v místním muzeu, Ing. Dalibor Zobal zaměstnal dva pracovníky na úklid hřbitova v Broumově. Diakonie Broumov sice žádala o 25 pracovních míst, úřad práce (potažmo poradní sbor ředitele ÚP) jim však povolil vytvořit jen 14 pracovních míst s podmínkou, že z velké části budou zaměstnávat lidi z města Broumova a okolí (mající trvalé bydliště na Broumovsku) a nebudou zaměstnávat lidi bez domova či lidi trestané z širokého okolí Královéhradeckého kraje, jak tomu u této organizace v minulosti bylo. Agentura pro rozvoj Broumovska byla v letošním roce posledním zaměstnavatelem, který zaměstnal přes VPP celkem šest klientů úřadu práce.

O tzv. **společensky účelná pracovní místa (SÚPM)** je mezi zaměstnavateli také velký zájem. Podle pracovnice náhodského úřadu práce uzavírá ÚP smlouvu se zaměstnavatelem na jednoho pracovníka na dobu jednoho roku s tím, že ÚP poskytne zaměstnavateli příspěvek na příslušnou osobu na dobu půl roku. Ve smlouvě mezi zaměstnavatelem a úřadem práce podle pracovnice stojí, že zaměstnavatel má člověku poskytnout smlouvu na dobu neurčitou. Úřednice si při výzkumném rozhovoru stěžovala, že někteří zaměstnavatelé donutí zaměstnance uzavřít smlouvu na dobu určitou a po zániku smlouvy s ÚP a dotačního období, kdy úřad práce dotuje mzdy, zaměstnavatel pracovníka propustí.⁴⁰ Poté se zaměstnavatelé hájí tím, že smlouva se zaměstnancem stojí a padá s dobou platnosti smlouvy uzavřené mezi nimi a úřadem práce. V některých případech se tak zaměstnanec po roce činnosti znovu ocitá v evidenci úřadu práce. Seznam zaměstnavatelů, kteří spolupracují s ÚP na programech zaměstnávání jeho klientů přes společensky účelná pracovní místa, neznamená, že by tito zaměstnavatelé nebyli solventní. Někteří z nich jsou naopak ze strany úřadu práce chváleni a při rozhovoru vyzdvihováni jako ti, se kterými ÚP rád spolupracuje.

Firmy zmíněné jako příkladné při poskytování společensky účelných pracovních míst

- Broumovské stavební sdružení – 13 pracovních míst na pozici stavebních dělníků.
- Pekárny – dvě pracovní místa. V loňském roce údajně měli více pracovníků.
- František Kuru – tři pracovní místa na pozici stavebních dělníků.
- Z-Trade – jedno pracovní místo řidiče autobusu.
- Autocenter Mirkur, s. r. o. – jedno pracovní místo

⁴⁰ V roce 2008 činila výše dotačního příspěvku na mzdy pracovníků najatých přes program SÚPM deset až čtrnáct tisíc korun měsíčně.

- ☐ Luděk Kašparovský – jedno pracovní místo
- ☐ Hanko Police – jedno pracovní místo
- ☐ DaUK a. s. Matoulek – jedno pracovní místo na administrativu.
- ☐ Česko – německá nemocnice v Trutnově - jedno místo pro uchazeče z Náchoda.

Zdroj: ÚP Náchod 2009

Úřadu práce se dlouhodobě daří zapojovat různé zaměstnavatele do programů zaměstnávání, ve veřejně prospěšných pracích je město Broumov jedním z nejaktivnějších z celého Náchodského okresu. Každoročně se jim daří zapojovat do programů nové zaměstnavatele a mezi nekvalifikovanými dělníky je o programy veřejně prospěšné práce velký zájem. V následující části textu se zabýváme dalšími programy, které úřad práce nabízí žadatelům.

Poradenství a motivační kurzy v roce 2009 ÚP Náchod nakupuje více, než v loňském roce z důvodu větší nezaměstnanosti a nižší šance získat zaměstnání. Mezi firmami, které úřadu práce poskytují poradenské služby, je firma Marlin, která zajišťuje individuální poradenství pro Broumov.

„O to je obrovský zájem hlavně od lidí, kteří se ocitli čerstvě v evidenci. Ty to často hodně sebralo, když celý život dělali a teď práci nemají. Také se poskytuje poradenství dlouhodobě evidovaným, kteří buď jsou na tom hodně psychicky špatně, protože nemůžou najít práci, nebo je naopak třeba je motivovat k tomu, že práce má hodnotu.“ (úřednice N)

Dalšími poskytovateli jsou Mgr. Svoboda, POE EDUKO, Ing. Hejnová, která v roce 2007 a 2008 pracovala na projektu návrat dětí do škol v rámci SVP Varianty a další. Motivační kurzy podle pracovnice ÚP v současné době pro Broumov nedělají z toho důvodu, že na motivační kurz musí být návaznost pracovního místa a v současné době není čím navazovat, protože práce v regionu není. Proto se více soustředí na individuální či skupinové poradenství. Mezi programy poradenské činnosti patřily motivační programy pro mladistvé.

Poradenská činnost Kruh se konala v roce 2008 a šlo o poradenství pro celé rodiny, ze kterých jak děti, tak dospělí byli vedeni v evidenci úřadu práce. OSVZ společně s ÚP vytipovali dvě rodiny, které do té doby žily z peněz ze sociálních dávek a neměly nárok na podporu v nezaměstnanosti. Členové rodin chodili do práce na VPP a SÚPM, aby viděli rozdíl v pracovních činnostech. Zároveň každých čtrnáct dnů se s nimi pracovníci ÚP scházeli a diskutovali průběh projektu. Zajímala je spokojenost klientů, případné problémy, se kterými se setkávají. Poté nastoupili členové rodin na rekvalifikace, ale v průběhu programu se

v regionu projevil ekonomický propad, a tak je nikdo nevzal do zaměstnání. Podle úřednice broumovské pobočky ÚP měli pracovníci problémy s managementem chodu těchto domácností. Sama se k tomu vyjádřila: „Paní měla jezdit do Police do zahradnictví, no ale kdo bude vyzvedávat holku, kdo půjde nakoupit, kdo uvaří? Takže opět jsme bojovali s tím, že ano tatínek jí může vyzvednout, bráškové jí můžou vyzvednout a že když napíše nákup, tak že ho může nakoupit kdokoliv a ne, že se bude čekat, až paní přijede z práce autobusem ve čtyři hodiny odpoledne domů.“ Vedoucí sociálního odboru souhlasil s úspěšností programu, ale poukázal na vedlejší dopad na tyto rodiny: „Pak to má i negativní vazbu, protože když byli zaměstnaný, tak na tom byli lépe. Když jim to skončilo, tak šli na dávky. Jenže my posuzujeme tři měsíce zpětně a tak jim nárok na dávky nevznikl. Sice jsme jim mohli dát mimořádnou dávku na pokles příjmů, ale málo. Ted' jim argumentujte, ted' jste měli příjmy. Když měli minimální mzdu, tak kdo z toho něco našetří?“

Program návratu dětí do škol či nastoupení do zaměstnání realizoval místní ÚP také v roce 2008. Projektu se účastnilo dvanáct dětí. Deset dětí si podalo přihlášku na střední školu a osm z nich na školu nastoupilo. Kromě jednoho však ostatní během půl roku znova ze školy odešly. Zároveň paralelně k motivačním kurzům a konzultacím probíhala motivace k nástupu do zaměstnání. Myšlenka ÚP byla taková, že pokud nepůjdou do školy, tak by měli nastoupit do práce. Mladiství se střídali v oblasti strojírenství, zahradnictví, stavebnictví, pekařství a pracovní činnost jim byla prokládána pracemi na VPP, aby viděli rozdíl v profesích, získali srovnání a na základě zkušenosti se sami rozhodli, jakou pracovní činnost budou raději provádět. Program trval půl roku a během něho nastoupil jeden mladistvý do práce. Po skončení programu měl tento člověk získat od zaměstnavatele jinou smlouvu na dobu neurčitou a mzda mu měla být hrazena čistě z nákladů zaměstnavatele. Pracovník však dostal smlouvu na dobu určitou a po skončení smlouvy s ním nebyla navázána nová spolupráce a mladistvý se tak znovu dostal do evidence úřadu práce.

V roce 2009 se počet pracovníků zaměstnávaných na veřejně prospěšných pracích snížil z toho důvodu, že od počátku roku 2009 město vytvářelo tzv. **veřejnou službu**. Na veřejné službě si museli lidé nově odpracovat 20 až 30 hodin měsíčně, pokud chtěli získat příspěvek na živobytí či doplatek na bydlení z dávek hmotné nouze. Těm, kteří veřejnou službou prošli, se zvyšovala výsledná částka dávek hmotné nouze o 350 až 500 korun podle počtu osob ve společně posuzované domácnosti žadatele. Pokud žil člověk sám a jako samostatný žadatel žádal o dávky hmotné nouze, výsledná vyplácená finanční částka byla o přibližně 150 korun

vyšší, než finanční částka vyplácená těm, kteří žijí ve vícečetných domácnostech.⁴¹ Protože se pracovníkům technických služeb zdál tento systém vyplácení peněz vůči jejich pracovníkům nespravedlivý, domluvili se s vedením OSVZ, že jednotlivci budou pracovat 30 hodin měsíčně a vícečetné domácnosti budou pracovat 20 hodin měsíčně na VS. Celkový počet pracovníků na veřejné službě byl v době mého rozhovoru s ředitelem Technických služeb města Broumova 55 pracovníků. Ti byli rozděleni do čtyř skupin, které se vždy po pracovním týdnu v práci střídaly.

6. Vzdělávání

Podle Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2001 má město Broumov celkově nižší vzdělanostní strukturu než je v celé ČR. Nejvýše základní vzdělání dosáhlo tehdy v Broumově 27 procent obyvatel, střední vzdělání bez maturity 43 procent, střední vzdělání s maturitou 21 procent a vysokoškolského čtyři procenta (o polovinu méně než uvádějí relativní údaje za celou Českou republiku).

Ve městě Broumov je **jedna mateřská škola se čtyřmi pracovišti a tři základní školy, z nichž jedna má tři pracoviště prvního stupně v různých částech města a jedna je základní škola mimo hlavní vzdělávací proud.** Jedna ze škol funguje jako speciální škola. Ve městě funguje i jedno gymnázium.

Předškolní vzdělávání

V současné době do mateřské školy chodí celkem 252 dětí, podle ředitelky je 13 z nich romských. Mateřská škola má několik pracovišť v Broumově a jedno v lokalitě Olivětín, kde je příslušné pracoviště spojeno se základní školou. MŠ pořádá pro děti několik volnočasových akcí do roka a chodí se s nimi dívat do prvních tříd základních škol. Rodiče dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí, kteří pobírají dávky hmotné nouze, nemusejí za docházku platit ani v nižších ročnících, hradí jen obědy. Problém, se kterým se ředitelka potýká a který řeší domluvou s OSVZ o srážkách peněz některým klientům, je, že někteří rodiče neplatí dětem obědy, a tak jim pravidelně narůstají **dluhy za stravování**, které MŠ vymáhá. Z pobočky na Křinickém sídlišti přechází většina dětí na ZŠ Hradební.

ZŠ Masarykova provozuje **přípravný ročník pro znevýhodněné děti** – kapacita je třináct žáků, v současné době je asi devět až třináct většinou romských dětí, které do

⁴¹ Finanční částka, o kterou byla výplata dávek HN navýšena, se vypočítávala od životního minima domácnosti. Životní minimum je však vyšší u samostatně žijících osob, než u rodin.

přípravného ročníku pravidelně dochází. O přípravný ročník by byl zájem větší, ale rodiče poté, co zjistí, že dítě musí absolvovat vyšetření pedagogicko-psychologické poradny a testy IQ, své dítě do ročníku raději nepřihlásí. Přípravný ročník sídlí v budově Základní školy v Kladské ulici. Do prvních ročníků ZŠ však děti nastupují na ZŠ Masarykova či výjimečně na ZŠ Hradební a do Základní školy v Kladské ulici (která neotevřela první ročníky) se některé romské děti vrací až v pátém či šestém ročníku studia.

Základní vzdělávání

Podle vedoucího odboru školství došlo v průběhu sedmi let ke změnám počtu a poměru romských a neromských žáků na jednotlivých základních školách. V roce 2003 podle něj chodilo do školy v Olivětíně 100 žáků, do Velké Vsi 110 žáků. Třetina žáků podle vedoucího odboru školství byla z romských rodin a chodily převážně do budovy základní školy ve **Velké Vsi**.⁴² Od roku 2003 se snižoval počet žáků na základních školách a podle něj právě od této doby začali někteří rodiče své děti přihlašovat na ZŠ Hradební a později i na ZŠ Masarykovu v Komenského ulici. Podle vedoucího odboru školství měli rodiče romských žáků zájem umístit své děti na ZŠ Hradební, poslední dva roky chtějí své děti spíše umístit na ZŠ Masarykovu v Komenského ulici.

„Máme spádové oblasti pro každou školu, ale to jenom ze zákona, že musí být spádovost určená. Ale rodič si může vybrat, do jaké školy dítě dá. [...] Jak bylo méně dětí, tak si začali rodiče vybírat, dávat je na Komendu, na Hradebku. Teď na Hradební nechodí, oni se tam cítí, že jsou diskriminovaný. Je jich tam málo.“ (vedoucí odboru školství)

„Spádová oblast je určená městem a přichází v úvahu až tehdy, kdy bysme překročili počet dětí na třídu. V současné době máme dvě třídy na ročník a v jedné čtvrté třídě máme 28 dětí.“ (ředitel ZŠ Hradební)

Spádové oblasti škol jsou podle vedoucího odboru jen zákonně stanovené a nemají reálné dopady na to, kam dané dítě dochází. V minulých letech došlo ke **spojení tří pracovišť – Olivětín, Velká Ves a Komenského – pod jednu instituci, ZŠ Masarykovu**. Ačkoliv se v současné době rodiče snaží své děti dávat do budovy Komenského, která má ze tří pracovišť Masarykovy školy mezi obyvateli největší prestiž a jako jediná z budov má jak první, tak i druhý stupeň, děti stále patří do spádové školy ZŠ Masarykova. Budova v ulici Komenského

⁴² V roce 2007 přišlo k zápisu do první třídy do Velké Vsi 14 žáků, kteří byli spojeni do tzv. jednotřídek a přibližně do roku 2009 v této budově nemohli pro malý počet žáků otevřít samostatný první ročník. V roce 2009 znovu v budově ve Velké Vsi, která je v současnosti součástí ZŠ Masarykova, otevřeli první třídu o sedmnácti dětech. Z důvodu dlouhodobého nezájmu o školu ve Velké Vsi ze strany rodičů a z důvodu malého počtu dětí odbor školství společně s vedením města uvažují o zrušení celé budovy ZŠ ve Velké Vsi.

je považována za jednu ze dvou „lepších“ škol a dlouhodobě sem chodili neromští žáci z blízkého okolí. Podle ředitelky se však tento trend mění a neromští rodiče s příchodem většího počtu romských žáků do školy přerazují své děti na ZŠ Hradební.

„Například v první třídě byly třídní schůzky a přišla česká maminka, že do třídy chodí šest romských dětí a co s tím budu dělat. Já jsem řekla, že nic, oni se sem přihlásili, tak sem budou chodit. Tak přihlásila dítě jinam, na Hradebku..“ (ředitelka ZŠ Masarykova)

ZŠ Hradební má v obecném povědomí pozici prestižní školy. Její budova je spojena s budovou gymnázia, každý rok na něj přibližně osm dětí odejde k víceletému studiu. Podle slov ředitele školy chodí do ZŠ Hradební děti z oblasti Křinického sídliště a z centra města. Jsou to děti rodičů, kteří mají ukončené středoškolské vzdělání a v kontextu sociální struktury města Broumova jsou to děti ze sociálně a ekonomicky lépe postavených rodin, které jsou podle jeho slov „cílevědomé“. Do školy chodí také patnáct romských žáků, jejichž rodiče nelze podle něj sociálně a ekonomicky rozlišit od neromských rodin. Jsou to také prý ti, kteří chtějí, aby jejich děti vystudovaly střední školy.

Na **základní škole Masarykova** bylo v roce 2009 na škole celkem **440 žáků, z nichž bylo přibližně 82 romských**. Od první třídy probíhá výuka cizího jazyka (angličtiny) či rozvoj jazykových dovedností. **Škola má tři asistenty pedagoga pro sociálně znevýhodněné děti a jednoho asistenta pedagoga pro dítě na vozíku**. Asistenti pedagoga pracují dohromady na 3,1 úvazku. Působí pouze na prvním stupni, na který mají vzdělání. Ve vyšších ročnících dítě s problémy ve výuce podle ředitelky zpravidla opakuje pátou třídu a poté odchází na speciální školu v Kladské ulici. **V loňském školním roce propadlo celkem dvacet sedm žáků a celkem osm jich odešlo na ZŠ v Kladské ulici**. Škola nabízí neplacené a nesystematické doučování, družinu a volnočasové aktivity zaměřené na doučování matematiky, češtiny, sportovní aktivity, dramatickou výchovu a na druhém stupni provozuje žakovský parlament a malou maturitu; spolupracuje s DDM Ulita na volnočasových aktivitách a využívá přednášek policie v rámci projektů prevence kriminality. Zapojuje se do programů volby povolání, podporuje přednášky pracovníků úřadu práce a jezdí s dětmi na exkurze do různých továren v okolí. Jejich děti se všechny přihlašovaly na střední školy s maturitními obory, ale zpětnou vazbu o svých bývalých žácích ze strany středních škol ZŠ Masarykova nemá. **V roce 2009 do prvního ročníku nastoupilo celkem 59 dětí a podle ředitelky skoro osmdesát procent dětí prošlo mateřskou školou. Z romských dětí, kterých v roce 2009 nastoupilo celkem dvanáct, tři prošly přípravným ročníkem**. Podle ředitelky není u žáků problém s učivem do třetího ročníku, v páté třídě většinou učivo již

nezvládají, protože se na výuku systematicky nepřipravují. **Absence narůstají na druhém stupni.** Deset neomluvených absencí škola hlásí jak rodičům, tak OSVZ, zasedá výchovná komise, do které je vždy přizván zástupce OSPODu. Nad dvacet pět neomluvených absencí hlásí škola nejen OSPODu, ale také policii a řediteli školského odboru. Ten posléze vyměří rodině pokutu pět set až tisíc korun. Setkávají se s různými druhy výchovných problémů – záškoláctví, alkohol, měkké drogy, šikana, drzé chování a agresivita žáků.

V současné době na **základní školu Hradební** chodí celkem 414 dětí, z nichž jich je podle ředitele přibližně patnáct z romských rodin. Od roku 2009 má škola asistenta pedagoga pro autistické dítě. Děti, které nastoupily do školy od první třídy, nemají většinou problémy s absolvováním základního vzdělání. Problémy s výukou nastávají u dětí, které do ZŠ Hradební přecházejí v páté a šesté třídě ze ZŠ Masarykova. V loňském školním roce propadly na škole čtyři děti, z nichž ani jedno dítě není z romské rodiny. Na speciální školu v loňském roce nastoupil jeden žák na diagnostický pobyt. Později se ukázalo, že na školu v ulici Kladská nepatří a nastoupil na ZŠ v blízké vsi. Škola oficiálně nenabízí doučování, učitelé doučují žáky pouze na jejich žádost. Volnočasových aktivit škola nabízí jen minimum, využívá však služeb a prostor DDM Ulity, navštěvuje s dětmi muzeum a knihovnu a využívá přednášek policie v rámci programů prevence kriminality. Škola se dále zapojuje do programů volby povolání, podporuje přednášky pracovníků úřadu práce a jezdí s dětmi na exkurze do různých továren v okolí či na burzu středních škol do Náchoda.

Zájem žáků o střední školy je v posledních třech školních letech podobný, roste v případě maturitních oborů. Z průměrného počtu 53 žáků se dostalo 36 na střední školy s maturitou, 17 se jich dostalo na střední školy bez maturity. Zpětnou vazbu o školní úspěšnosti bývalých žáků školy však ze strany středních škol nedostali. Děti, které v roce 2009 nastoupily do první třídy, všechny prošly přípravou na MŠ. Absence žáků ve výuce jsou nejvyšší v šestém a devátém ročníku studia. V osmém ročníku v roce 2008 měli dva žáci celkem 43 neomluvených hodin. Neomluvené hodiny řeší přes výchovnou komisi a informace o sezení výchovné komise posílají také na OSPOD. Škola se setkává s různými výchovnými problémy – měkké drogy, alkohol, záškoláctví, neplnění školních povinností, porušení školního řádu, drzé chování, šikana.

V současné době na **Základní školu v Kladské ulici** chodí celkem **82 dětí, z nichž je přibližně 54 z romských rodin.** Škola má dvě speciální třídy pro děti s těžkým postižením a středním mentálním postižením. Až na šestou třídu jsou všechny ročníky spojené do

jednotřídek z důvodu malého počtu žáků, kterých je v každé třídě průměrně deset v jedné učebně. **Na škole působí čtyři asistenti pedagoga, z nichž jeden je pro sociálně znevýhodněné žáky.** Ten je zaměstnán na plný úvazek, další tři jsou zaměstnáni na necele dva úvazky.

Do první třídy nastupuje jen minimum žáků, většina romských žáků do školy přichází ze základních škol v pátém a šestém ročníku studia poté, co na základní škole jednou či dvakrát propadnou. Ve školním roce 2008/2009 a školu přestoupilo přibližně deset žáků, z budovy Komenského a Velké Vsi. Přestupující žáci museli vždy absolvovat vyšetření pedagogicko-psychologické poradny. Škola nevyučovala cizí jazyky, protože nebyly v učebním plánu,⁴³ a tak jejich absolventi mohli studovat jen střední školu v Novém Městě nad Metují, kde se po žácích nepožaduje znalost cizího jazyka.

Ve školním roce 2008/2009 všech devět žáků podalo přihlášku na střední školy, na které byli i přijati, jen dva z nich do školy nastoupili a zatím ve studiu pokračují. Od roku 2009 vyučují od šestého ročníku podle nového školního vzdělávacího programu angličtinu.

Žáci nechávají učebnice i sešity ve škole z toho důvodu, aby se měly druhý den z čeho učit. Podle zástupkyně ředitele by jinak učebnice většinou zapomínali doma. Žáci dostávají domácí úkoly v omezené míře, protože by podle vedení školy druhý den úkoly nepřinesli či by byly sešity poničené. Rodiče po škole chtějí, aby děti dostávali úkoly domů, ale vedení po zkušenosti z dřívějších let domácí úkoly dětem nedává.

Škola oficiálně nenabízí doučování a o individuální doučování neprojevují žáci zájem. Nabízejí každým rokem volnočasové aktivity – sportovní a hudební kroužky – kterých se žáci většinou účastní jen málo. Využívají prostorů a aktivit DDM Ulita a také SVP Varianty. **Zapojují se do programů volby povolání, podporují přednášky pracovníků úřadu práce a jezdí s dětmi na exkurze do různých továren v okolí.**

V loňském školním roce podle vedoucího školského odboru byla neomluvená absence přes dvacet pět hodin považována za přešůpek, pokutou bylo trestáno přibližně sedmnáct dětí ze ZŠ Kladská. Omluvených hodin mají žáci od 40 do 270⁴⁴ hodin za pololetí.

⁴³ Od roku 2008 škola vyučuje anglický jazyk podle svého ŠVP.

⁴⁴ V jednom výjimečném případě až 400 hodin.

Na škole se objevují různé výchovné problémy – záškoláctví, drogy, agresivita, šikana, nevhodné chování k autoritě učitele, drobné krádeže. Zástupkyně spolupracuje s městskou policií při různých informačních setkáních s žáky, chce však tuto spolupráci prohloubit. Chce se s městskou policií domluvit, aby do školy jednou týdně přijížděla hlídka; cílem takové aktivity by mělo být chování žáků a jejich absence: „*jen aby děti viděly. Aby věděly, že nějaká instituce tu je.*“

Zástupkyně ředitele základní školy Kladská poukázala na skutečnost, že v některých případech je přestup žáků na její školu sporný. Stejně tak někteří institucionální aktéři pochybují o nestrannosti vyšetření pedagogicko-psychologické poradny⁴⁵ a o zkušebních nástrojích, kterými zaměstnanci PPP měří inteligenci dítěte. Někteří respondenti se o škole vyjadřovali jako o „odkladišti pro nepohodlné děti“ či „přípravě na kriminál“. Zástupkyně se domnívá, že spíše než vzdělávací problémy mají děti, které k nim přicházejí, problémy výchovné, tj. takové, které základní školy nechtějí řešit. Souhlasí s ní i jiní romští obyvatelé města.

Pracovnice škol i obyvatelky lokalit v rozhovorech poukázaly na skutečnost, že z důvodů výchovných problémů jsou děti často odsouvány na „zvláštní“ školu. Do ZŠ Kladská tak podle zástupkyně ředitele této školy často přestupují děti, které mají schopnosti vychodit základní školu. Protože jsou však žáci neukázněni v hodinách, učitelé ze základních škol přesouvají zodpovědnost za vzdělání takových žáků na jiné instituce. Je to dáno i tím, že základní školy nemají dostatečný počet asistentů pedagoga, kteří nepůsobí na druhém stupni vzdělávání. Tuto praxi potvrdila také pracovnice SVP Varianty, která s dětmi a dětskými kolektivy donedávna pracovala. Protože se na škole koncentrují žáci s výchovnými a jinými problémy, škola sama má problém s žáky a jejich výukou. Podle zástupkyně ředitele jsou proto rádi, když některé „problémové“ dítě do školy chodí jen minimálně (tj. má za pololetí zameškáno výrazný počet hodin), protože se mohou věnovat jiným žákům, kteří do školy docházejí. „Problémoví“ žáci tak podle zástupkyně stejně jako vedoucí pobočky úřadu práce vyjdou základní školu bez větších znalostí.

⁴⁵ Pedagogicko-psychologická poradna má sídlo v Náchodě a do města Broumova zajíždí pracovník poradny jednou za měsíc. Se zaměstnanci PPP nebyl prováděn rozhovor. Podle městské vyhlášky MUBB023 se do „speciálních škol a speciálních školských zařízení přednostně zařazují děti a žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, tzv. žáci se zdravotním postižením a zdravotním nebo sociálním znevýhodněním.“ (www.broumov-mesto.cz) Sociální znevýhodnění však není dále definováno. V rozhovorech se ředitelé škol obecně vyjadřovali o romských dětech jako o „sociálně znevýhodněných dětech“. Podle tohoto lokálního užívání termínu by mohlo každé romské dítě nastoupit do ZŠ Kladská. Protože nebyl uskutečněn rozhovor s pracovníky pedagogicko-psychologické poradny, nelze říct, jaké další parametry se – kromě výsledků IQ testu – posuzují.

Na přeřazování žáků mají velký vliv kromě pracovníků pedagogicko-psychologické poradny také rodiče žáků, kteří si často sami o přeřazení svého dítěte do této ZŠ požádají. Je to také z toho důvodu, že se děti na jiných školách „necítí dobře“, a tak je rodiče raději přehlásí do školy, kde se „cítí lépe“.

S výchovnými problémy vyúsťující v kriminální chování se škola potýkala spíše v dřívějších letech. Bývalý ředitel například v roce 2008 v rozhovoru pro Světovou banku uvedl, že v roce 2007 bylo v Broumově dvanáct loupežných přepadení a všechny měly „na svědomí“ žáci ZŠ v Kladské ulici.

....

Kasuistika žáka I.

„No teoreticky jeden přešel od nás na zvláštní školu, ale prakticky se ukázalo, že to byla chyba a kluk skončil v Martínkovicích. My jsme ho tam nechtěli dát, oni si to rodiče vydupali sami. Sehnali si sami nějakou žádost. Tvrdili, že seženou potvrzení.“ (ředitel ZŠ Hradební) Žák nastoupil do ZŠ Kladská na tzv. diagnostický pobyt, který trvá dva až šest měsíců. Po tu dobu byl ředitelem, učiteli a pedagogicko-psychologickou poradnou sledován. Po pobytu na speciální škole a po absolvování testů pedagogicko-psychologické poradny se ukázalo, že žák na školu nepatří a měl by docházet do normální základní školy. „To my jsme tvrdili od začátku, že na zvláštní školu prostě nepatří. Protože je dostatečně inteligentní. Ale protože jsme po nich stále dupali, že teda z něj chceme něco dostat, tak pro rodiče bylo snazší ho dát jinam.“ (ředitel ZŠ Hradební) Zástupkyně ředitele ZŠ Kladská použila příkladu tohoto žáka, aby ukázala, že základní školy neřeší výchovné problémy a místo toho „problémové“ žáky přesouvají na starost jiným institucím. „Převaha romských žáků přichází ve vyšších ročnících. Chodí sem ze ZŠ Komenského, z Velké Vsi. Loni k nám přišlo asi deset dětí. Přišel sem z Hradební školy kluk ne kvůli prospěchovým věcem, kvůli kterým by sem měl přijít, ale protože na Hradebce strašně zlobil. Měl veliké výchovné problémy, tak se ho chtěli zbavit. V tom je ten problém. Ten kluk tady taky není, protože já jsem ho mohla vzít jen na tzv. diagnostický pobyt, protože on sem po stránce vzdělávací vůbec nepatřil. Ale žádná ZŠ ho nechtěla vzít kvůli těm výchovným problémům.“ (zástupkyně ředitele ZŠ Kladská)

....

Kasuistika žáka II.

Matka samoživitelka vychovala tři děti, z nichž dvě vychodily základní školu Hradební. Jedna dcera však studovala na škole ve Velké Vsi. Rodina se dostala do velkých existenčních potíží a od té doby datuje matka neúspěchy své dcery ve škole, která studuje pátý ročník. Sama o tom říká: „Když holka chodila do Velké Vsi, tak sama paní ředitelka mi holku ponižovala. Poslední dva roky se holka tak zhoršila ve škole, že propadla a už nejevila zájem. Protože každým dnem, když přišla ze školy mě domů, tak byla na tom hůř a hůř. Paní učitelka jí řekla, že na učení nemá a že ať jí dám do zvláštní školy. Že chodí do páté třídy a že by prý nezvládla ani druhou třídu. Nedávala jí šanci. Ona se snažila a chtěla si známky zlepšit, ale učitelka jí nevolala k tabuli. Prostě jí úplně ignorovala. Brala jí prostě, že je hloupá i jí to na rovinu řekla. Přitom hloupá ta holka není. Já jsem učitelce

vysvětlovala, jaké máme problémy, ale ona to nechápala, takže jsem to musela řešit. Holka mi měla jít na normální školu, ale už v tom strachu jsem zjistila, že by tam byla chudák. Nezvládla by to, chodila by mi za školu a měla by neomluvený hodiny. Měla jsem z toho strach, tak jsem to prostě vyřešila tak, že jsem jí přehlásila do zvláštní školy. Už ten poslední týden před prázdninami jsem jí nemohla dostat do normální školy. Prostě řekla, že nepůjde, že tam je středem pozornosti. Ona si to tak vsugerovala do hlavy, že se bála. Tak ten poslední týden jsem šla za paní učitelkou ve zvláštní škole, všechno jsem jí vysvětlila a tam mi holku vzali na zkoušku. Teď po prázdninách má projít tím vyšetřením pedagogicko-psychologický poradny. Chtěla jsem tam jít, ale nedostala jsem propustku z práce a ředitelka byla tak ochotná, že tam s holkou zajde.“ (obyvatelka lokality) Koncem září její dcera prošla vyšetřením pedagogicko-psychologické poradny a pracovník poradny schválil její pobyt ve speciální základní škole.

....

Střední vzdělávání

Ze středních škol je v Broumově jen gymnázium. Nejbližší učňovské vzdělání nabízí škola v Teplicích nad Metují. **Na střední školu chodí podle odhadů terénního pracovníka dvacet romských žáků.** Dlouhodobě se mezi různými úředníky hovoří o vytvoření detašovaného pracoviště střední učňovské školy, do které by chodili mladiství, kteří vyšli ze ZŠ Kladská. Částečně je tento požadavek a očekávání delegován(o) na Agenturu pro sociální začleňování, která by podle některých lokálních úředníků měla přesun učňovského pracoviště domluvit s nějakou z blízkých středních škol. Někteří však dodávají, že představa vytvořit v Broumově střední školu učňovského typu je utopická a neodpovídá současným demografickým trendům. Od letošního roku se totiž problém úbytku žáků, který dlouhá léta pociťovaly základní školy, přesouvá na střední školství. Některé z již existujících středních škol se tak mohou ocitnout ve finanční tísní kvůli nenaplněné kapacitě tříd a některé z nich nebudou moci školu dále provozovat z finančních důvodů. **V současné době na gymnáziu studuje celkem 355 žáků, z nichž tři jsou děti z romských rodin.**

Doučování, volnočasové aktivity a nízkoprahová zařízení

Doučování na broumovských školách probíhá na bázi dobrovolnosti jak ze strany učitelů, tak ze strany žáků. Ředitelé a ředitelky kontaktovaných základních škol hlavního vzdělávacího proudu, praktických i speciálních si v případě romských dětí stěžovali na absenci systematické, dlouhodobé přípravy do školy a především na neochotu dodržovat pravidelný režim, který by doučování v podobě kroužku vyžadovalo. Zájem o kroužky se ze strany některých romských dětí i jejich rodičů objevuje, ovšem častým problémem je nedostatek financí. Z tohoto důvodu romští žáci podle ředitelů a ředitelky škol nenavštěvují

ani školní družiny, protože ty s sebou nesou povinnost platit za obědy ze školní jídelny. Zájem o volnočasové aktivity je podle zástupkyně ředitele praktické ZŠ malý, protože děti jejich rodiče k ničemu nevedou. Nejčastěji projevují zájem o taneční kroužky či kroužky „šikovné ruce“, ale následná pravidelná účast je problémem. Ředitel ZŠ Hradební omezenou nabídku kroužků odůvodnil mimo jiné tím, že kroužky děti navštěvují v DDM Ulita a ZŠ jako vzdělávací instituce Ulitě nechce konkurovat.

ZŠ praktická nabízí výchovné poradenství, které ale, podobně jako ostatní poradenské služby tohoto typu, romští žáci či jejich rodiče nevyhledávají. Základní školy ve spolupráci s úřadem práce, SVP Varianty či jednotlivými středními školami spolupracují v rámci projektů zaměřených na výběr povolání s cílem ukázat žákům možnosti dalšího studia a budoucího profesního zaměření.

V roce 1997 vznikla organizace **Začít spolu o.s.** Sdružení se dlouhodobě věnuje romským dětem. Společně se ZŠ Velká Ves založili **přípravný ročník** pro romské žáky a od té doby přípravný ročník stále funguje. V současné době jsou již první děti, které prošly přípravných ročníkem, na středních školách. Podle paní J., která v přípravném ročníku učí, mají jednu třídu a lůžka v budově ZŠ v Kladské ulici. Společně se slučováním základních škol v Broumově došlo i ke sloučení přípravného ročníku a ZŠ Masarykova. Škola podle vedoucího odboru školství musí každým rokem žádat Královéhradecký kraj o povolení fungování přípravného ročníku, děti musí procházet vyšetřením pedagogicko-psychologické poradny. Do přípravného ročníku by měly chodit pouze děti od pěti let věku, na které ředitelka ZŠ Masarykova také dostane dotace od kraje. Do přípravného ročníku však chodí i mladší děti – většinou mladší sourozenci dětí v příslušném věku. Nejen podle vedoucího odboru, ale také podle ředitelky ZŠ Masarykova jsou děti z přípravného ročníku na školu dobře připraveny. Přestože je ročník dobře zaveden a dlouhodobě i finančně podporován ze strany vedení města, větší zájem o přípravný ročník ze strany veřejnosti není. V současné době (v roce 2009) přípravný ročník navštěvuje 12 – 15 dětí.

V roce 1999 se organizace dohodla s vedením města Broumova na vybudování **dětského hřiště** v ulici Soukenická. Město Broumov mělo podle uzavřené smlouvy hřiště kompletně vybudovat a Začít spolu mělo „hospodařit a na své náklady udržovat. Úpravy a opravy musí být povoleny pronajímatelem písemně.“ (smlouva 1999). V současné době, v roce 2008 a 2009, došlo k několika jednáním mezi Začít spolu a vedením Technických služeb o způsobu a míře oprav a úprav dětského hřiště. Na hřišti je třeba upravit mnoho věcí: navézt písek, udělat

koše, natřít plot, vytrhat kameny, posekat trávu, doplnit lavičku, udělat plot směrem k řece. Některé opravy chtěl udělat vedoucí TS v roce 2009.

Organizace své působení rozšířila od roku 2003 o komunitní centrum, jehož služby v roce 2007 registrovala na **nízkoprahové zařízení pro děti a mládež**.⁴⁶ Nízkoprahový klub se zaměřuje na děti od šesti do dvaceti šesti let. Koná se zde doučování a výuka dětí prvního stupně základní školy, které do centra docházejí nejčastěji. Dále organizace Začít spolu sama či ve spolupráci se základní školou Masarykova organizují volnočasové aktivity (kresba, tanec, hra na hudební nástroje) a pořádají nárazové akce a výlety pro děti a jejich rodiče. Z definice nízkoprahového zařízení je návštěva zařízení založena na dobrovolnosti a podle informací, které byly získány od romských obyvatel Broumova, do nízkoprahového zařízení chodí převážně děti z blízkého okolí a to z ulice Soukenická. Nízkoprahové centrum má otevřeno každý všední den od jedné hodiny do pěti hodin odpoledne. V roce 2008 poskytly pracovnice služby celkem 138 lidem, z nichž 99 tvořili dívky a 39 tvořili chlapci (Výroční zpráva 2008).

Organizace dlouhodobě a úspěšně žádá o finance ze strany Královéhradeckého kraje. Finance z Královéhradeckého kraje mohla organizace čerpat v případě, že se město Broumov spolupodílelo na financování chodu této organizace. Mezi neromskými obyvateli města Broumova však panuje **dlouhodobá nedůvěra** ohledně fungování a financování organizace, aniž by byly prokázány nějaké nesrovnalosti.

Proti sdružení a jeho fungování vznášejí zástupci města několik výtek, dlouhodobě také na zasedání zastupitelstva diskutují, zda mají tuto organizaci nadále finančně podporovat. Pochybnosti zde zaznívají i přesto, že sdružení v roce 2007 získalo jako poskytovatel sociální služby registraci k poskytování nízkoprahového zařízení pro děti a mládež (tj. splňuje podmínky zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách) a získalo od kraje pověření k sociálně-právní ochraně dětí. Součástí pracovního týmu jsou i vysokoškolsky vzdělaní pracovníci s dostatečnou kvalifikací pro výkon činnosti, organizace také dlouhodobě a úspěšně žádá o finance ze strany Královéhradeckého kraje.

Nedůvěra zástupců města se týká zejména financování organizace, přičemž tato nedůvěra není nijak podložena relevantními důkazy. Hlavním argumentem, proč každoročně zastupitelstvo města váhá o své finanční spoluúčasti na chodu organizace⁴⁷ je skutečnost, že

⁴⁶ Začít spolu, o. s. (2008): Výroční zpráva.

⁴⁷ Každoročně je organizace podporována městem přibližně částkou 100 tisíc až 200 tisíc korun.

nízkoprahový klub je provozován v domě zakladatelky organizace a peníze za nájem a energie tak jdou do „soukromé kapsy“. V organizaci Začít spolu proběhlo několik průběžných kontrol financování ze strany Finančního úřadu v Broumově, a ani při jedné z nich nebylo zjištěno zneužívání finančních prostředků⁴⁸. Stejný výsledek zaznamenala organizace i při průběžných kontrolách vyúčtování projektů.

Až v roce 2008 si někteří zastupitelé přišli prohlédnout prostory nízkoprahového zařízení po hlasování, při kterém odmítli spoluúčast města na projektu Začít spolu. Po schůzce v organizaci, kdy si nechali zastupitelé představit činnost organizace, prostory a finance, příspěvek organizaci znovu projednávali. Hlasování dopadlo ve prospěch organizace a v letošním roce podle starostky příspěvek na chod organizace prošel hlasováním bez větších průtahů a problémů.

Co je však pro další působení a strategické plánování činnosti neziskové organizace důležité, je dlouhodobá podpora jejího chodu ze strany města, kterou vnímá sdružení Začít spolu nadále jako nejistou. O ochotě podporovat činnost organizace se vyjádřila paní starostka:

„Začít spolu přijde se svým projektem a nás požádá o spoluúčast. Já se snažím dělat všechno pro to, abychom je podpořili. Ale samozřejmě když by tu bylo jiné uskupení, konkurence, tak by zastupitelstvo jednoznačně rozhodlo ve prospěch té jiné neziskovky. [rozuměj, podpořilo by finančně jinou, neromskou NNO]“ (starostka)

Paní starostka tak naznačila, že nedůvěra k organizaci Začít spolu stále přetrvává. V rámci Lokálního partnerství pod vedením Agentury pro sociální začleňování v romských lokalitách je proto navrhováno vytvoření druhého nízkoprahového zařízení pro mladistvé, zavedení streetworkera a sociálně aktivizačních služeb v rámci navýšení kapacit sociálních služeb a rozvoj jejich nabídky.

Tento krok vnímá organizace Začít spolu negativně, protože z jejich pohledu není efektivně využíváno zdrojů a dovedností místních Romů, nepočítá se při plánování služeb s kapacitou existujících romských organizací a vytváří se „konkurence“, která nemusí vždycky nutně znamenat pozitivní dopady pro cílovou skupinu dětí a mládeže ze sociálně vyloučených lokalit.

⁴⁸ Organizace Začít spolu údajně nemá vůči jiným subjektům žádné pohledávky.

S dlouhodobě malou podporou ze strany vedení města Broumova se však nepotýká jen tato nezisková organizace. S dlouhodobými problémy s nedostatkem prostorů se také donedávna potýkalo Středisko výchovné péče (SVP) Varianty, které od října přesídlilo do Police nad Metují, kde mu soukromý podnikatel nabídl vyhovující prostory pro fungování. **SVP Varianty** od roku 1999 fungovalo v Broumově pod názvem SVP Kompas jako pobočka výchovné péče. Od roku 2006 se osamostatnila broumovská pobočka a přejmenovala se na SVP Varianty. Svou působností patří pod MŠMT a působí preventivně jako výchovné zařízení pro děti a mládež. Služby by mělo poskytovat lidem do 26 let, ale podle zaměstnankyně střediska se nezabývají lidmi staršími 18 let. Pracují s dětmi, které mají výchovné problémy – problémy se záškoláctvím, poruchami chování způsobenými osobnostní poruchou či vzniklými při interakci se sociálním prostředím. S klienty přicházejí do kontaktu několika způsoby: zavolá rodič dítěte, na doporučení OSPODu nebo školy, na doporučení pediatra, klient kontaktuje středisko sám. Pro individuální práci s klientem volají do střediska většinou sami rodiče dítěte s výchovnými problémy, pro práce v kolektivu a s kolektivem je kontaktují základní školy sídlící v Broumově.

Fungování SVP Varianty si chválili všichni ředitelé základních škol stejně jako úředníci odboru sociálních věcí a zdravotnictví, kteří s nimi spolupracují. Všichni také vyjádřili lítost nad tím, že se středisko stěhuje. Po jeho odchodu totiž podle úředníků vznikne mezi sociálními službami výrazná mezera mezi poskytovanými službami pro děti. Organizace se podle vedoucí střediska stěhuje z toho důvodu, že dlouhodobě nebyla městem podpořena. Donedávna totiž fungovala v nevyhovujících prostorech, jak co do kvality, tak co do počtu místností. Vedoucí SVP uvedla, že několikrát žádala různé instituce (při společném setkání škol či při setkání s OSPODem) o poskytnutí jiných prostor. Podle její slov bylo organizaci dlouhodobě argumentováno nedostatkem finančních prostředků. Ty jim poskytl až soukromý podnikatel v Polici nad Metují, a tak se celé středisko Varianty od září 2009 stěhuje. Z města tak odcházejí psychologové s dlouholetou praxí, znalostí lokálních obyvatel a problémů, se kterými se potýkají.

Dům dětí a mládeže Ulita Broumov je další organizací, která zajišťuje zájmové vzdělávání a volnočasové aktivity v Broumově a okolí. DDM je největším poskytovatelem těchto služeb v Broumově. Jejich aktivity jsou určeny širokému spektru zájemců. Největší část činností je věnována dětem a mládeži, nabízejí však také aktivity pro děti do šesti let, pro dospělé a pro rodiče s dětmi.

Tabulka 7: Přehled realizovaných činností DDM Ulita Broumov ve školním roce 2008-09.

Zájmová činnost	Počet činností	Počet účastníků	Celkem hodin
Pravidelná ZČ	78	878	3 700
Příležitostná ZČ	201	8 219	833
Táborová ZČ	5	52	456
Osvětová ZČ	14	232	65
Spontánní ZČ	3	13 654	2 878

Zdroj: DDM Ulita Broumov

DDM Ulita Broumov se podle svého vyjádření dlouhodobě a plánovaně věnuje integraci dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí a práci s mládeží 15 – 18 let (+mladými dospělými). Pracovníci dbají na to, aby v nabídce zařízení byly v dostatečné míře zastoupeny i „činnosti, které nevyžadují specifické vlohy (talent) a jsou cíleně určeny pro děti ze sociálně znevýhodněného prostředí“. Jsou to především kroužky jako „Dívčí klub“, „Vaření“, „Keramika“, „Florbal“ a několik dalších. Obdobně připravují i jednorázové akce. Platby za kroužky a akce nejsou podle ředitele zařízení překážkou účasti. Děti se mohou aktivit účastnit zdarma za předpokladu, že zákonný zástupce požádá a doloží potřebnost dokladem o nároku na jakoukoliv sociální dávku (pracovníci DDM pomáhají v případě potřeby s vyplněním žádosti). Zájemci ve věku 15 – 18 let mohou rovněž pět dnů v týdnu navštěvovat „Skatepark“, zařízení se skate překážkami, umělou horolezeckou stěnou a stolním fotbalem, a to za předpokladu, že si permanentku odpracují.

Co se týče účasti dětí z romských rodin na činnostech DDM, nebyl ředitel zařízení schopen udat přesné číslo. Pokud jde o počty dětí žijících v ulicích, ve kterých se nacházejí sociálně vyloučené lokality, docházejících do zařízení, jsou počty následující: Polákovy domy - 8, Soukenická - 16, Tyršova - 6, celkem tedy 30 dětí. Podle ředitele DDM se děti z romské komunity neúčastní ve významnější míře jejich kroužků a akcí z následujících důvodů:

- nechť a nezájem účastnit se společně s majoritní společností; převažuje zájem o oddělené kroužky a akce;
- rodiče děti nevedou k aktivnímu trávení volného času, především proto, že na to sami nejsou zvyklí;
- časté výchovné problémy dětí při účasti na zájmovém vzdělávání, když už dítě začne chodit na zájmovou činnost.

7. Sociální dávky

Ze strany odboru sociálních věcí a zdravotnictví (OSVZ) byly získány údaje o příjemcích dávek hmotné nouze za léta 2008 a 2009, která z větší části vedoucí odboru SVZ prezentoval na ZM dne 23. 9. 2009. Podle vedoucího OSVZ je počet žadatelů o **dávky hmotné nouze** v roce 2009 přibližně stejný jako v roce předcházejícím. Jde o přibližně **200 domácností** (počítá se jedna domácnost dohromady). Romští a neromští žadatelé jsou k sobě v poměru 1:1, nárok na dávky hmotné nouze však nevznikne každému. V roce 2008 bylo 619 žádostí (každá společně posuzovaná domácnost vyplňuje každý měsíc několik žádostí vždy za každého člena domácnosti) o dávky zamítnuto. Na dávky tak vznikl nárok přibližně dvěma třetinám romských a jedné třetině neromských žadatelů.⁴⁹ V roce 2008 tak bylo vyplaceno 2004 dávek příspěvku na živobytí, 817 dávek doplatku na bydlení a 244 dávek mimořádné okamžité pomoci. Celková výše vydaných peněz za dávky hmotné nouze činila 7 586 tisíc korun. (OSVZ 2009).

Tabulka 8: Přehled o výplatách sociálních dávek

	2008	2007	2006	2005	2004
Celková výše vyplacených dávek pomoci v hmotné nouzi (v tis. korun)	7 586	11 363	23 296	22 793	22 859
Počet osob pobírajících dávky v hmotné nouzi	850	998	950	966	985
z toho Romů-obyvatel sociálně vyloučené lokality	470	490	470	480	510
Počet Romů-obyvatel sociálně vyloučené lokality v částečném invalidním důchodu	13	12	11	10	10
Počet Romů-obyvatel sociálně vyloučené lokality v plném invalidním důchodu	8	8	7	7	7

Zdroj: MěÚ Broumov

Odbor nově vyplácí několika svým klientům část dávek (příspěvek na živobytí) v potravinových poukázkách. Již dříve o této praxi dlouze diskutovali a vedoucí odboru tuto variantu zmínil již v roce 2008 v rozhovoru pro Světovou banku. V roce 2009 však podepsali smlouvu s firmou, která jim dodává potravinové lístky. Tuto firmu si vybrali z toho důvodu, že již má uzavřenou smlouvu s několika místními obchody v centru města, které mají levnější potraviny a kam romští občané chodí nakupovat.

„Už druhý měsíc využíváme i poukázek. Nemáme to nějak plošněji, ono to plošně ani nelze dělat. Ale vytipujeme případy, kde máme dokázáno, že k tomu zneužívání dávek dochází. Zatím jde o pár lidí, do těch deseti osob, kterým lístky poskytujeme...když byli často viděni

⁴⁹ To činí přibližně 80 „úspěšných“ romských žadatelů a 40 neromských „úspěšných“ žadatelů.

v podnapilém stavu nebo máme hlášku, že vhadzují peníze do automatů.“ (vedoucí OSVZ 2009)

Konečné rozhodnutí o několika lidech, kterým část dávek OSVZ doplácí formou poukázek na jídlo, učinili na odboru na základě šetření v rodinách. Šetření prováděli v ten samý den, kdy byly lidem vypláceny sociální dávky. Prováděly ho pracovnice OSPODu a také terénní pracovníci. Lidé, kterým ve výsledku část dávek poskytuje OSVZ v poukázkách, jsou ti, kteří byli v den šetření v rodinách opilí.

Město Broumov ve svém rozpočtu v jednotlivých měsících roku 2009 zahrnuje i výdaje pro specifické případy a skupiny obyvatel, kam patří například mimořádná okamžitá pomoc osobám ohroženým sociálním vyloučením, sociální pomoc osobám v hmotné nouzi a občanům sociálně nepřízpůsobivým či sociálně péče a pomoc přistěhovalcům a vybraným etnikům. Od srpna roku 2009 bylo na výdaje sociální péče a pomoci přistěhovalcům a vybraným etnikům propláceno 134 procent původně stanovené částky, tj. namísto 150 bylo využito 280 tisíc Kč z městského rozpočtu. Naopak pro účely sociální pomoci osobám v hmotné nouzi a občanům sociálně nepřízpůsobivým bylo po celý rok podle zveřejněných údajů vyčerpáno 0 procent finančních prostředků.⁵⁰

8. Dostupnost služeb pro osoby ohrožené sociálním vyloučením

V následujícím textu se zabýváme několika službami, které v textu nazýváme sociální služby. Neznamená to však, že by všechny níže vyjmenované neziskové organizace či střediska naplňovaly zákonem definované sociální služby. Některé z nich tuto definici splňují, jiné nikoliv. Mají však společné to, že se snaží ve městě Broumov skrze sociální programy zlepšit či zpříjemnit život jeho obyvatelům. Ve městě je několik zájmových spolků a organizací, které se zabývají různě starou populací. **Nejsou zde však organizace, které by se systematicky zaměřovaly na skupinu mladistvých**, případně mladistvých s různými typy závislostí (gambling, alkohol, drogy). Mezi lety 2000 a 2003 zde v budově bývalého pivovaru fungovalo kulturní Centrum Broumov, jež se zaměřovalo právě na mladistvé a mladé dospělé z města i širokého okolí. Centrum však svou činností ukončilo. V roce 2009 pak policie našla v budově bývalého Centra Broumov klubovnu, kterou si samostatně a nepovoleně

⁵⁰ Více viz http://www.broumov-mesto.cz/ur_deska/deska_fin2009.html.

vytvořili mladí žáci. Ta však byla za účelem rekonstrukce a transformace pivovaru na sportovní centrum žákům zrušena.

Město Broumov si v roce 2004 nechalo vypracovat **střednědobý plán sociálních služeb**, ve kterém definovalo své priority rozvoje sociálních služeb. Většina bodů komunitního plánu se věnovala službám pro staré lidi, jeden bod definoval nutnost vytvoření občanské poradny. Samostatná občanská poradna však dosud nevznikla. Mezi principy rozvoje sítě sociálních služeb na Broumovsku bylo jako čtvrtý bod zahrnuto i vytváření podmínek pro začleňování národnostních menšin do společnosti v podobě využívání celostátních programů (sociální začleňování), zvýšení počtu kvalifikovaných terénních sociálních pracovníků či udržení a rozvoj služeb komunitního centra.⁵¹ V roce 2009 vedla zpracování nového komunitního plánu jedna pracovnice městského úřadu; měl by být dokončen v červnu roku 2010. V následujícím textu se zabýváme organizacemi, jejichž aktivit se účastní i romští obyvatelé města nebo je pro ně aktivita přímo určena.

Od poloviny devadesátých let v Broumově vznikly tři organizace, jejichž zakladateli byli místní romští občané. Jednu organizaci, **Sdružení broumovských Romů**, vedl pan Baník. K organizaci však lze dohledat jen málo informací. Sdružení pořádalo nárazové akce a výlety pro děti, později své aktivity spojilo s jinou místní organizací o. s. **Džas dureder dživipnaha (Jdeme dál životem)**, která vznikla v roce 2002. Tuto organizaci vedl pan Bartoš, někdejší terénní pracovník. Organizace spolupracovala s Asociací dětských domovů. Pořádali prázdninové akce pro děti a letní tábory, občas i spoluorganizovali dětský den a romskou zábavu v místním tanečním sále v hospodě Na Střelnici. Obě organizace byly malými finančními částkami dotovány ze strany města Broumova. Jednou z hlavních náplní sdružení "Jdeme dál životem" byl fotbal. Družstvo hráčů (šlo o starší a mladší generaci hráčů) bylo registrováno u Českomoravského fotbalového svazu a ještě v roce 2008 se účastnilo soutěže okresní ligy. Organizace však podle pana Bartoše byla nucena pozastavit svou činnost z důvodu nedostatku finančních prostředků. Další romskou organizací, jež v Broumově působí je Začít spolu o.s., o jehož činnosti jsme podrobně informovali v části, která se věnuje doučování a volnočasovým aktivitám dětí a mládeže.

Pozice **romského poradce** ve městě Broumov není zřízena. Specifickému druhu poradenství se věnuje v rámci své pozice a pracovní náplně vedoucí odbor sociálních věcí a zdravotnictví, případně tuto funkci suplují terénní pracovníci sdružení Romodrom. **Terénní**

⁵¹ Komunitní plán rozvoje sociálních služeb pro Broumovsko. Dobrovolný svazek obcí „Broumovsko“. Broumov, červen 2004. <http://www.broumov.net/>.

pracovníci do roku 2009 pracovali pod odborem sociálních věcí a zdravotnictví. Oba zaměstnanci pod městem působili již dva roky. V červnu roku 2009 byli propuštěni a nastoupili jako terénní pracovníci organizace **Romodrom**. Město Broumov tak ušetřilo výdaje na dva pracovníky, které dříve dotovalo z městského rozpočtu přibližně 120 tisíci korunami ročně. Do prostoru města převodem terénních pracovníků vstoupila nová nezisková organizace Romodrom. Terénní pracovníci však změnou svého zaměstnavatele přišli o velkou výhodu, tj. o smlouvu na dobu neurčitou, kterou měli sepsanou s městem Broumov. Místo této smlouvy, která s nimi byla podle pracovníků ze dne na den ukončena bez nabídky nároku na odstupné, podepsali terénní pracovníci smlouvu na dobu určitou, na rok a půl. Po tuto dobu má nezisková organizace Romodrom zajištěny finance z Královéhradeckého kraje (v rámci OPLZZ) na program terénní práce, jejich další financování je tudíž nejisté. V době výzkumu terénní pracovníci již tři měsíce pracovali pod organizací Romodrom a během této doby učinili celkem 324 kontaktů svých klientů. Za měsíc se podle koordinátorky Romodromu pohyboval počet kontaktů mezi 115 a 195.

Síť sociálních služeb je ve městě Broumov poměrně bohatá a neaktivnější, velmi podporované jsou zejména služby pro staré lidi. Služby, které různí poskytovatelé nabízejí „sociálně slabým“ či romských klientům, anebo je romští klienti využívají, nemají ze strany města Broumova takovou podporu. Terénní práce byla doposud klíčovou nejen pro romské obyvatele města, ale také pro městskou správu, s níž terénní pracovníci některé kroky konzultovali (výběr pracovníků na rekvalifikace, pomoc při ověřování informací pro bytovou komisi apod.). Městská správa se však terénních pracovníků vzdala ve prospěch neziskové organizace⁵². Na nevstřícnost městské správy si stěžují i další organizace, které poskytují sociální služby. Následkem toho tak jedna z organizací (SVP Varianty) podle svých slov přesunula své působení do jiného města, kde se jí podle jejího zaměstnance naskytly lepší pracovní podmínky. Podobně také město v komunitním plánu z roku 2004 deklaruje nutnost založení občanské poradny. Taková poradna však ve městě dosud není; lidé, kteří potřebují v některých právních či jiných věcech poradit, mají možnost obrátit se na občanskou poradnu v Náchodě, která má otevřeno jednou za týden a do dvou hodin odpoledne.⁵³

⁵² Důvodem nebyla podle respondenta sociálního odboru na prvním místě finanční spoluúčast od města, ale předpoklad, že se dříve či později terénní práce bude muset zaregistrovat jako sociální služba dle zákona 108/2006 Sb., do čehož se Město Broumov nechce samo pouštět.

⁵³ Vznik nové samostatné poradny podle respondenta sociálního odboru kraj nepodpoří z hlediska nedostatku financí na sociální služby. Potřeba poradenství se částečně řeší nebo bude řešit zajištěním odborníků z fungujících poraden do Broumova v nasmlouvaných termínech.

9. Kriminalita a rizikové formy chování

V roce 2008 bylo v Broumově zjištěno celkem 300 trestných činů⁵⁴, což představuje asi 37 trestných činů na tisíc obyvatel. Od roku 1999 do roku 2003 se počet spáchané trestné činnosti ve městě zvýšil o polovinu.⁵⁵ Kolem roku 2000 rozrostla majetková trestná činnost ze 140 činů v roce 2001 na 166 činů v roce 2003. Od roku 2001 nejvíce vzrostl počet vloupání ze 44 činů vloupání v roce 2001 na 76 činů v roce 2002 a 66 činů v roce 2003.⁵⁶ Podle státního policisty šlo z velké části o nárůst násilné trestné činnosti a vloupání, kterou z velké části prováděli chovanci místního dětského domova a zároveň žáci ZŠ v Kladské ulici. Jeho slova potvrzuje i zástupce městské policie. Velkou část trestné činnosti páchali chovanci výchovného ústavu, a to zejména v jiných částech města, než jsou „sociálně vylučované lokality“. Šlo o přepadání a okrádání o kabelky, peněženky, o vloupání do domů a bytů a jejich vykrádání..

V době mezi lety 2003 a 2004 také narostly evidované přestupky, kterých bylo přibližně 700. V případě, že se přestupku dopustí osoba pobírající dávky hmotné nouze, funguje ve městě Broumov praxe v podobě splácení dluhu vzniklého přestupkem částí dávek hmotné nouze, které jsou pachateli přestupku automaticky odečítány z celkové výše dávky. V současné době kriminalita ve městě klesá a evidovaných přestupků je 100 až 150.

Na **území obvodního oddělení Policie ČR v Broumově** bylo celkem v roce 2008 evidováno 300 trestných činů, z nichž 58 procent bylo objasněno. Z toho 22 činů spadalo do kategorie násilné trestné činnosti (objasněno byla více než polovina z nich), 132 do sféry majetkové, zde objasněnost trestných činů 31 procent. V rámci města bylo také spácháno šest skutků mravností kriminality, všechny byly objasněny. Policie šetřila čtyři případy domácího násilí. Odhadují však, že domácí násilí je v sociálně a ekonomicky znevýhodněných rodinách (jak romských tak neromských) rozšířenější. Zejména v rodinách, ve kterých mají muži problémy s alkoholismem, se případy domácího násilí naskytnou častěji a podle městského strážníka spor partnerů či manželů usměrňují sousedé, v případě vážnějších ublížení na zdraví volají policii.

⁵⁴ Zdroj: Tisková mluvčí náhodské policie

⁵⁵ Komise pro prevenci kriminality (2003): Komplexní součinnostní program prevence kriminality města Broumova na období 2004-2006.

⁵⁶ Komise pro prevenci kriminality (2003): Komplexní součinnostní program prevence kriminality města Broumova na období 2004-2006.

Tabulka 9: Kriminalita na území obvodního oddělení policie Broumov za rok 2008

	Zjištěno	Objasněno	Počet zjištěných činů na tisíc obyvatel
Celková	300	174	37,13
Obecná	184	73	22,77
Násilná	22	13	2,72
Mravnostní	6	6	0,74
Majetková	132	41	16,34
Krádeže vloupáním	33	9	4,08
Krádeže prosté	89	28	11,01
Ostatní	24	13	2,97
Hospodářská	47	32	5,82
Zbývající	69	69	8,54

Zdroj: Tisková mluvčí náhodské policie

Míra násilných trestných činů zaznamenaná policií v Broumově byla v roce 2008 srovnatelná s Mostem a nepatrně vyšší než v Chebu. Ve srovnání se Šluknovskem byla vyšší než v Rumburk a Varnsdorfu. Za Ústí nad Labem byla míra těchto trestných činů vyšší jen v Trmicích, které již nejsou přímou částí města Ústí nad Labem, ale blízce s ním sousedí. Míra majetkových trestných činů byla v roce 2008 ve srovnání s Broumovem nižší jen na Střekově a v Neštětovicích, což znamená, že je v kontextu dalších zkoumaných měst a obcí výrazně podprůměrná. Hospodářská trestná činnost spáchaná v roce 2008 v Broumově byla vyšší než ve srovnatelném Chebu, ale pouze nepatrně.

Policie se při svém šetření setkává s přibližně třiceti procenty všech v Broumově žijících Romů, kteří se dopouštějí různé trestné činnosti. V jádru jde přibližně o deset romských delikventních rodin (asi 20-30 nukleárních rodin). Podle městského i státního policisty páchají převážně o drobné krádeže a přestupky. Z majetkové trestné činnosti policisté zaznamenali v případě sociálně vyloučených obyvatel drobné krádeže v supermarketu, na nádraží či v pobočce Diakonie. K narušování soukromého prostoru skladů Diakonie, ve kterých uskladňuje místní pobočka použité oděvy nashromážděné ze sbírek oděvů z celé České republiky, dochází opakovaně. Někteří romští obyvatelé města se v nočních hodinách, ale i přes den dostávají do skladových prostor stojících vedle vlakové zastávky a z nich si vybírají oblečení. Diakonie se proti narušování jejich majetku dlouhodobě brání, zlepšuje ochranná zařízení na skladových halách a do místa opakovaně zajíždí hlídka

městské policie. V „sociálně vylučovaných lokalitách“ dochází zejména k problémům s občanským soužitím. Policie v roce 2008 řešila až čtyři případy domácího násilí.

Město Broumov si nechalo v roce 2003 vypracovat firmou Augus consulting s.r.o. zprávu o veřejném mínění ohledně bezpečnosti. Na základě zprávy pak chtělo společně s městskou policií vytipovat místa případného instalování kamerového systému pro zvýšení pocitu bezpečí ve městě. Podle výsledné zprávy se tři třetiny obyvatel města Broumov obávaly krádeže či výtržnictví. Za nejméně bezpečné místo k bydlení považovala třetina respondentů ulice Na Příkopech a ulice Soukenická, také ulici Tyršova – tedy v místech, kde jsme identifikovali, že žijí sociálně vyloučené rodiny. Domnívali se, že jim hrozí přepadení, násilí, ublížení na zdraví ze strany romské populace. Na základě výzkumu pak město Broumov instalovalo kamerový systém do různých částí města. Celkem šlo o deset kamer, z nichž čtyři sledují dění v ulicích či spojovacích cestách ze „sociálně vylučovaných lokalit“ do centra města. Jedna z kamer sleduje autobusové nádraží a přístupovou cestu na vlakové nádraží, kde často dochází ke krádežím oblečení z uzavřených vagónů, ostatní jsou nainstalovány poblíž hlavního náměstí. Policie hojně využívá kamerového systému na objasnění případů trestné činnosti.

Město Broumov nemá vypracovanou **strategii prevence kriminality**. Existuje zde komise pro prevenci kriminality složená z policie a zástupců města Broumov, která vytvořila tzv. „součinnostní program“ prevence kriminality pro roky 2004 až 2006. V programu však jeho autoři jen shrnují páchanou trestnou činnost ve městě a míru nezaměstnanosti ve městě. Komise také vytvořila ve spolupráci s policií informační letáky, jež jsou přístupné na webových stránkách města. Ty mají obyvatele upozorňovat na případná nebezpečí a říci jim, jak se vyvarovat tomu, stát se obětí trestného činu.

Tabulka 10: Počty nových spisů v okrese Náchod v letech 2005 až 2008

	2005	2006	2007	2008
Počet nově evidovaných spisů	272	254	287	198
Mládež 0-18 let	52	50	48	40
Drogová kriminalita	6	6	3	5
Drogová kriminalita mládeže	0	3	2	2
Extremismus	0	0	1	1

Zdroj: Probační a mediační služba ČR

Náchod, v němž se město Broumov nachází, je jediným ze zkoumaných okresů,⁵⁷ v němž Probační a mediační služba zaznamenala mezi lety 2005 až 2008 pokles počtu nových spisů a podobně jako v okrese Most došlo ke snížení počtu mládeže do 18 let, která do agendy PMS spadala. Přesto 40 osob mladších 18 let z celkového počtu 198 nových spisů tvoří 20,2 procent pachatelů zahrnutých do agendy PMS. Mládež se zde od roku 2006 významně podílela na případech PMS v oblasti drogové problematiky: v roce 2007 na 2 případech ze 3 a v roce 2008 na 2 případech z 5. Roky 2007 a 2008 se vyznačovaly také objevením se případů extremismu, které PMS řešila.

Z celkového počtu 162 broumovských klientů kurátora pro děti a mládež jich je 80 nezletilých, kteří nejsou trestně odpovědní. Mladistvých je 71 klientů a jsou to ti, kteří jsou trestně odpovědní. Vyměřený trest pro mladistvé tvoří vždy polovinu trestu, který by za stejný čin byl vyměřen dospělému pachateli. **Z celkového počtu klientů kurátora jich je 69 Romů.** Podle kurátorky pro děti a mládež dochází v posledních letech k nárůstu trestné činnosti z důvodu demografického vývoje v Broumově. V roce 2007 například kurátorka řešila pouhých 11 klientů, o rok později to bylo již nových 129 klientů. Mladiství v posledních letech páchali drobné trestné činy či měli výchovné problémy.

„Díky demografickému vývoji to jde ve vlnách. Dorostou dospívající, jsou party, nudí se, neumí nakládat s volným časem, nic neumí. Nemají perspektivy a peníze. Zaláskují se a mají jiné starosti. Zakládají rodiny, party se rozpadnou.“ (kurátorka)

Podle kurátorky jde o děti z rodin, se kterými se setkávala v průběhu svého působení na úřadě již dříve. Jedná se o třicet romských nukleárních rodin, s jejichž některými členy se opakovaně za posledních třicet let setkává. Kurátorka se připojuje k tvrzení policie ČR a městské policie, že trestnou činnost nepáchají všichni romští občané.

Extremismus a podpora krajně pravicových stran

Broumov, stejně jako ostatní zkoumaná města a obce, převyšuje celorepublikový průměr počtu hlasů krajně pravicovým stranám⁵⁸. Tato podpora se v roce 2008 ve srovnání s rokem

⁵⁷ Při srovnání s jinými okresy, do kterých spadají města a obce zahrnuté do šetření, tj. ve srovnání s okresem Děčín, Cheb, Náchod a Ústí nad Labem.

⁵⁸ www.volby.cz.

2006 zvýšila a nejvýrazněji se projevila ve **volbách** do Evropského parlamentu, kdy krajně pravicové strany v Broumově volilo 4,50 procent voličů⁵⁹.

V roce 2006 získaly tyto strany podporu pouze v podobě 0,41 procent hlasů Národní straně ve volbách do Poslanecké sněmovny, zatímco ve volbách do místního zastupitelstva nezískaly žádné procento hlasů. V krajských volbách v roce 2008 Národní strana nezískala žádné procento hlasů, ale Dělnickou stranu volilo 1,07 procent a Sdružení pro republiku – Republikánskou stranu Československa volilo 0,28 procent voličů, což v součtu znamenalo 1,35 procent voličů podporujících krajně pravicové strany, zatímco celorepublikově se takto rozhodlo pouze 1,06 procent voličů. Ve volbách do Evropského parlamentu konaných ve stejném roce podpora těchto stran dále vzrostla: Národní strana získala 0,78 procent hlasů, Dělnická strana 3,22 a Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa 0,50 procent hlasů, což ve svém souhrnu znamená již zmíněnou 4,5 procentní podporu krajně pravicových stran ve srovnání s celorepublikovým průměrem v podobě 1,64 procent.

V roce 1995 se ve městě odehrál první a doposud poslední otevřený konflikt mezi místními příznivci skinheadskeho hnutí nacionalistů a místními Romy, kteří byli zprvu skinheady napadeni. Incident byl vysvětlován i před parlamentem České republiky formou dopisu, který zaslal tehdejší ministr vnitra České republiky Jan Ruml (ODS) poslanci Janu Vikovi (SPR-RSČ).

V současné době podle velitele policie ČR v Broumově nehrozí takový zvrát vzájemných vztahů mezi obyvateli města, neboť agresori z řad skinheadů se většinou odstěhovali do jiných měst.

....

Z dopisu Jana Rumla (ODS) poslanci Janu Vikovi (SPR-RSČ)

Střetnutí Romů se skiny, k němuž došlo dne 1. 7. 1995 mezi 18-19.00 hod. před nádražím ČD v Broumově, je předmětem vyšetřování, které vede Okresní úřad vyšetřování v Náchodě. Není pravdivé tvrzení, že ke dni 4. 7. 1995 bylo sděleno obvinění dvěma účastníkům incidentu. K tomuto dni bylo vyšetřovatelem vydáno rozhodnutí o sdělení obvinění proti 14 osobám, od 7. 7. 1995 pak je stíháno celkem 16 osob pro trestné činy výtržnictví, ublížení na zdraví, rvačky, násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci a podněcování k národnostní a rasové nenávisti. Do současné doby byli vyslechnuti všichni obvinění, z nichž pouze jeden využil svého práva a odmítl k věci

⁵⁹ Za celou Českou republiku takto zvolilo 1,64 procent voličů. Mezi zkoumanými městy a obcemi se Broumov zařadil na třetí místo v počtu hlasů krajně pravicovým stranám: v Mostě tyto strany zvolilo 4,53 procent voličů a v Jiřkově 5,91 procent voličů.

vypovídat. Rovněž bylo vyslechnuto 41 svědků. Žádná z osob, ustanovených jako svědci dosud neodmítla podat svědectví. Vyšetřování nadále intenzivně probíhá.

Vaše číselné údaje (100 Romů a 20 skinů) jsou neúměrně zveličené, neboť dle výpovědi ve spise (a to jak účastníků rvačky, tak svědků) se střetnutí zúčastnilo asi 22 osob (10 skinů, 12 Romů). Údaj sdělovacích prostředků o účasti 50 Romů je včetně přihlížejících, mezi nimiž byl značný počet žen a dětí.

První oznámení o této události bylo přijato v 18.30 hod., v 18.35 hod. se dostavil na místo první policista, teprve po něm přijela RZS a hasiči. Do 30-ti minut po oznámení se na místo dostavilo 11 policistů a v době od 19.00 do 20.00 hodin dalších 17 policistů z okresu včetně psovodů. Již od 20.00 hodin bylo započato s protokolováním výpovědí svědků a účastníků. Není tudíž pravdou, jak ve své interpelaci uvádíte, že se policisté dostavili na místo až po hodině.

Tvrzení o blokování příjezdových prostor je nepodložené a zřejmě pochází z toho, že v jednom okamžiku skupinka Romů protestovala proti tomu, aby byl jeden ze zraněných Romů naložen do sanitního vozu společně se skinem a proto bylo nutno čekat na další vůz.

Následující den po střetu opravdu postávaly v místě svých bydlišť ulicích Soukenická, Na Příkopech a Tyršova skupinky Romů, ozbrojených klacky, v obavě a očekávání odvetné akce skinů. Po městě se však nepohybovaly a po ujištění zástupců města a policie, že je zajištěna jejich bezpečnost, se do dvou hodin rozptýlily. Na základě téže obavy se pokoušeli ještě prvního dne večer a druhého přes den posílit Romy v Broumově Romové z jiných částí okresu, takže hlídky policie na přístupových silnicích musely přijíždějící Romy vracet.

Zdroj: Ruml 1995

....

Rizikové formy chování

Ve městě jsou mezi mladistvými rozšířené: alkohol a užívání měkkých drog, léků, čichání toluenu. V roce 2008 byla odsouzena úzká skupina neromských mladých lidí za vaření pervitinu. Na úrovni několika uživatelů se ve městě vyskytuje pervitin. V Královéhradeckém kraji připadá 1,99 problémového uživatele nelegálních návykových látek na 1000 obyvatel.⁶⁰ **Pokud použijeme tohoto odhadu, vyjde nám, že v Broumově může odhadem žít zhruba kolem 20 problémových uživatelů.**

Jak městská policie, tak policie ČR se shodují na tom, že ve městě v současné době neprobíhá prostituce, ani se z místa prostitutky neetablují. Prostituce dotazovanými aktéry a obyvateli města nebyla jako aktuální problém jmenována, ani jinak tematizována. Podobně i závěrem pozorování terénní výzkumnice bylo, že evidence prostituce ve městě Broumov

⁶⁰ Viz Mravčík a kol. (2009): Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice za rok 2009. Praha: Národní monitorovací centrum pro drogy a drogové závislosti.

nejsou přítomny. Okrajově byl pouze policisty zmíněn případ z devadesátých letch z Broumova odjely tři ženy za **prostitucí** do severních Čech a Německa.

Hraní na automatech je mezi romskými obyvateli rozšířená záležitost. Podle státní policie do místních heren nechodí skoro nikdo jiný než někteří romští obyvatelé. Ve městě jsou čtyři herny (s celkem 25 výherními přístroji), ze kterých má město Broumov zisk z nájmu a procento ze zisku, které dohromady v roce 2008 činily 1740 tisíc korun. V Broumově si lidé podle zprávy ekonomického oddělení města Broumov, vsadili 35716 tisíc korun a bylo jim vyplaceno 23449 tisíc korun. (ZM 2009). Na 1 výherní stroj připadá přibližně 322 obyvatel (například v Chebu je to 75 osob). Město hazard prostorově město nereguluje.

V současné době policie nemonitoruje žádné případy lichvy ani nemá podezření na někoho, kdo by poskytoval půjčky na vysoký úrok. Zabývá se jen případy **úvěrových podvodů**. Trestného činu úvěrového podvodu se dopouští ti, jež vezmou spotřebitelský úvěr na televizi, pračku a jiné, věc obratem prodají a úvěr nesplácí. Takových lidí je ve městě Broumov podle slov policie ČR „desítky do roka“.

10. Zdraví

Špatný technický stav domů a bytů, například v podobě absence tekoucí vody v bytě, nepořádku v nebytových prostorech a okolí domů, přeplněnosti bytů, případně absence topení v bytech druhé kategorie či z důvodu neplacení poplatků za teplo může vést a často vede k vyšší nemocnosti mezi obyvateli těchto domů a bytů, především dětí. Obyvatelé domů v Soukenické ulici si během rozhovorů stěžovali především na vlhnutí stěn a následně plísň:

„Tady je to hrozný, už je zima, tak musíme topit. Jinak je člověk furt zalezlej pod dekou. Taky se to nedá vytopit. Tady jsou akumuláčky, v druhým pokoji kamna (na tuhá paliva). V zimě, to se táhne stěnou nahoru vlhkost a plesniví to. Oni sice říkaj (rozuměj oddělení správy majetku města), že to odizolovali, ale to by takhle nevlhlo. Ta stěna je v zimě furt mokrá a ve sklepích je občas až metr vody.“ (obyvatelka lokality)

OSPOD se podle slov jedné z pracovníků nejčastěji setkává s romskými rodinami, ve kterých dochází k zanedbávání zdravotnické péče: děti nedochází na očkování, na preventivní prohlídky. Tyto rodiny často nemají finanční prostředky ani na potraviny, děti nemají hygienické návyky, neznají zubní kartáček, pastu. Jde o některé sociálně slabé rodiny, které využívají prostředků hmotné nouze. Vyskytují se i případy, kdy jsou rodiče mladí a podle respondentky jim přijde normální, že doma mají špínu, vrstvy prachu, špinavou toaletu, že se

potraviny nakupují ze dne na den a nedochází jim, že je důležité jít s dětmi na očkování, aby nechytyly nějakou závažnou nemoc. V případě, že se opakovaně nedostaví na zdravotní prohlídku, jsou zdravotními sestrami osloveni terénní pracovníci nebo OSPOD a dochází k dalšímu řešení této situace.

Děti ze sociálně vyloučených lokalit na základních školách mají podle ředitelů a ředitelky základních škol⁶¹ velmi vysokou absenci, která je jejich rodiči často následně omlouvána. Často se jedná o jednodenní absence, nejčastěji v pondělí nebo pátek, které s nemocností nemají příliš mnoho společného, přestože jsou takto rodiči formulovány. Ředitelé a ředitelky škol také hovořili o kouření, požívání alkoholu a drog žáky základních škol

Častým jevem je podle respondentů z úřadů práce, respondentů zabývajících se VPP, terénních sociálních pracovníků a jiných aktérů v Broumově zdravotní omezení, skutečné či „fingované“, přestože podle pracovnice úřadu práce je možné pracovat i s částečně invalidním důchodem, má-li daný člověk o práci zájem. Mezi nejčastější zdravotní omezení patří omezení dlouhého stání, vynucených poloh páteře, nezatěžování horních končetin, žaludeční vředy, epilepsie, alergie, omezení práce ve výškách či zvedání těžších břemen. Podle vedoucího sociálního odboru:

„Některý na to hřešej, vim o několika, který na to vyloženě hřešej...byť třeba dělaj načerno, ale pracák je nemůže zaměstnat. Protože oni se buď na to vymluvěj, buď se na to vymluvěj a doktor jim to pak potvrdí, jo, anebo to teda skutečně nemůžou dělat. Ale já si zas říkám, kdo chce dělat, tak i nějaký to omezení trošku oželí.“ (obyvatelka lokality)

Podle ředitele úřadu práce v Náchodě je v okolí několik zaměstnavatelů, kteří zaměstnávají osoby v částečně invalidním důchodu. Například společnost Veba má svou chráněnou dílnu, dceřinou společnost, v níž době rozhovoru pracovali dva zaměstnanci. Dále se v nejbližším okolí nachází Merkur stavebnice a přímo v Broumově společnost Cyklo Holeček, která provozuje „potraviny“ jako chráněnou dílnu pro přibližně 20 zaměstnanců. Zaměstnavatelů, kteří zaměstnávají více než 50 OZP, je podle respondenta přes dvacet.

Podle údajů Odboru sociálních věcí a zdravotnictví Městského úřadu města Broumov žilo ve městě k 31.12.2008 218 držitelů průkazu TP – těžce postižení - (z toho 3 ve věku do 18ti let), 568 držitelů průkazu ZTP (z toho 8 ve věku d 18ti let) a 166 osob s průkazy ZTP/P (z toho 23 do18ti let). Zdravotně postiženým osobám bylo v roce 2008 vyplaceno OSVZ na

⁶¹ Základních škol hlavního vzdělávacího proudu, základních škol praktických a speciálních.

dávkách sociální péče 4.500.000 Kč, z toho 3.230.000 Kč jako příspěvek na provoz motorového vozidla.

12. Shrnutí

V roce 2008 žilo v Broumově 8080 obyvatel. Podle průměrného odhadu obyvatel oslovených v rámci kvantitativního šetření bydlí v Broumově přibližně 1300 Romů a Romů, za slušnou přítom 90 procent dotázaných občanů označuje pouze maximálně desetinu sociálně vyloučených. Expertní odhad se liší a pohybuje se přibližně na úrovni 800 osob. Broumov ve srovnání s celkem České republiky náleží k mladším oblastem. Věková struktura obce přibližně kopíruje celostátní úroveň s tím rozdílem, že převážení je tu přítomno na straně osob ve věku do 14 let, kterých zde bydlí nepatrně více než osob nad 65 let. Počet živě narozených na počet obyvatel se zde v posledních letech pohyboval nad úrovní průměrné porodnosti v České republice. Okolo poloviny místních dětí přichází na svět mimo manželství, což v rámci České republiky představuje nadprůměr. Na vyšší úrovni se zde oproti celku České republiky pohybují také rozvodovost a umělá přerušování těhotenství.

Za nejzávažnější problémy své obce považují oslovení obyvatelé nedostatek pracovních příležitostí, existenci romských lokalit či ghett a kriminalitu či bezpečnost na ulicích. V případě sociálně vyloučených lokalit se nenalezl nikdo, kdo by jejich existenci považoval za okrajovou či zcela neproblematickou záležitost. Vnímání kriminality se ukazuje být jako silné ve srovnání s dalšími obcemi, které byly také součástí zjišťování. Společně se Šluknovskem také relativně nejvíce lidí považuje za problematický špatný stav infrastruktury. Když měl být z této nabídky vybrán jeden problém, který je nejzávažnější, nejčastěji byl, obdobně jako v jiných zkoumaných obcích, zmiňován nedostatek pracovních příležitostí.

Příčiny vzniku konkrétních vyloučených lokalit lze datovat do osmdesátých let, kdy převážně přirozeným přírůstkem narostla na populace romských občanů, město přistoupilo k rekonstrukci Dělnických domů a romské i neromské obyvatele ulice rozestěhovalo do jiných oblastí města. Od této doby místní Romové žijí a jsou jim nabízeny byty v nově osídlených domech v ulicích Tyršova, Na Příkopech, Soukenická a v Polákových domech. Zmíněné čtyři ulice jsou označovány za „sociálně vyloučené“ či „sociálním vyloučením ohrožené lokality“. Nejde však o jasně ohraničená a oddělená místa od jiné městské zástavby, ale o jednotlivé domy obývané převážně romskými obyvateli v bezprostřední blízkosti domů, ve kterých bydlí neromští občané.

V roce 2008 činil bytový fond zhruba 615 bytů a v roce 2009 (době výzkumu) to bylo již jen 589 bytů. V roce 2008 evidovali přibližně 60 zájemců o městský byt, některé žádosti mají lidé podané a každým rokem si je obnovují již od roku 2003, v roce 2009 to bylo již 87 žadatelů. Právě relativní omezení možností města k přidělování bytů významnou měrou přispívá k existenci bariér popsanych v následujícím odstavci. Ze tří čtvrtin o městské byty žádají o romští obyvatelé, ostatními zájemci jsou převážně chudší lidé z okolních vesnic. Za rok 2009 se vystěhování pro neplacení nájmu týkalo čtyř osob.

Skutečnost, že jsou Romům nabízeny zejména byty ve vyjmenovaných částech města, nazýváme projektem nevyhnutelnosti. Rozumíme tím odůvodňování praxe přidělování bytů s odkazem na omezenou kapacitu bytového fondu a na společenskou zodpovědnost k romským i neromským občanům (ze solidarity k jiným obyvatelům města, například vzhledem k možnému narušování klidného sousedství, i ekonomické situaci romských rodin, kdy jsou jim nabízeny levnější byty). Naopak jiní aktéři však upozorňují na neřešitelnost této situace, pokud budou sociálně vyloučení romští obyvatelé soustředěni stále na stejná místa ve městě. Bydlení se stává nejen ze strany správy majetku města, lokálních obyvatel, ale i ze strany sociálního odboru a jiných institucí klíčovým problémem ve městě Broumov, nicméně existence kruhu nevyhnutelnosti a neřešitelnosti je významnou (a v mnoha ohledech přirozenou) bariérou trvale udržitelného řešení situace. Existenci tohoto kruhu podstatnou měrou upevňuje rovněž ekonomická situace rodin, které jsou odkázány převážnou většinou na nekvalifikované práce či na výdělek mimo otevřený pracovní trh.

Nezaměstnanost v Broumově je oproti jiným oblastem náhodského okresu poměrně vysoká (pohybuje se od pěti do deseti procent podle aktuálního počtu pracovních příležitostí). Přesto je v oblasti Broumova a okolí několik zaměstnavatelů, kteří zaměstnávají nekvalifikované dělníky, a tak i nekvalifikovaní lidé mají šanci alespoň několik měsíců v roce pracovat. Mezi nekvalifikovanými uchazeči o práci představují Romové přibližně 71 procent a velká většina z nich má pouze základní vzdělání. Ve městě žije podle odhadů kolem deseti romských rodin, kde mají oba rodiče stále legální zaměstnání, zhruba 70 procent tvoří rodiny, kde pracuje pouze jeden člen rodiny, ve zbylých nemá zaměstnání nikdo a žijí ze sociálních dávek a občasného přivýdělku. Úřad práce spolu s městským úřadem vytváří programy zaměstnávání a dlouhodobě nekvalifikované dělníky rekvalifikují či zapojují do sezónních činností přes veřejně prospěšné práce. Možnosti rekvalifikace jsou však pro romské uchazeče velmi omezené – například vesměs se nemohou ucházet o rekvalifikace na řidiče, což je relativně poptávané zaměstnání, protože jen v nízkém počtu případů disponují řidičským

průkazem na osobní automobil, jež je k této rekvalifikaci podmínkou. Velký zájem je o rekvalifikační kurzy počítačových dovedností, ty však sami o sobě uplatnění na pracovním trhu nízkokvalifikovaným nezajišťují.

Se situací na trhu práce souvisí i množství osob odkázaných na sociální dávky. Žadatelů o dávku hmotné nouze bylo v době výzkumu přibližně 200, tj. šlo o přibližně 200 domácností, z nichž polovina byla romských domácností. Na dávku hmotné nouze však podle vedoucího OSVZ dosáhlo přibližně 80 romských rodin a 40 rodin neromských. S těmi pak mohli pracovníci odboru navazovat další spolupráci a vytvářet alternativní způsoby vyplácení a nakládání s penězi žadatelů ve prospěch těchto žadatelů, aby se jim nezvyšoval dluh, který případně mají.

Z uvedeného vyplývá, že nejvýraznější bariérou pro uplatnění na trhu práce je nízké vzdělání sociálně vyloučených, které se v sociálně vyloučených rodinách velmi často přenáší z generace na generaci. Stopy toho, že se tento mezigenerační přenos nezmírňuje, jsou viditelné i na popisu současného vzdělávacího systému – ať už v podobě vysokých absencí romských dětí, tak v podobě vysokého počtu žáků na základních školách mimo hlavní vzdělávací proud.

Ve městě Broumov je jedna mateřská škola se čtyřmi pracovišti a tři základní školy, z nichž jedna má tři pracoviště prvního stupně umístěné v různých částech města. Jedna ze škol funguje jako škola speciální. V současné době do mateřské školy chodí celkem 252 dětí a podle ředitelky z nich je 13 dětí romských. Přitom právě navštěvovaná mateřská škola může výrazným způsobem pomoci zmírnit handicap, které si dítě přináší ze sociálně vyloučené rodiny a jež mohou podstatnou měrou snížit šance pro úspěch během povinné školní docházky. Tyto handicap také může pomoci zmírnit přípravný ročník pro znevýhodněné děti, který provozuje ZŠ Masarykova. V současné době do ročníků pravidelně dochází asi devět až třináct převážně romských dětí. Na běžných základních školách mají ve vyšších ročnících mají romské děti stejně jako v jiných lokalitách problémy s docházkou, pozorností a ve výsledku s učivem a hodně jich zejména v šestém ročníku přestupuje na speciální ZŠ Kladská. Často sem také přestupují děti, které mají schopnosti vychodit základní školu hlavního vzdělávacího proudu, ale běžné základní školy je přerazují primárně s výchovných důvodů. Přerazení na školu mimo hlavní vzdělávací proud je tak pro žáky výrazným faktorem, která snižuje jejich šance na další pokračování ve studiu i v uplatnění na otevřeném trhu práce.

Podle vedoucího odboru školství došlo v průběhu sedmi let ke změnám počtu a poměru romských a neromských žáků na jednotlivých základních školách. Rodiče romských žáků mají v posledních dvou letech snahu umístit své děti na ZŠ Masarykovu v Komenského ulici. Neromští rodiče pak, stejně jako je tomu v jiných lokalitách, s příchodem více romských žáků do školy přeražují své děti na ZŠ Hradební, která má navíc v obecném povědomí pozici prestižní školy. Na střední školu chodí podle odhadů terénního pracovníka dvacet romských žáků.

Síť sociálních služeb je ve městě Broumov poměrně bohatá: velmi podporované jsou služby pro staré lidi, méně je služeb pro děti předškolního a školního věku, chybí programy pro náctileté děti. Služby, které různí poskytovatelé nabízejí „sociálně slabým“ či romských klientům, anebo je romští klienti využívají, nemají ze strany města Broumova takovou podporu jako jiné služby. Terénní práce byla doposud klíčovou nejen pro romské obyvatele města, ale také pro městskou správu, jíž terénní pracovníci některé kroky konzultovali (výběr pracovníků na rekvalifikace, pomoc při ověřování informací pro bytovou komisi apod.). Z města se v době výzkumu odstěhovalo Středisko výchovné péče Varianty, jehož pracovníci dlouhodobě spolupracovali se základními školami. Komunitní plán města Broumova z roku 2004 deklaruje nutnost založení občanské poradny pro občany města, ve městě v roce 2009 však stále taková poradna nebyla zřízena.

Město Broumov nemá vypracovanou strategii prevence kriminality. Existuje zde komise pro prevenci kriminality, která vytvořila tzv. „součinnostní program“ prevence kriminality pro roky 2004 až 2006. Na území obvodního oddělení Policie ČR v Broumově bylo v roce 2008 celkem evidováno 300 trestných činů, z nichž 58 procent bylo objasněno. Z toho 22 činů spadalo do kategorie násilné trestné činnosti (objasněno byla více než polovina z nich), 132 do sféry majetkové, zde objasněnost trestných činů činila 31 procent. V rámci města bylo také spácháno šest skutků mravností kriminality, všechny byly objasněny.

V současné době se policie při svém šetření setkává s přibližně třiceti procenty všech v Broumově žijících Romů, kteří se dopouštějí různé trestné činnosti. Jde přibližně o deset romských delikventních rodin (asi 20-30 nukleárních rodin). V sociálně vyloučených lokalitách dochází zejména k problémům s občanským soužitím. Policie v roce 2008 řešila až čtyři případy domácího násilí. Ve městě je mezi mladistvými rozšířené užívání alkoholu a měkkých drog, léků, čichání toluenu. Hraní na automatech je mezi romskými obyvateli rozšířená záležitost. Podle státní policie do místních heren nehodí skoro nikdo jiný než někteří

romští obyvatelé. V současné době policie nemonitoruje žádné případy lichvy ani nemá podezření na někoho, kdo by poskytoval půjčky na vysoký úrok. Zabývá se jen případy úvěrových podvodů.

Ve městě je podle úředníků a ředitelů škol dlouhodobá nedůvěra vůči Romům, která někdy ústí v rasové vidění, posuzování, odsuzování a vydělování těchto obyvatel města. Tato vzájemná nedůvěra se ale neprojevuje u všech obyvatel Broumova. Několik úředníků zdůraznilo, že ve městě žije již hodně tzv. smíšených rodin, ve kterých spolu žijí romští a neromští občané města. V roce 1995 přerostla vzájemná nedůvěra v otevřený konflikt, který byl prvním a doposud posledním takovým konfliktem mezi místními příznivci skinheadského hnutí nacionalistů a mezi místními Romy, kteří byli zprvu skinheady napadeni. V současné době podle velitele policie ČR v Broumově nehrozí takový zvrát vzájemných vztahů mezi obyvateli města.

13. Doporučení

Bydlení

- Pro zvýšení šancí obyvatel sociálně vyloučených lokalit na zlepšení své bytové situace by bylo vhodné, aby jednotlivé městské části spravující svůj bytový fond vytvořily programy sociálního bydlení, popřípadě palety dostupného bydlení, v rámci níž by došlo k diferenciaci bytů a vzniku databáze bytů, klientů a vlastníků s cílem klienty účinně motivovat, kontrolovat a případně sankcionovat. Tento plán by měl vyústit v koncepci sociálního bydlení a bytové politiky vzhledem k sociálně vyloučeným obyvatelům města a přispěl k větší čitelnosti systému přidělování pro jednotlivé aktéry.
- Doporučujeme transparentní definování způsobu přidělování bytů a informování o těchto možnostech. Mezi obyvateli byla zaznamenána nedůvěra k tomuto systému, která může být způsobena nejednoznačností v systému přidělování bytů, ale i nízkou informovaností obyvatelů, jejímž vyústěním mohou být určitá nedorozumění či přehnaná očekávání obyvatel.
- Tento systém by mohl pomoci motivovaným sociálně vyloučeným rodinám získat bydlení mimo takzvané sociálně vyloučené lokality.
- Podobně jako ve všech lokalitách, stejně tak i v Broumově, se objevuje absence

krizového bydlení pro matky s dětmi.

- ❑ V komunitním plánu již z roku 2004 byla deklarována potřeba vzniku občanské poradny, která ovšem do roku 2009 ve městě stále neexistovala. Její potřeba se s probíhající ekonomickou krizí, vzrůstající nezaměstnaností a zadlužeností obyvatel v potřebě dluhového poradenství projevuje stále častěji.

Zaměstnanost

- ❑ Dále sledovat strukturu nabízených rekvalifikací a návazných pracovních míst a snažit se zajistit maximální provázanost. Nicméně výrazným limitujícím faktorem je nízký počet pracovních míst v regionu. Další možností je zajistit dlouhodobě nezaměstnaným s nízkou kvalifikací programy, které by jim umožnily doplnit si základní vzdělání či vyučení.
- ❑ Ve městě Broumov v současné chvíli chybí pracovníci terénního pracovního poradenství, kteří by mohli vytipovávat motivované uchazeče o zaměstnání, doprovázeli je při jednání o zaměstnání, uzavírání smluv a poskytovali podporu v prvních dnech zaměstnání. Činnost pracovních poradců také přispívá k legalizaci nelegálních práce.
- ❑ Vytipovat vhodné subjekty, jež by se věnovaly sociálnímu podnikání, a podporovat jejich činnost.
- ❑ Postupně zvyšovat počet míst v rámci veřejné služby a zvýšit počet míst v rámci veřejně prospěšných prací – mezi romskými nezaměstnanými je o tyto služby zájem. Úřadu práce se daří pěstovat v Broumově systém společensky účelných pracovních míst.
- ❑ Doporučujeme pokračovat v programu návratu dětí do škol či nastoupení zaměstnání a v poradenské činnosti Úřadu práce s celými rodinami.
- ❑ Region Broumovsko by se měl více zaměřit na rozvoj svých silných stránek, mezi něž patří fungující i kulturní a přírodní bohatství (NPR, CHKO), zlepšit infrastrukturu cestovního ruchu a orientovat se na rozvoj cestovního ruchu a v něm zahrnutých pracovních pozic. V tomto směru by bylo vhodné využít příležitosti v podobě blízkosti Polska a využití grantů z EU.

Vzdělání

- Motivace romských rodičů k umístování dětí do předškolních zařízení je velmi nízká, přestože by mohlo sloužit dětem žijícím v sociálně vyloučených lokalitách k vyrovnání sociokulturního handicapu a tak jim usnadnit vstup na ZŠ. Doporučujeme proto pomocí terénních sociálních pracovníků motivovat sociálně vyloučené rodiny, aby tyto služby využívaly.⁶² Platby v mateřských školách by měly být bezhotovostní a mateřské školy by měly připouštět mírnější startovací režim, kdy by si všechny zúčastněné strany zvykaly na pobyt dítěte v mateřské škole. Pro rodiny, jimž nevyhovuje pravidelný režim v mateřské škole, či pro děti ze sociálně vyloučeného prostředí, které nelze z kapacitních důvodů do mateřských škol umístit, se jeví jako vhodná alternativa nízkoprahové zařízení pro děti v předškolním věku, kam by mohly docházet i se svými rodiči.
- Zvážit pilotní zavedení asistenta pedagoga na mateřských školách – odborného pedagogického pracovníka, který je k dispozici sociálně vyloučeným a sociálním vyloučením ohroženým dětem z mateřské školy a všem pedagogům, spolupracuje při komunikaci se žáky či rodiči, může se individuálně věnovat dítěti, hlouběji vysvětlovat, působí jako prostředník.
- Zvýšit informovanost rodičů o možnosti předškolního vzdělávání a kapacitně přípravné ročníky navýšit, aby mohly uspokojit počtem volných míst poptávku ze strany rodičů.
- S pomocí terénních sociálních pracovníků působit na rodiny v rámci prevence započetí školní docházky dětí ve škole mimo hlavní vzdělávací proud.
- Navýšit počty asistentů pedagogů, výchovných poradců či školních psychologů na jednotlivých základních školách (vedle prvních i na druhých stupních), kteří by ve výuce pedagogům pomáhali s řešením výchovných problémů žáků.
- Doporučujeme navýšit kapacity doučování dětí mimo školu. V současné době také v Broumově nepůsobí žádný subjekt, jenž by nabízel doučování přímo v rodinách.
- V současné nabídce mimoškolních aktivit chybějí v současnosti takové, které by vytipovávaly, připravovaly a motivovaly žáky základních škol ze sociálně

⁶² V tomto směru považujeme za přínosné inspirovat se projektem Kukadla – Jakhora realizovaným v letech 2003 až 2005 organizací Step by Step ČR.

vyločeného prostředí ke studiu na střední škole – pracovní motivace formou návštěv podniků a středních škol, besedy se zástupci různých profesí a „role models“ (setkání s Romy, kteří se uplatnili na trhu práce), informační aktivity představující blíže konkrétní obor či danou školu, specifické doučování vybraných žáků s ohledem na případné přijímací zkoušky či zvládnutí učiva bezprostředně po vstupu na SŠ.

- V současné chvíli také v Broumově chybí subjekty, které by zajišťovaly sociálně vyloučeným žákům podporu během studia na střední škole. Žáci, kteří studiem prochází, by měli mít možnost neformálního setkávání ve volnočasovém klubu, kde budou mít příležitost pro výměnu zkušeností, příp. neformální besedy s úspěšnými Romy – bude zde docházet k dalšímu násobení průběžných motivačních aktivit a k přípravě na vyučování včetně doučování.
- Jako nedostatečné se projevuje pokrytí motivačních programů pro mladistvé starší 15-ti let, kteří již ukončili povinnou školní docházku a pocházejí-li ze sociálně vyloučených lokalit, velmi často nepokračují v dalším vzdělávání a evidují se na úřad práce. Ovšem tato skupina je institucionálně zcela opomíjena a je také jen velmi obtížně motivovatelná do těchto služeb docházet. Nutno je však upozornit na skutečnost, že tento typ služeb je deficitní ve všech lokalitách a ze zkušeností z jiných míst je známo, že je obtížné připravit program, který by tuto cílovou skupinu přilákal.
- Doporučujeme znovu navázat a pomoc vybrat vhodné prostory pro SVP Varianty, které se přestěhovalo do Police nad Metují a spolupráci s nímž většina aktérů hodnotí velmi pozitivně.
- Jako výhoda se v Broumově ukazuje existence gymnázia, na kterém ovšem v době šetření studovali pouze tři romští žáci. Prostorová dostupnost by měla být využita k navázání užší spolupráce mezi základními školami a gymnáziem, aby žáci základních škol byli v užším kontaktu s možností dalšího studia na této vzdělávací instituci. Mezi studenty gymnázia lze rovněž rekrutovat dobrovolníky pro doučování sociálně vyloučených dětí.
- Jako bariéra se ukazuje nutnost dojíždět na nejbližší střední školu až do Teplic nad Metují, což pro řadu sociálně vyloučených rodin představuje příliš velkou finanční zátěž.

- ☐ Jako problematická oblast se ve všech zkoumaných městech projevuje možnost využití volnočasových aktivit v DDM či v rámci školních družin. Obě instituce požadují poplatky buď za navštěvované kroužky nebo, v případě školních družin, za obědy, což je pro řadu sociálně vyloučených rodin překážkou. Děti z těchto rodin dále nejsou vedeny k systematické aktivitě, a proto mají problém s dodržováním pravidelné návštěvnosti těchto kroužků. Možným řešením je zvýšení počtu jednorázových bezplatných aktivit, o než mají romské děti zájem.

Služby pro osoby ohrožené sociálním vyloučením

- ☐ Ve městě chybí, podobně jako v jiných lokalitách, programy zaměřené specificky na skupinu mladistvých starších 15-ti let. Ve městě nejsou organizace, které by se zaměřovali na mládež ohroženou drogovou, alkoholovou i herní závislostí.
- ☐ V současné chvíli také v Broumově nepůsobí žádný streetworker (jeho zavedení již bylo probíráno na lokálním partnerství).

Kriminalita a rizikové formy chování

- ☐ Město Broumov dosud nemá zpracovanou strategii prevence kriminality, přestože ve městě oficiálně funguje komise pro prevenci kriminality. Ta by se měla zaměřit na aktivní podílení se na prevenci rizikových forem chování mimo jiné sociálně vyloučených obyvatel města a mladistvých. Na tyto skupiny by se měla komise pro prevenci kriminality zaměřit a ve spolupráci s širokým spektrem dalších aktérů vypracovat preventivní opatření a programy na zamezení výše jmenované činnosti těchto skupin.
- ☐ Doporučujeme zaměřit se na informování o sociálním vyloučení, pravicovém extremismu a rasismu v rámci kampaní a zapojení těchto oblastí do projektové výuky na školách.

Příloha: Životní trajektorie obyvatel lokalit

Obecně bylo těžké kontaktovat romské obyvatele a chtít po nich rozhovor. V roce 2008 zde totiž prováděly výzkum externí výzkumnice z Etnologického ústavu pro Světovou banku a ty dávaly každému za rozhovor a vyplněný dotazník sto korun. V důsledku toho nebyli jiní romští občané ochotní hovořit oficiálně a omezili své komentáře na krátká sdělení při náhodných setkáních. Stejně tak se v prostoru města pohybovala studentka, která s některými ženami dělala rozhovory za úplatu. Provádění výzkumu v roce 2008 za úplatu tak na čas omezilo jiným výzkumníkům ve městě možnost provádět výzkum mezi některými romskými obyvateli. **Domníváme se, že by do budoucna neměly být výzkumy mezi romskými obyvateli prováděny za úplatu.** Když romské ženy na rozhovor přistoupily, svěřovaly často informace upravené a neodpovídající skutečnosti proto, že znaly zadavatele výzkumu. Prezentovaly se odlišně, než jak se prezentovaly při neformálním hovoru.

....

Paní Hana

Haně je třicet let a bydlí v ulici Soukenická se svou dcerou a mužem. Mluvila o tom, jak za byt 2+1, ve kterém jsou v zimních měsících plísně a mokrají stěny, platí nájem 2600 korun. Chodila v roce 2009 do práce, ze které odešla. Myslela si, že práci zase najde a po dobu své nezaměstnanosti bude hlídat děti své sestře, která nastoupila do zaměstnání. Dříve dělala uklízečku a podle jejího současného vyprávění, jí práce bavila. Měla vymezené patro, které musela uklízet. V práci byly ženy, se kterými si o svačinách povídala.

Nechala práce proto, že nedostávala dostatek peněz. Výplata nikdy nepřesáhla čtyři tisíce korun za čtyři hodiny práce denně (pracovala na poloviční úvazek a zároveň byla vedená na úřadu práce, což bylo evidovaným od roku 2008 umožněno). Jejich vedoucí jim prý říkala, aby si „nadělávaly hodiny“, ale hodiny práce navíc paní Haně prý nikdy nezaplatila. Její bývalá spolupracovnice a sousedka Tereza (důchodkyně, která na místě stále pracuje) si vydělala víc, protože byla najata na jiný druh smlouvy. Pracuje prý jako uklízečka z toho důvodu, že jí důchod nevystačí na živobytí. Vzala si totiž na sebe pro svého syna několik půjček. Syn vzal peníze a zmizel.

Ona v současné době půjčky splácí. Paní Hana si povzdechla, že se doma nudí. Nic jí nebaví, ani vařit jí prý nebaví. Peněz je podle ní hrozně málo i proto, že její muž, se kterým je v bytě hlášená, týden nemá práci. Čeká, zda si ho pozvou na stavbu. Muž pracuje načerno na stavbách se svým sousedem a dalšími muži z okolí. Vedle toho pobírá poloviční invalidní důchod. Paní Hana povídala, že dosáhne na dávky hmotné nouze, ale že tomu nerozumí. Každý měsíc jí prý snižují vyplácenou částku o přibližně sto korun. Každý měsíc se prý diví, proč jí znova snížili dávku. Zatím nemusí pracovat na veřejné službě, protože není v evidenci delší dobu, než šest měsíců.

Podle jejích slov měla několikrát problém se svou „dávkařkou“, tj. úřednicí. Popsala nedávnou kauzu, kterou má s úředníky sociálního odboru: „*Tam v tom mají bordel! Ale hroznej! Ona neví, co mi má vyplatit a kolik. To jsem minulý měsíc dostala složenku a bylo tam 1 200 korun. Tak jsem to vzala, jako že hrozný, jak беру málo a z čeho mám živit rodinu. Přišla jsem domů a rozbřečela jsem se. No ale řekla jsem si, že to je život, je těžkej. No a za týden přišla sousedka (mladá žena cca 29 let, která má tři děti), že jí to špatně spočítali a že jde na město zeptat se, jak je to možný. Přišla, že jí nezapočítali peníze za bydlení a že měla zvýšenou dávku a jak si povídala s úřednicí, a chtěla vědět, proč jí nedali peníze za bydlení, tak se zmínila, ale já měla zvýšenou dávku ne? A ta úřednice prý, a jó, teď to tady vidím, vy máte zvýšenou. Ale vy to budete chtít asi z pokladny že jo?*“

Pak pokračovala ve vyprávění: „*No a já jsem si uvědomila, že mi došlo na živobytí, ale ne na bydlení těch 360 korun. Tak jsem tam poslala jeho (muže, který není Rom) a on je tam seřval, jak je to možný a že tam v tom mají hroznej bordel. Tak oni, že se omlouvají a ta úřednice, že to pošle. No a týden furt nic. A to měly posílat 25. v měsíci, to vždycky posílají a už byl začátek dalšího měsíce a nic. A já říkám, tak jak to, že to furt nepřišlo? A šla jsem na město. Ta úřednice, tak dneska to bude bez problémů (rozuměj bez řvaní)? Já že jo, ale že mi nedošly ty peníze. Ona se koukla do počítače a říká, a jo, ono se mi to vrátilo! A začala se smát. Tak ona v tom má bordel, nedá mi peníze, já kdybych si toho nevšimla, tak je nikdy nedostanu a ona se směje.*“ Paní Hana se směje: „*No a ty peníze přišly až desátýho října!*“

Pak povídala o zálohách na elektřinu, kterou platila 1800 korun měsíčně a o nedoplatku za elektřinu, který činí 18 000 korun. Peníze na splacení nemá, chtěla na sociálním odboru domluvit půjčku či splátky. „*Kde mám vzít osmnáct tisíc, to nevím. No máma (bydlí v bytě své dcery) si chce vzít půjčku, aby to mohla vyplatit. Ona taky, furt se jen dře. Ona je hrozně udřená a má z toho jen šest tisíc a kolik let dělá. Celý život dělá a nic z toho nemá. Ona je taky hodně zadlužená.*“

....

Paní Zuzana

Zuzaně je dvacet pět let a bydlí v Polákových domech se svými rodiči v bytě 2+1. Byt si od města odkoupili. Vyučila se v oboru kuchařka a poté rok pracovala v Rubeně, dva roky v broumovské pekárně, poté na chvíli odešla ze zaměstnání a v současné době pracuje již dva roky znovu v pekárnách. V práci je spokojená, protože výplaty podle ní „docela jdou“ a je tam dobrý kolektiv. Podle ní je zde minimum zaměstnaných, většinou všichni za prací dojíždějí. S hledáním práce neměla problémy.

Na otázku, jak se jí daří, odpověděla, že: „*Vůbec ne, je tu málo zaměstnání. Člověk se neuchytí. Taky na výboře (rozuměj odboru sociálních věcí a zdravotnictví) se neumí chovat klidem a vůbec člověku nevyhoví. Tady když chce člověk byt, dají ho přistěhovalcům, než aby ho dali mě. Nebo když chce člověk opravit něco doma, tak to neopraví, ale opraví to spíš Čechům.*“

Se svou bytovou situací je v současné době spokojená, protože si upravila byt. Byt ani dům jim podle jejích slov „výbor“ neopravil „*jiným dali a tys neměla nárok. Takhle kdyby pro mládež diskotéku udělali, ale to oni ne. Jednu diskotéku, kam jedině pouštěli cigáni, zavřeli. Na ty jiný cigána nepustí, protože je černej.*“

V bytě v Polákových domech už jim město prý nic neudělá z toho důvodu, že mají byt odkoupený do vlastnictví, ale práce na bytě je prý stále dost. Je třeba dát nové topení,

vysekat plíseň, vsadit nová okna, opravit fasádu. O vystěhovaných rodinách neví, protože je celý den v práci a pak je doma či u rodičů. Se sousedy prý vycházejí bez problémů.

Mezi „Čechy“ má kamarádky, se kterými od malička vyrůstala a také kamarádky z práce. Když má nějaký problém, řeší ho se svou mámou. S ostatními Romy vychází dobře, s každým se baví bez potíží a „*když mě někdo nasere, tak mu to taky vpálím. Já se nedám.*“

....

Paní Julie

Julie je důchodového věku a bydlí se svým druhem v soukromém domě v bytě 3+1. Na otázku, jak to jde, odpověděla, jak byla velká sleva v Penny a že nakoupila uzená masa po půl kilech, celkem šest kusů. Otvírala plný mrazák a chlubila se mraženým masem. Jedno maso – bůček – vyndala a položila na stůl, aby ukázala, jak velký to je kus a jaké je kvality. Pak pokračovala, že taky měly zlevněné kuřecí nugety ze 45 korun za balení na 25 korun za balení a že jich koupila bohužel také jen šest balení.

Paní Julie chce odhlásit svého syna z bytu, protože synovi přišla exekuce a mohli by prý zabavit i její věci. Bojí se, že by přišla o televizi a mrazáky. Má přátele mezi „Čechy“. Jejich kamarád Jan jim opravuje vše v bytě, staví přístavek, upravuje střechu, dělá garníže, vymaluje, jeho žena peče a nosí na návštěvy buchty. Také se k nim stavují starší neromští občané (řezník, obchodník s masem, majitelé statku, u kterých její muž pracoval a jiní přibližně stejně staří lidé, kteří se s nimi kamarádí) na návštěvu, či jen na chvíli o něco požádat či naopak něco nabídnout.

O jiných Romech ve městě říká, že nemají peníze. Jednu romskou ženu, která se do Broumova přistěhovala z Trutnova, materiálně podporuje. Dává jí jídlo, těstoviny apod. „*aby měla z čeho vařit. Však ona nemá nic.*“ Zmíněná romská žena pracuje v Diakonii Broumov. Výměnou paní Julii donáší věci z Diakonie. Tyto věci většinou paní Julie rozdělí svým dětem a vnoučatům. Když jde o věc, která se dá prodat do zastavárny, prodá ji.

....

Paní Radka

Radce je třicet let a bydlí v Olivětině v bytě 2+1 se dvěma dětmi a manželem, který se nedávno vrátil z výkonu trestu. „*Jsmo tři v bytě. No ale ten byt je hroznej, podmáčenj, jedna zeď je úplně mokrá, nemůžeme na to přijít, od čeho to je. Byl tam i Čepl se na to podívat, ten taky na to nemůže přijít. Je to zespoda, ale oni říkají, že to je od komína...já od té doby, co jsem se tam nastěhovala, tak jsem žádala nový lina, nový dveře. Do dneška mi ty dveře nedali, ani to lino a bydlím tam od roku 2003...úřednice majetku města mi opravdu dala šanci. Opravdu věděla o mně všechno, jak jsem na tom byla, a dává mi šance, abych platila dluh na nájmu. Takže to splácím a platím nájem. Vystěhování je opravdu už ta poslední štace, kdy lidi nemají zájem. To splácení dávají podle toho, jak kdo má. Platím 2 500 měsíčně plus 2 500 nájem.*“

Studovala střední školu kuchař/číšník, ale nedodělala si praxe. „*Já jsem dělala ve Svatý Magdaléně servírku, to jsem dělala tři dny, protože na to nemám povahu, aby mě někdo šahal na zadek. Na to nemám. Pak jsem dělala rok ve Vebě, v Textonii jsem dělala půl roku,*

jenomže to se nedalo vydržet, to byla strašná dřina. To bylo v Červeným Kostelci. V Rubeně jsem dělala půl roku. No a pak jsem skončila v pekárnách v Broumově. Tam jsem dělala dva a půl roku. Pak jsem byla těhotná, na mateřský, a teď jsem znova dělala v pekárnách. Pak mě propustili, protože jsem marodila s dětmi. Byly nemocný, neměla jsem kde je nechávat, tak mě propustili.“

Poté pokračovala o bydlení ve městě Broumov. „Tady v Broumově se žilo dobře, ale kdysi. Teď je to tu strašně, nevím jak to říct, nechci říct diskriminační, protože i ty ženský Češky, kteří jsou s dětmi doma, nemůžou najít práci, jsou diskriminovaný. Je to tu hodně těžký s prací, ale i pro chlapy. Tohle město mám ráda, nemůžu se odsud odstěhovat a nechci se ani odsud odstěhovat. Ta diskriminace tu vlastně je, ale díky tomu, že se sem přistěhovali nový lidi, Romové možná i z jiných států, ze Slovenska. Ti to pokazili. Do té doby, když jsme tu bydleli jen my, narozený v Broumově, tak si nás každého vážili. Nikomu neříkali, ty jsi cigán nebo ty jsi Rom. To tu nebylo, byli jsme jedni lidi. Teď to je tak, že nikdo nikam nikoho nepustí. Nemůžeš jít na diskotéku, nemůžeš si jít nikam s dětmi sednout, protože na tebe koukají...jako myslím na pohár, ne někam chlastat. Nemůžeš jít nikam. Takže tohle mi hodně vadí...bytová situace je tu hrozná. Oni ti dají byt v Olivětíně, když jsi celý život zvyklá žít v Broumově. Tam žijí právě ti přistěhovalci. No a řeknou ti, buďto to vezmete, nebo nedostanete žádný jiný byt. Tobě nic jiného nezbude, než si ten byt vzít a žít tam...tady platí to, že když jde člověk, jako cigán, nahoru, je slušně ustrojený, voní a jde slušně o něco požádat, o cokoliv, tak mu řeknou, že nemá nárok. Nic kolem dokola je nezajímá. Jde tam žebrák v roztrhaných věcech, špinavý, s dětmi, tak těm dají všechno. Ale že naházejí peníze do automatu a prochlastaj, to už je nezajímá.“

....

Paní Ludmila

Ludmile je přes padesát let a pracuje na VPP. Bydlí v ulici Soukenická u soukromého vlastníka. „Jsem rozvedená a mám dvě malé děti v pěstounské péči, od dcery. Ona se o ně nestará, tak musím já. Bydlím tam, však se setkáváme u řeky, u Hrubýho. Tam se nedá žít. Platím šest tisíc nájem a chce zase zvyšovat! Práci končím v listopadu, a co budu dělat? Nevím, kam pak půjdu. Byla jsem za paní Majd'ákovou, protože jsem byla ošizená a ona mi řekla, že už teď platím nájem, co bych měla platit až od ledna 2010. Víte, co to je? A ty, co přijdou ze Slovenska, mají byty hned! Kluk má vnouče a bydlí v malém bytě. I sociálka tam chodila, ale aby mu pomohli, tak to ne. To oni jdou jen kontrolovat. Oni je brali za problematické, jednali s nimi svrchu jako, co byste chtěli? Až drže!“

Děti chodí do školy ve Velké Vsi. Poté mluvila dále k zaměstnávání. „V pekárně řekli, že nepotřebují lidi. Až tam jsem se byla osobně zeptat. No a hned za mnou Češku vzali. Šest měsíců mi slibovali v Diakonii práci, a když jsem se tam šla ptát naposledy, tak že mají plné stavy a pak tam Češku vzali. Oni vidí cigána a nechtěj ho.“

....